

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
katedra sociologie

Diplomová práce

Lucie Čechová

ALTERNATIVNÍ ŽIVOTNÍ STYLY:
BEZDOMOVECTVÍ VERSUS SQUATTERSTVÍ

ALTERNATIVE LIFESTYLES:
HOMELESSNESS vs. SQUATTING

Praha 2010

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jana Duffková CSc.

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.“

V Praze dne:

podpis

Chtěla bych na tomto místě poděkovat PhDr. Janě Duffkové, Csc, za vedení diplomové práce, členům pražské Komunity Sant'Egidio a následujícím lidem, kteří mi při psaní velmi pomohli svými názory: M. Abrahámovi, J. Balabánovi, J. Čechové, V. Havlíkové, E. Jírovi, Janele z Liků, I. Mikulové a A. Strnadovi.

Anotace

Tato práce pojednává o dvou alternativních životních stylech: bezdomovectví a squatterství. Cílem je popsat jednotlivé styly, vymezit je a přiblížit čtenáři, jak žijí lidé bez domova a jak žijí squatteré. Poté je vzájemně porovnává a snaží se najít jejich podobnosti a rozdíly.

Práce podává popis nejen těchto stylů života, ale také čtenáře seznamuje s pojmy životní styl a alternativní životní styl. Pro bezdomovectví i squatterství je důležitým pojmem domov. U bezdomovce jde o jeho absenci, u squattera o snahu někde nový domov vytvořit. Proto se tato práce věnuje také domovu.

Pro lepší pochopení a vhled do dané problematiky byly v průběhu psaní této práce provedeny rozhovory s lidmi pohybujícími se mezi bezdomovci nebo squatterry.

Klíčová slova

Bezdomovec, squatter, domov, alternativní, přístřeší, obsadit, ilegální, kulturně-sociální, žebrání, životní styl.

Annotation:

This thesis deals with two alternative lifestyles: homelessness and squatting. Its ambition is to describe these lifestyles, define them and make the reader familiar with the way of life of homeless and squatters. After comes the comparison, analyzing the similarities and differences.

The thesis not only describes these lifestyles but also provides the reader with an insight into the terms lifestyle and alternative lifestyle. For both, homelessness and squatting, home is an important issue. For the homeless it's the absence, for the squatters the effort to create a new one. This is why the term is also being dealt with.

For better understanding and insight into the matter several interviews with people familiar with homeless and squatters were included into the thesis.

Keywords:

Homeless, squatter, home, alternative, shelter, occupy, illegal, culturally-social, beggary, lifestyle.

Obsah

Anotace.....	4
Klíčová slova.....	4
Annotation:.....	5
Keywords:.....	5
Úvod.....	9
1 Alternativní životní styl.....	12
1.1 životní styl.....	12
1.2 alternativní životní styl.....	13
1.3 pojetí domova.....	14
2 Bezdomovectví.....	16
2.1 úvod do problematiky.....	16
2.1.1 definice bezdomovectví, definice bezdomovce.....	17
2.1.2 historie bezdomovectví.....	17
2.1.3 sociální exkluze.....	19
2.1.4 bezdomovci – problém velkých měst?.....	20
2.1.5 já, bezdomovec.....	20
2.2 formy bezdomovectví.....	21
2.2.1 zjevní bezdomovci.....	21
2.2.2 skrytí bezdomovci.....	22
2.2.3 potenciální bezdomovci.....	22
2.3 příčiny bezdomovectví.....	23
2.3.1 vnější příčiny.....	23
2.3.2 vnitřní příčiny.....	23
2.4 bezdomovecká kultura.....	24
2.5 problémy bezdomovců.....	29
2.5.1 zdravotní a sociální problémy.....	29
2.5.2 možné řešení.....	32
2.5.3 bezdomovci a legislativa.....	39
2.5.4 možné řešení.....	40
2.5.5 kriminalita.....	42

2.5.6	možné řešení.....	43
2.6	pomoc bezdomovcům.....	44
2.6.1	Armáda spásy ČR.....	45
2.6.2	Diakonie Českobratrské církve evangelické.....	46
2.6.3	Naděje.....	46
2.6.4	Nový Prostor.....	48
2.6.5	Komunita Sant'Egidio.....	49
2.6.6	Sdružení Česká katolická charita.....	50
3	Squatterství.....	51
3.1	úvod do problematiky.....	51
3.1.1	historie squattingu v České republice.....	53
3.1.2	nejznámější české squaty.....	54
3.1.3	nejznámější zahraniční squaty.....	59
3.1.4	„já, squatter“.....	65
3.2	typy squattů.....	65
3.2.1	alternativní squatt.....	66
3.2.2	angažovaný squatt.....	66
3.2.3	divoký (drogový) squatt.....	67
3.2.4	ideologický squatt.....	68
3.2.5	kulturní / umělecký squatt.....	68
3.2.6	politický squatt.....	68
3.3	kultura squatterů.....	69
3.4	důvody vedoucí ke squattingu.....	72
3.5	problémy squatterů.....	73
3.5.1	zdravotní a sociální problémy.....	73
3.5.2	možné řešení.....	74
3.5.3	squatteři a legislativa.....	75
3.5.4	možné řešení.....	76
3.5.5	kriminalita.....	77
3.5.6	možné řešení.....	78
3.6	pomoc squatterům.....	79
4	Srovnání životních stylů bezdomovců a squatterů.....	81
4.1	podobnosti.....	81

4.1.1	svoboda.....	81
4.1.2	kriminalita.....	82
4.1.3	drogy.....	83
4.1.4	veřejné mínění.....	84
4.1.5	doba vzniku, podmínky pro vznik	85
4.2	rozdíly.....	86
4.2.1	(ne) solidárnost.....	87
4.2.2	snaha tvořit hodnoty.....	88
4.2.3	pomoc ostatních.....	89
4.2.4	profil – „typický jedinec“.....	90
4.2.5	volba x důsledek.....	91
	Závěr.....	93
	Seznam použité literatury.....	96
	Elektronické zdroje.....	98
	Rozhovor č.1 (Belmondo).....	107
	Rozhovor č. 2 (Jakub Balabán).....	112
	Rozhovor č. 3 (Aleš Strnad, DiS.).....	119
	Rozhovor č. 4 (Janele z Liků).....	122

Úvod

„Ten, kdo pobývá všude, není nikde doma.“

Walther von der Vogelweide

Bezdomovectví i squatterství jako alternativní životní styly nemohly v České republice vzniknout dříve než po revoluci, s nástupem kapitalismu. Za komunismu musel každý pracovat a tudíž i bydlet. Mnohá pracovní místa nabízela k zaměstnání i ubytování, lidé využívali k bydlení ubytovny. Příživnictví bylo trestné. Bezdomovci takoví, jaké je známe dnes, před revolucí nebyli.

Squatting mohl vzniknout také až po revoluci, s nástupem kapitalismu, jakožto reakce na něj. Ve velkém se u nás začala stavět komerční a nákupní centra, pro něž bylo potřeba vytvořit místo, často na úkor bytových jednotek. Proti těmto změnám se squatteři po celou dobu snažili protestovat obsazováním prázdných domů.

Ač oba životní styly vznikly ve stejné době, jejich vývoj byl odlišný. Zatímco bezdomovectví je stále problémem velkých měst a každoročně přibývá lidí žijících na ulici, squatting prožil velký boom v 90. letech minulého století a dnes je na ústupu. S vyklizením Milady (posledního fungujícího squattu) v podstatě došlo k ukončení aktivního squattingu u nás.

V době, kdy tato diplomová práce začala vznikat, byla v médiích často probírána vila Milada a squatting obecně, jelikož došlo ke zvratu v životě těchto squatteřů. Po téměř jedenácti letech existence Milady mělo dojít k jejímu vystěhování. Squatteři organizovali akce na podporu, během vystěhování byli zabarikádováni na střeše vily. Do té doby žili squatteři z Milady poklidně, takže se o nich v podstatě nepsalo. Jiné fungující squatty v České republice nebyly.

Bezdomovectví je od svého vzniku aktuální problém, jenž se u nás snaží řešit několik organizací. I když jde o problém celoročně aktuální, média i širší veřejnost se o bezdomovce začínou zajímat až v zimních měsících, kdy jim jde minimálně o zdraví a je-li krutá zima, tak i o život. Rok co rok se řeší, že je ve velkých městech málo míst pro bezdomovce, kde by mohli v zimě přespát, rok co rok je snaha tento problém vyřešit. Stále se ale nenašlo ideální řešení.

S bezdomovectvím, stejně tak se squatterstvím, se pojí hlavně velká města, nejvíce samozřejmě Praha. Nejznámější squatty vznikaly a působily v Praze, velká část lidí bez domova je právě tam. S žebrajícími, neupravenými, mnohdy páchnoucími bezdomovci má zkušenost snad každý Pražan. Zjevného bezdomovce zkrátka nejde přehlédnout. Skryté a potenciální bezdomovce na první pohled člověk nerozezná. Squatterři jsou svébytná kultura, která má nekonformní styl života i oblékání. Často tak mohou působit pohoršení.

Jakožto studentka pražské vysoké školy jsem se s bezdomovci také setkávala. I když jsem poměrně tolerantní člověk, přistupovala jsem k nim s určitými předsudky, minimálně jsem přijala jejich stereotypní vidění naší společnosti. Páchnoucí, žebrající individuuum nenajde u mnoha lidí pochopení.

Pro téma diplomové jsem si vybrala bezdomovectví, protože jsem se o něm chtěla dozvědět více. Jelikož ale na toto téma existuje velké množství literatury i bakalářských a diplomových prací, zvolila jsem si k němu jako squatterství, jakožto podobný alternativní styl.

V této práci se zaměřím nejprve na vymezení životního stylu a jeho podkategorie alternativního životního stylu, protože jsou tyto pojmy v celé práci často zmiňovány. Důležitým termínem je zde také domov, který budu rozebírat v kapitole Životní styl.

Následovat budou dvě důležité kapitoly, bezdomovectví a squatterství. V nich se čtenáři pokusím stručně a jasně vysvětlit hlavní charakteristiky jednotlivých stylů. O co konkrétně jde, kdy se u nás objevily, jak se projevují, jak vypadá „typický“ bezdomovec a „typický“ squatter. Důležitou podkapitolou budou problémy těchto lidí obecně, které rozdělím do tří kategorií: zdravotní a sociální, problémy s legislativou a kriminalitu.

Závěrečnou kapitolou bude srovnání bezdomovectví a squatterství. V průběhu psaní této práce budu nacházet podobnosti a rozdíly mezi těmito dvěma styly. Pokusím se zdůvodnit, proč a včem jsou si podobné a proč je některé charakteristiky odlišují. Hypotézou je, že jednou z charakteristik podobnosti bude názor společnosti na bezdomovce a squatterry. Předpokládám, že bude převažovat negativní názor a tuto hypotézu se pokusím potvrdit pomocí anketního šetření, jež budu provádět pomocí webové stránky, na níž anketu umístím. Tuto webovou stránku budu šířit po různých tematicky zaměřených fórech, skupinách na sociálních sítích i prostřednictvím sociálních sítí obecně. Ke kontaktování použiji i přímé oslovení pomocí e-mailu. Cílem je získat sto odpovědí.

V závěru shrnu nejzákladnější zjištění, ke kterým jsem v průběhu psaní této práce dospěla. Mým cílem je také vytvořit seznam možných řešení pro oba životní styly. Mimoto se pokusím navrhnout některá nová, jež by mohla být užitečná.

1 Alternativní životní styl

1.1 Životní styl

Životní je styl je neobyčejně široká kategorie, zahrnující v sobě poznatky mnoha různých věd. Životní styl je pojem poměrně problematický, protože v něm každý člověk vidí něco jiného. V běžné mluvě se váže k módě, bydlení, zdraví, stravování, spotřebovávání, způsobu trávení volného času, práce... Můžeme tedy říct, že do životního stylu patří vše, co děláme, co říkáme, jak to říkáme.

Nejčastěji používanou definicí je ta, která říká, že „*životní styl je způsob, jakým lidé žijí.*”¹

Při zkoumání životního stylu si pokládáme různé otázky. Pro potřeby mé práce jsou relevantní tyto: CO, KDO, KDY, KDE?.

Odpověď na otázku CO? životní styl zkoumá je stejně široká jako vymezení životního stylu. „*Životní styl je systém důležitých činností a vztahů a s nimi provázaných praktik charakteristických pro určitý subjekt v jeho každodennosti.*”² Důležité je, že tyto činnosti musí být opakované, pro jedince charakteristické a musí být vztaženy ke konkrétnímu subjektu.

Otázka KDO? se snaží zjistit, čím životní styl se zkoumá. Může se jednat buď o individua, skupiny nebo celou společnost. V sociologii je nejčastějším případem zkoumání životního stylu skupin a subkultur. Zjišťují se určité charakteristické rysy dané skupiny (například bezdomovců či squatterů) a na jejich základě se vymezuje životní styl typický pro tuto skupinu. Životní styl každého jedince denně ovlivňuje spousta faktorů, hlavně jeho zdraví, sociální kontakty, místo bydliště, práce, vzdělání, zájmy, sociodemografické údaje a další.

Otázka KDY? jednak rozlišuje čas volný a vázaný, respektive ptá se po těchto dvou dimenzích. Zejména u kategorie bezdomovců bude zajímavá, jelikož často nemají práci, a mají tudíž jen volný čas. Ptá se ale také po určité historické formě času. Životní styl se vyvíjí a mění v čase. Jinak žili lidé před sto lety a jinak žijí dnes. A nemusíme poměřovat ani tak velké časové období, aby byly patrné rozdíly. Například životní styl lidí v České republice před rokem 1989 a dnes se liší snad ve všech aspektech.

Poslední otázka KDE? zjišťuje, na jakém místě se daný životní styl realizuje. Každý životní styl se nutně váže i k místu. Můžeme rozlišovat například mezi městem a vesnicí,

1 Cit. Duffková, Urban, Dubský (2008:53).

2 Cit. Duffková, Urban, Dubský (2008:55).

soukromým a veřejným místem, sportovním areálem nebo kulturní institucí. I když dnes se dá i na vesnici žít podobně jako ve městě, přece jen má město i vesnice některé typické prvky, které životní styl jedince nutně ovlivňují. Například trávení volného času je určitě jiné ve městě (a zde můžeme rozlišit velkoměsto a menší město) a jiné na vesnici.³

Jak již bylo napsáno výše, životní styl je multidisciplinární kategorie, zasahující do oblastí více společenských věd. Kromě sociologie se životním stylem zabývá také psychologie nebo třeba kulturologie.

1.2 alternativní životní styl

Stejně jako životní styl, je také alternativní životní styl obecně známým a často používaným pojmem. A to nejen v běžně užívaném jazyce, ale i v odborných textech. Podle Akademického slovníku cizích slov alternativní znamená „*založený na možnosti výběru, volby mezi dvěma nebo více eventualitami, jsoucí jednou z alternativ.*”⁴ Alternativní životní styl podle významu této definice znamená zvolený životní styl, životní styl vybraný z několika možností, alternativ.

Pod pojmem alternativní životní styl si většinou vybavíme ekologický životní styl, zdravý životní styl, případně životní styl nějaké subkultury – squatterů, muzikantů, sekty. Například na webové stránce kormidlo pod heslem alternativní životní styl najdeme anarchismus, hippies, punk, squatting a vegetariánství a veganství.⁵ Ale do alternativních životních stylů se často řadí také životní styl skinheadů, příznivců techna nebo také homosexuálů.⁶ Stejně tak zadáme-li do vyhledávače heslo „alternativní životní styl” nabídne nám odkazy typu „zdravý životní styl”, „alternativní medicína”, „ekologie” apod.

Alternativní životní styl může být chápán také ve smyslu práce. Agentura STEM/MARK provedla v prosinci 2004 výzkum, který mapoval zájem ze strany občanů i potenciálních zaměstnavatelů. Výsledky tohoto výzkumu byly prezentovány na tiskové konferenci na téma „Alternativní životní styl”, která se konala 27.ledna 2006 na Úřadu vlády ČR.⁷ Mezi nabízenými možnostmi byly: program studia, dobrovolná činnost ve zdravotnických a sociálních zařízeních, program občanské aktivity při polovičním úvazku, program občanské aktivity bez dalšího zaměstnání, program drobný zemědělec při polovičním úvazku, program

3 Duffková, Urban, Dubský (2008:51-77).

4 Cit. Akademický slovník cizích slov (1995:43).

5 Dostupné z <<http://www.kormidlo.cz/index.shtml?cat=1308>>.

6 Duffková, Urban, Dubský (2008:118).

7 Dostupné z <http://www.stemmark.cz/press/press_27_01_2006.htm>.

drobný zemědělec bez dalšího úvazku.⁸ Toto pojetí alternativního životního stylu jen dokazuje, jak široká tato kategorie může být.

Alternativní životní styl může být různě vymezený. Například se používá vymezení v úzkém a širokém smyslu slova. Široké vymezení považuje alternativu za možnost, alternativní životní styly považuje za jiné, od sebe se lišící životní styly. Vychází se z toho, že vedle sebe existuje několik vzájemně se lišících stylů, každý z nich je alternativní. Užší vymezení při vysvětlování alternativy potřebuje protikladnost alternativního. To znamená, že alternativní životní styl musí být vymezený k jinému stylu, ke kterému je protikladný, alternativní.

Často se pro alternativní životní styl užívá životní styl různých subkultur, který je vztažen k většinovému životnímu stylu. Bývá pojmán spíše negativně. Jako subkultury se třeba užívají skupiny narkomanů, sprejerů nebo již zmíněných squatterů. Vymezení životního stylu subkultury může být ale pojato i pozitivně. Příkladem je třeba ekologický životní styl.

Východiskem alternativního životního stylu jsou hodnoty a normy daného jedince. V rámci těchto hodnot a životních podmínek si jedinec volí, zda bude žít životním stylem většiny, nebo si zvolí jiný, alternativní životní styl.⁹ Tato volba nezávisí jen na svobodné vůli jedince žít jinak, je také ovlivněna objektivními podmínkami. Například místem, kde člověk žije, finančními možnostmi, vzděláním a dalšími.

Dle mého názoru jsou alternativní životní styly v dnešní společnosti výrazem buď hlubokého přesvědčení jedince nebo skupiny, to když se rozhodnou, že budou žít ekologicky, protože chtějí šetřit planetu. Anebo může jít o módní záležitost. Jakmile je „in“ každý den cvičit a jíst zdravě, spousta lidí začne cvičit, jíst zdravě a kupovat BIO produkty. Tento životní styl je poměrně nákladný, může zde tedy jít i o dání ostatním najevo, že si to mohou dovolit.

1.3 pojetí domova

Pro pochopení této práce je důležité vymezit si pojem domov. Bezdomovci o něj přišli, squatteréi jej většinou někde mají, ale pokouší se vytvořit si nový v komunitě podobně smýšlejících (většinou mladých) lidí.

Důležité je oddělovat od sebe pojmy domov a dům / byt. *„Domov znamená pro člověka víc, než je střecha nad hlavou, útočiště, či jen přebývání určené k noclehu. Evokace tohoto*

8 Dostupné z <http://www.stemmark.cz/download/prezentace_alternivni_zivotni_styl.pdf>.

9 Duffková, Urban, Dubský (2008:118-127).

slova přináší snad každému vzpomínku na ty drahé chvíle strávené v přítomnosti milujících a láskyplných rodičů či prarodičů, pocit ochrany a bezpečí, intimity, lásky, lidského tepla a něhy."¹⁰ Podle Velkého sociologického slovníku je domov více méně ucelený obraz okruhu blízkých, známých lidí svázaných s hmotným prostředím, ve kterém člověk delší dobu pobýval (s bytem, domem, krajinou), naplněný pocitem sounáležitosti, zázemí, bezpečí. Dimenze domova, i velikost okruhu, který zahrnuje, jsou silně subjektivní, stejně jako samotná potřeba domova, touha po domově, stesk po domově a podobně.¹¹ Domem nebo bytem se rozumí místo, kde člověk žije, ale bez citových vazeb. Ty se pojí právě k místu zvanému domov.

Domov je také právním termínem. Toto vymezení je důležité zejména pro squatting. Kolem domova se vyskytují tři druhy problémů. Za prvé je to domovské právo, druhým typem je popření právní závaznosti dohod o transferu a posledním typem je vlastní teorie práva na domov.¹²

V knize *Definice a typologie bezdomovství* Ilja Hradecký a kolektiv spolupracovníků zmiňují tři domény, které tvoří domov. Stanovila je Evropská observatoř bezdomovství, aby mohlo být bezdomovství operativně definováno. Domov tedy tvoří fyzická, sociální a právní doména. Fyzická doména je chápána jako slušné obydlí, ve kterém může člověk naplňovat potřeby své a své rodiny. Sociální doména znamená možnost uchovat si soukromí a udržovat společenské vztahy. A právní doména značí, že na obydlí má osoba právní nárok, jistotu jeho užívání a výlučné vlastnictví.¹³

10 Cit. Hradecký, Hradecká (1996:36).

11 Linhart, Vodáková, Klener (1996:219).

12 Linhart, Vodáková, Klener (1996:219).

13 Hradecký a kol. (2007:11).

2 Bezdomovectví

2.1 úvod do problematiky

Bezdomovec, člověk na ulici, člověk bez přístřeší, bez střechy nad hlavou, člověk bez domova, ale také bezďák, homeless, houmlesák... Pro lidi žijící na ulici se v našem jazyce vytvořila spousta synonym. V odborné literatuře se používají pojmy bezdomovec a člověk bez domova. Pojmy bezďák a podobné patří do mluvené řeči a mají pejorativní význam.

O tom, který z těchto pojmů by se měl používat, diskutují Ilja Hradecký a spolupracovníci v knize *Definice a typologie bezdomovství*. Pojmy bezdomovec a osoba bez přístřeší označili za problematické. K argumentům, které schvalují používání pojmu bezdomovec patří: je to pojem výstižný, veřejnosti známý a jednoslovný. Proti hovoří, že pojem je již v legislativě obsazen, je stigmatizující a veřejnosti splývá se skupinou zjevných bezdomovců. Pojem „osoba bez přístřeší“ je relativně volný, nestigmatizující, ale proti hovoří, že vymezuje jen velmi úzký okruh osob, je příliš dlouhý a veřejností těžko přijatelný.¹⁴

V rámci debat o používání pojmu bezdomovec se pracovní skupina Iljy Hradeckého obrátila i na Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. Termín bezdomovec se dle jeho vyjádření používá v několika významech: „1. ten, kdo nemá stálé bydliště (bezdomovec přespával na nádraží; zřídil útulek pro bezdomovce) 2. kdo opustil svou zemi (domov) z důvodů politického útlaku, války, přírodní katastrofy apod.; uprchlík, běželec (poskytnout nezbytnou humanitární pomoc bezdomovcům z Bosny) 3. jako příležitostný výraz v publicistice kdo se neorientuje v současném složitém světě techniky, záplavy informací (bezdomovci informačního věku).“¹⁵

Termín bezdomovec prošel v historii významovým posunem. Původně se jak v českém jazyce, tak v ekvivalentních pojmech německého (Heimatlose), anglického (stateless) a francouzského jazyka (sans-patrie) tohoto pojmu užívalo k označení osoby bez státního občanství nebo domovského práva. V tomto významu chápe český právní řád bezdomovce dodnes.¹⁶ Například v zákonu č. 40/1993 Sb. o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky se v § 3 říká, že státní občanství se nabyvá narozením. Podle zákona č. 40/1993 Sb. § 3 písmena b platí: „*Jsou-li rodiče osobami bez státního občanství (dále jen „bezdomovec“),*

14 Hradecký a kol. (2007:24).

15 Cit. Hradecký a kol. (2007:29).

16 Matoušek, Kodymová, Koláčková (2005:317).

alespoň jeden z nich má trvalý pobyt na území České republiky a dítě se na jejím území narodí.”¹⁷

Pracovní skupina se na základě debat rozhodla zůstat u používání pojmu bezdomovec, ovšem s podmínkou, že se musí veřejnosti ozřejmit, správně vysvětlit a musí se zbavit stigmatizujícího, negativního nádechu.

2.1.1 definice bezdomovectví, definice bezdomovce

V literatuře se setkáváme s různými definicemi bezdomovectví. Můžeme říct, že bezdomovec je *„člověk, kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení a ztráta bydlení nebo který je touto ztrátou ohrožen, žije na veřejných místech či neadekvátních a nebo nejistých bytových podmínkách.*”¹⁸ Jinou definici nabízí FEANTSA¹⁹: *„Bezdomovectví je absence vlastního, trvalého a přiměřeného obydlí. Bezdomovci jsou ti lidé, kteří nejsou schopni získat vlastní, trvalé a přiměřené obydlí, nebo si nejsou schopni takové obydlí udržet kvůli nedostatku finančních prostředků nebo jiným sociálním bariérám.*”²⁰ Ať už je ale definice jakákoli, podstatné je, že bezdomovec je hlavně člověk bez domova. Podle Markéty Štěchové se česká odborná veřejnost kloní k jednoduché definici, která dobře vystihuje podstatu bezdomovectví a je srozumitelná i laikům. Podle této definice je bezdomovec člověk české státní příslušnosti, který nemá možnost využívat trvalé přístřeší.²¹

Bezdomovectví může být také bráno jako sociální deviace. Sociální deviace znamená odchylku od normy a normální je přijatelné bydlení.²² Situace bezdomovců a jejich způsob života jim většinou ani neumožňují chovat se podle obecně přijímaných norem chování. Například jsou opomíjeny hygienické normy, bezdomovci mají ztížený přístup k lékařské péči, neorientují se v možnostech sociální podpory a hlavně mají blízké kontakty se sociálně patologickými jevy.²³

2.1.2 historie bezdomovectví

Za éry komunismu se pojem bezdomovec nepoužíval, přestože bezdomovci existovali. Státní podniky musely zaměstnávat předem stanovený počet osob a provozovaly také

17 Cit. ASPI Zákon o nabývání a pozbytování státního občanství České republiky - stav k 30.6.2008.

18 Průdková, Novotný (2008:10).

19 FEANTSA je zkratka pro Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri (česky: Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci).

20 Cit. Štěchová a kol. (2008:21).

21 Štěchová, Kopoldová, Luptáková (2008:22).

22 Průdková, Novotný (2008:10).

23 Štěchová, Kopoldová, Luptáková (2008:29).

podnikové ubytovny. Lidé, kteří nebyli schopní pracovat, byli často zavíráni do psychiatrických léčeben. Ti, kteří pracovat mohli, ale nechtěli, mohli být souzeni.²⁴ Podle Trestního zákona č.140/1961 Sb. § 203 Příživnictví²⁵ musel každý člověk pracovat. Kdo nepracoval, mohl být potrestán odnětím svobody až na tři léta. Spousta lidí, co neměla kam jít, byla zavírána na základě tohoto zákona.²⁶

Příčinou, proč se v Československu „nevyskytovali“ bezdomovci, byl také fakt, že Československá socialistická republika své obyvatele, kteří se stali bezdomovci v zahraničí, odmítala přijímat: „Osoby bez státní příslušnosti (bezdomovci) se vyhošťují zpravidla do státu, v němž mají majetek, příbuzné apod., avšak jen pokud tento stát je ochoten je přijmout, takže v tomto směru je vyhošťování bezdomovců do Československé socialistické republiky značně ztíženo.“²⁷

Používat se začal po roce 1989,²⁸ kdy se počet bezdomovců začal zvyšovat. Příčin bylo několik. Jednak zrušení zákona č.140/1961 Sb. § 203 Příživnictví (k 30.6.1990²⁹), nastolení trhu práce a uvolnění trhu s byty přinesly obyvatelstvu České republiky nové příležitosti, ale zároveň také nová rizika. Ti, kteří se nedokázali rychle zorientovat v novém společenském systému, případně ti, kteří byli zvyklí, že nemají za nic (ani za sebe) odpovědnost, že vše řídí někdo jiný, se stali nejzranitelnějšími skupinami. V té době došlo k velkému sociálnímu a ekonomickému rozrůznění obyvatelstva. Ti nejméně schopní, kteří se nedokázali nebo možná nechtěli přizpůsobit, tak skončili bez prostředků nebo dokonce bez střechy nad hlavou. Šlo hlavně o osoby znevýhodněné mentálně, tělesně, nízkým vzděláním, sociálním původem, frustrací z dětství, bez rodinného zázemí, neschopné navázat a udržet mezilidské vztahy apod. Často bylo příčin více najednou.³⁰

Došlo také ke zrušení podnikových ubytoven, mnohé z nich se přeměnily na komerční hotely. Lidé v nich bydlící často neměli kam jít, a tudíž se ze dne na den ocitli na ulici. Další velkou skupinou, která se stala bezdomovci, byli lidé propuštění z vězení na základě amnestie tehdejšího prezidenta Václava Havla, v lednu 1990. Propuštěno bylo 15 000 osob, většinou

24 Hradecký (2008:180).

25 ASPI Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon - stav k 31.7.1965.

26 Štěchová, Kopoldová, Luptáková (2008:4).

27 Dostupné z <<http://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/006schuz/s006031.htm>>.

28 Průdková, Novotný (2008:9).

29 ASPI Zákon č.140/1961 Sb. § 203 Příživnictví – stav k 30.6.1990).

30 Janata, Kotýnková (2002:3).

mužů. Tisíce z nich neměly kam jít, a tak se zdržovaly v okolí nádraží. Bylo to v podstatě první setkání české (tehdejší československé) veřejnosti s problémem bezdomovství.³¹

2.1.3 sociální exkluze

Bezdomovectví je často považováno za krajní formu sociálního vyloučení (exkluze) a je projevem extrémní chudoby. Velký sociologický slovník používá tuto definici sociální exkluze: „*mechanismus nebo strategie, pomocí nichž jedna skupina ochraňuje svá privilegia a výhody tím, že uzavře jiným skupinám přístup ke zdrojům, k pozicím, odměnám a možnostem, a to na základě mocensky sankcionovaného prohlášení těchto skupin za nežádoucí nebo nevhodné. Úzce souvisí s tzv. sociálním uzavíráním (social closure).*”³² Sociální vyloučení znamená hlavně omezení přístupu některým jedincům nebo skupinám k pěti základním zdrojům společnosti: k zaměstnání, zdravotní péči, vzdělání, bydlení a sociální ochraně.³³

Všem bezdomovcům je společná nouze a chudoba. Kdo má peníze, může se bezdomovectví vyhnout. Chudoba může být: subjektivní, objektivní, absolutní a relativní. Subjektivní vnímání chudoby závisí na tom, s kým se člověk srovnává (tendence srovnávat se s těmi nejbohatšími). Objektivně chudý člověk je ten, jehož příjem nedosahuje státem stanovené hranice chudoby. V České republice se jako tato hranice používá životní minimum.³⁴

Ministerstvo práce a sociálních věcí na svém webu rozlišuje životní a existenční minimum. Životní minimum je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Existenční minimum je minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let. Jejich právní úprava je stanovena v zákoně č.110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Existenční minimum je zavedeno vedle životního minima pro větší motivaci dospělých osob, které se dostaly do hmotné nouze. Životní minimum pro jednotlivce je v České republice 3 126 Kč, existenční minimum je 2020 Kč.³⁵

31 Hradecký (2008:180).

32 Cit. Linhart, Vodáková, Klener (1996:295).

33 Janata, Kotýnková (2002:3).

34 Průdková, Novotný (2008:30).

35 Dostupné z <<http://www.mpsv.cz/cs/3213>>.

2.1.4 bezdomovci – problém velkých měst?

Je tendence připisovat problematiku bezdomovectví nedávné době a velkým městům. Důvodem je stěhování lidí za práci z celého tehdejšího Československa. Lidé se nejčastěji stěhovali do severních Čech a na Ostravsko, kde získávali podnikové bydlení. Tím se ovšem často zpřetrhaly rodinné vazby, což znamenalo velký problém ve chvíli, kdy v těchto regionech vznikla vysoká nezaměstnanost. Lidé se buď neměli na koho obrátit s prosbou o pomoc, nebo se o pomoc styděli požádat. Počet bezdomovců je větší ve velkých městech a v průmyslových oblastech. Toto prostředí má pro ně mnoho výhod: můžou tam lépe najít ubytovnu, působí v nich charitativní organizace, anonymní prostředí jim umožňuje určitý pocit svobody, že je nikdo nezná a tak je neobtěžuje výčitkami. Tam, kde stále ještě funguje tradiční model rodiny (menší lokality, vesnice), je bezdomovců mnohem méně.³⁶ Bezdomovci žijící ve vesnicích se živí drobnými krádežemi, odvozem sběrných surovin, přijímají pomoc od starousedlíků. Málokdy se uchylují k žebrání, nechtějí odejít do města a žijí spíše jako jednotlivci. Jinou formou jsou bezdomovci žijící mimo civilizaci, v lesích, ve skalách, v boudách. Často trpí psychickými poruchami a straní se lidí.³⁷

2.1.5 já, bezdomovec

*„Typickým příkladem českého bezdomovce je 40letý minimálně dva roky nezaměstnaný Rom.“*³⁸ Většina bezdomovců u nás je v produktivním věku, ale v českém prostředí je také hodně starších lidí. Jsou to ti, kteří se nedokázali přizpůsobit politicko-ekonomické transformaci v 90. letech.³⁹

Podle textu *Profily bezdomovství v České republice: Proč lidé spí venku a kdo jsou ti lidé* je podle odhadu v Praze 4 000 až 5 000 lidí spících na ulici. Odhad pochází z roku 2004, kdy bylo v Praze provedeno sčítání bezdomovců. Z celkového počtu 2340 osob, které navštívily poradnu v daném roce, bylo 83% mužů a 17% žen. Z nich bylo 9% mladých lidí ve věku do 25 let, 90% ve středním věku 25 až 60 let a 1% osob nad 60 let.⁴⁰

Odhad je mnohem vyšší než počet bezdomovců, kteří do nějaké poradny přišli. Někteří nevěří lidem, někteří se bojí, že budou kontrolováni a jejich údaje předány policii, jiní nemají potřebu svůj problém řešit s cizími lidmi.

36 Štěchová, Kopoldová, Luptáková (2008:23).

37 Průdková, Novotný (2008:10).

38 Cit. Matoušek, Kodymová, Koláčková (2005:316).

39 Průdková, Novotný (2008:17).

40 Hradecký (2005:8).

Mezi bezdomovci jsou lidé různého vzdělání, převažuje však nízká úroveň vzdělání.⁴¹ Najdou se ale i lidé, kteří jsou vysokoškolsky vzdělání. Jedním z nich je například prodejce Nového Prostoru⁴² Richard Novák, který je vystudovaným chemikem.⁴³

Bezdomovci většinou nepracují, problémem při hledání a získání práce jsou často chybějící doklady a absence trvalého bydliště. Pokud někteří pracují, tak jsou většinou zaměstnaní nelegálně, za stravu nebo pár drobných.⁴⁴

2.2 formy bezdomovectví

Můžeme rozlišit 3 základní formy bezdomovectví. Jsou zjevné, skryté a potenciální bezdomovci.

2.2.1 zjevné bezdomovci

Zjevného bezdomovce poznáme na první pohled. Jsou to lidé zanedbaní, zapáchající, na sobě mají špinavé, často roztrhané oblečení, obuv je nepřiměřená ročnímu období, nosí prostě to, co někde najdou. Typické je také jejich chování: sbírají ze země nedokouřené cigarety, přehrabují se v odpadcích, žebrají. Jelikož přežívají na veřejných místech (budovy nádraží, náměstí, zastávky MHD), mají u sebe neustále všechny své věci. Známy je obrázek bezdomovce, který má okolo sebe několik igelitek, někdy nákupní vozík plný svých svršků. Ač se může zdát, že zjevných bezdomovců je nejvíce, je to omyl. Je to poměrně malá skupina, jen je nejvíce vidět. Většina lidí z velkých měst s nimi má nějakou zkušenost. Například v zimě může vidět bezdomovce spící v tramvaji, nebo potkat muže, jež nám řekne: „Šéfe, nemáš 10 korun?“⁴⁵

Hradečtí skupinu zjevných bezdomovců nazývají také „nádražní populací“. Podle francouzského sociologa Serge Paugama můžeme rozlišit tři typy lidí přicházejících na nádraží: nově příchozí, navyklí a marginální. Nově příchozí jsou lidé, kteří se na nádraží do komunity bezdomovců dostávají po prvním životním nezdaru. Nejdříve jsou těžce poznatelní v davu, ale časem se snaží dát zanedbaným zevnějškem najevo jejich trápení. Navyklí jsou lidé, kteří jsou smířeni se svým postavením sociálně vyloučených. Na nádraží

41 Průdková, Novotný (2008:17).

42 Nový prostor je čtrnáctideník, jehož prodejci jsou bezdomovci, lidé v sociální tísní a lidé ohrožení sociální exkluzí.

43 Křížková: (2010:9).

44 Průdková, Novotný (2008:17).

45 Průdková, Novotný (2008:13-14).

chodí buď za svými "kamarády" nebo pro peníze. Skupinu marginálů tvoří značně nesourodé osoby. Patří sem bezdomovci, skinheadi, punkeři.⁴⁶

Miroslav Tvrdoň a Anna Kasanova ve své knize Chudoba a bezdomovstvo zmiňují 3 stádia života na ulici. První stadium je pokusem o znovuzařazení do společnosti. Člověk si hledá práci, stará se o svůj vzhled, snaží se udržovat sociální kontakty. Věří v lepší budoucnost, na ubytovně si zachovávají odstup od jiných bezdomovců. Jakmile ale přichází neúspěchy a zklamání, přechází se do druhého stadia, do fáze regrese. Lidem se zdá složitá administrativa, nemají trvalé bydliště, adresu ani telefon. Registrují se na úřadu práce, začnou chodit do center pro sociálně slabé na jídlo. Postupně ztrácí sebeúctu, přestávají hledat práci a nedbají na úpravu svého zevnějšku. Tím začíná třetí fáze, rezignace. Lidé se vzdávají své minulosti, ztrácí kontakt s přáteli. Mění se jim žebříček hodnot, možnost dostat se z ulice už vzdali. Nepřijímají žádnou pomoc, žijí na ulici, odmítají pracovat, živí se žebráním a vybíráním odpadků. Tento život jim vyhovuje.⁴⁷

2.2.2 skrytí bezdomovci

Největší skupinou lidí bez domova jsou skrytí bezdomovci.⁴⁸ Žijí jako bezdomovci, protože nemají domov, ale starají se o svůj vzhled. Chodí upravení, mají čisté oblečení. Bydlí různě, buď v azylových domech, nebo na komerčních ubytovnách. Hradečtí sem ve své publikaci zahrnují i lidi bydlící ve squattech, sklepích domů, ve starých automobilech nebo ve stanech⁴⁹. Chodí do práce, snaží se svou situaci řešit a své problémy před lidmi skrývají. Od zjevných bezdomovců se distancují.

2.2.3 potenciální bezdomovci

Třetí skupinou jsou lidé bezdomovectvím ohrožení – tzv. potenciální bezdomovci. Jsou to ti, kteří mají práci i bydlení, ale to je nejisté, mohou o ně ze dne na den přijít. Významnou skupinu tvoří mladí lidé, kteří vyrůstají v ústavní péči a po dovršení 18 let nemají ke komu jít. Nejsou připraveni na samostatný život, často jim chybí potřebná kvalifikace nebo vzdělání, nejsou finančně zajištěni a neumí pracovat, chybí jim pracovní návyky. Velkou skupinu potenciálních bezdomovců tvoří také lidé propuštění z výkonu trestu, lidé z psychiatrických léčeben, rozvedení, nezaměstnaní, narkomani nebo patologičtí hráči.⁵⁰

46 Hradecký, Hradecká (1996:29).

47 Tvrdoň, Kasanova (2004:36-37).

48 Průdková, Novotný (2008:13-14).

49 Hradecký, Hradecká (1996:31).

50 Průdková, Novotný (2008:13-14).

2.3 příčiny bezdomovectví

Mluvíme-li o bezdomovectví, vyvstává problém rozlišení jeho příčin a důsledků. Například alkoholismus může být důvodem, proč člověk skončí bez prostředků na ulici, stejně tak ale může být pomocnou berličkou člověka, který se ocitl na ulici.

V souvislosti s příčinami bezdomovectví se používá pojem spirála vyloučenosti. Je to proces, který souvisí s nezaměstnaností a nízkými příjmy, ztrátou bydlení, nerovnostmi mezi muži a ženami, nevyvážeností rodinného života, nízkým vzděláním a nekvalifikovaností, malými příležitostmi, jichž se lidem dostává, se zdravotní péčí, zabezpečením ve stáří, s občanstvím a dalšími jevy.⁵¹

Příčiny bezdomovectví se dělí na vnější a vnitřní.

2.3.1 vnější příčiny

Tuto skupinu příčin tvoří ekonomicko-politická situace země a celkové společenské klima. Jsou ovlivnitelné sociální politikou státu a jeho zákonodárstvím. Patří sem jevy jako nezaměstnanost, chudoba, nedostatečné zabezpečení ve stáří a nemoci, finanční nedostupnost bydlení, diskriminace etnických minorit (u nás zejména Romů).

2.3.2 vnitřní příčiny

Vnitřní příčiny jsou tvořeny materiálními, vztahovými a osobními podmínkami jednotlivců a rodin. Tyto důvody bývají propojeny a jeden ovlivňuje vznik druhého.

Do materiálních podmínek patří nízký příjem, ztráta zaměstnání, zadlužení rodiny nebo ztráta bydlení.⁵² Velkým problémem u dlouhodobé nezaměstnanosti je fakt, že tento stav vede ke ztrátě pracovních návyků, u některých oborů může vést i ke ztrátě kvalifikace. Především však snižuje sebedůvěru. Člověk, který si nevěří, se hůře odráží ode dna problémů.

Manželské konflikty, nefunkční rodina, která svým členům neposkytuje zázemí, jsou hlavní špatné vztahové podmínky.⁵³ Přitom často může člověku pomoci právě rodina nebo přátelé, aby se nedostal do situace, kterou již sám nedokáže vyřešit.

51 Hradecký, Hradecká (1996:33).

52 Průdková, Novotný (2008:15).

53 Průdková, Novotný (2008:15).

Osobní podmínky jsou tvořeny tělesnými a duševními chorobami, poruchami osobnosti, traumaty z dětství a dalšími.⁵⁴ Mezi pražskými bezdomovci, kteří hledali pomoc v Naději⁵⁵, bylo před deseti lety zhruba 80% osob postižených nějakým traumatem z dětství.⁵⁶

Hradečtí ve své práci *Bezdomovství – extrémní vyloučení* definují ještě čtvrtou podmínku: institucionální faktory. Sem řadí propuštění z ústavu, z vězení nebo opuštění dětského domova.⁵⁷

Příčiny bezdomovectví se liší případ od případu, obecně ale můžeme říct, že se liší důvody bezdomovství žen a mužů. U mužů převažují materiální a osobní důvody, u žen vztahové. Existuje pro to několik důvodů. Dojde-li například k rozvodu, bývá to často žena, které zůstane byt, zvláště mají-li spolu děti. Pokud muž nemá dostatek peněz na pronájem nového bytu, snadno se stane bezdomovcem. Přidají-li se k tomu navíc osobní faktory, například nemoc, nebo alkoholismus, či hráčství, je toto riziko mnohem vyšší. Dostane-li se žena do situace, kdy jí hrozí život na ulici, má oproti muži výhodu rozvětvenějších sociálních vazeb. Může spát u rodičů, kamarádky, u nového přítele. Dostane-li se na ulici, je to proto často způsobeno problémem v osobních vztazích. Mužské bezdomovství je také více zřejmé.⁵⁸ Většina žen na ulici patří do skupiny skrytých bezdomovců. Jedním z faktorů, které toto ovlivňují, mohou být předsudky. Žena bezdomovkyně je společností odsuzována mnohem více, než muž bezdomovec. Pokud ale žena žije mezi zjevnými bezdomovci, dochází k tomu, že pod vlivem prostředí zhrubne, začíná se podobat mužům. Ženy jsou drsnější, vulgárnější, někdy se mužům podobají i vzhledově.⁵⁹

2.4 bezdomovecká kultura

Jak již zde bylo napsáno, je potřeba rozlišovat zjevné, skryté a potenciální bezdomovce. Pro každého z nich je typický jiný život.

Skryté a potenciální bezdomovce většinou na první pohled nepoznáme. Jsou slušně oblečení, většinou mají práci, mají kde bydlet, i když se třeba jedná o ubytovnu. Snaží se působit jako "normální" lidé, od bezdomovců zjevných se distancují a své problémy skrývají.

54 Průdková, Novotný (2008:15).

55 Naděje je organizace pomáhající lidem bez domova.

56 Hradecký, Hradecká (1996:24).

57 Hradecký, Hradecká (1996:34).

58 Hradecký, Hradecká (1996:35).

59 Průdková, Novotný (2008:25).

Bezdomovci zjevně žijí tzv. pouliční kulturou. Jelikož tito lidé často putují z místa na místo a nemají stálé místo, kde by přebývali, nosí si veškeré své věci s sebou. Obrázek bezdomovce, který má kolem sebe několik igelitek plných většinou starých hadrů zná snad každý obyvatel Prahy nebo jiných velkých měst.

U oblečení je pro ně nejdůležitější funkčnost. Vrství přes sebe různé druhy oblečení, nejdůležitější je zejména v zimě se zahřát. Málodky si perou, špinavé oblečení vyhazují. Nové si shání různě. Buď něco najdou v kontejnerech, nebo mohou čisté oblečení získat z různých organizací a charit. O tom se více zmíním v kapitole 4. O svůj vzhled se obecně zjevně bezdomovci moc nestarají. Zpočátku se snaží, hlavně ženy, které se živí prostitucí, umývat, měnit si prádlo, nosit čisté věci. Po čase, jakmile životu na ulici přivyknou a vzdají snahy dostat se z ní zpět, na jakoukoli očistu rezignují. Tito lidé se pak neumývají, nemění si spodní prádlo, nosí špinavé, roztrhané oblečení. Jsou zanedbaní, smrdí a už od pohledu odpuzují.

Můžeme-li u zjevných bezdomovců mluvit o kultuře bydlení (většinou se jedná o naprosto nevyhovující podmínky), je třeba říct, že se liší podle povahy. Můžeme najít bezdomovce, kteří si uklízí, perou a snaží se žít v rámci možností slušně. Ti, co se o úklid nestarají, ale převažují. Na bezdomovce můžeme narazit často v blízkosti nákupních center, kde se dá v kontejnerech najít dostatek jídla. Jiným zdrojem obživy je pro ně žebrání (hlavně v historických jádrech měst), odvoz sběrných surovin.⁶⁰ Ale bezdomovci se živí také příležitostnou prací, někteří prodávají Nový Prostor. Většina bezdomovců však nepracuje a má veškerý čas volný. Schází se na veřejných prostranstvích, pijí alkohol (často okenu), kouří a jen tak „zabíjí čas“.⁶¹ Na otázku, proč se bezdomovec stává alkoholikem, odpovídá Patrick Gaboriau interpretací „kultury vína či piva“. Bezdomovec žije touto kulturou, která se organizuje okolo láhve. Opilství sice omezuje a snižuje jeho možnost návratu zpět do společnosti, ale nabízí mu možnost, jak uniknout trápení dnešního dne.⁶² Někteří chodí do sociálních center, kde si můžou chvíli odpočinout, dostanou jídlo a pití a podle nabídky služeb daného centra mohou dostat i čisté ošacení. O tom se rozepíšu více ve čtvrté kapitole.

Zvláštní je komunikace bezdomovců. Nemluví spolu, ale na sebe. Typické jsou dva současné vedené monology. Dialogy velmi často přerůstají v hádku.

Protože jsou bezdomovci v jistém smyslu subkulturou, používají mezi sebou slangové výrazy. Označení bezdomovec většina z nich považuje za hanlivé a používají své vlastní

60 Průdková, Novotný (2008:22-24).

61 Průdková, Novotný (2008:22-24).

62 Hradecký, Hradecká (1996:51).

označení. V levém sloupci uvádím výrazy používané v běžném jazyce, v pravém hovorový slang.

<i>lidé bez jakéhokoliv zázemí</i>	<i>bezinky</i>
<i>osoby sociálně slabší</i>	<i>pouliční směs</i>
<i>osoby dočasně bez přístřeší</i>	<i>bezďáci</i>
<i>lidé bez naděje</i>	<i>republikový oříšek</i>
<i>osoby v nouzi</i>	<i>streetpeople</i>
<i>osoby v sociální nejistotě</i>	<i>děti ulice</i>
<i>lidé dočasně nepřizpůsobení</i>	<i>tulák⁶³</i>

Bezdomovci se málokdy slučují. Byť je na ulici vidáme často ve větších skupinách, jsou každý sám za sebe. Ti, kteří žijí na ulici, mají často psa. Někteří jej používají při žebrání (lidem se víc zželi zvířete, než zanedbaného bezdomovce), ale hlavně je to z důvodu bezpečnosti. Vycítí-li pes nebezpečí, zaštěká a bezdomovec má tak větší šanci vyhnout se případnému střetu.

Stejně jako většinová společnost, i bezdomovci (někteří) mají rádi kulturu, sport a snaží se žít kulturně. Díky tomu tak existuje například Divadlo Ježek a Čížek.⁶⁴ Sdružuje současné, ale i bývalé lidi bez domova, kterým určitým způsobem nahrazuje rodinu, poskytuje jim přátele. V životě ze dne na den poskytuje nějaký pevný bod v podobě pravidelných zkoušek. „*Ten hlavní problém, kterej tyhle lidé mají, je podstatně víc absence domova, nějakého místa kam patřím než sucho teplo. A to divadlo jim právě může ten domov lokálně, v jejich životní pouti dát. Takže to si myslím, že je hlavní motivace, proč to dělají, ale hlavně málokdo má jako hlavní svoji životní misi stát se jako hercem, co si budem povídat.*”⁶⁵

Lidé z divadla Ježek a Čížek se snaží bezdomovcům pomáhat. Když řeší nějaký problém, jdou s nimi například na úřad. Snaží se mít přehled o tom, co se s lidmi děje i ve chvíli, kdy nejsou zrovna na zkoušce nebo na představení. Hlavním cílem Ježka a Čížka není vytvoření divadelního souboru, ale snaha pomoci lidem překonat bezdomovectví, dostat se zpět do společnosti. Jakub Balabán k tomu říká: „*My nemáme ambici stát se výrobnou nových herců, takže v průběhu té inscenace jenom někteří zůstanou přešlapovat na místě. Dost často*

63 Cit. Hradecký a kol (2007:29).

64 Dostupné z <<http://jezekacizek.cz/content/view/45/92/>>.

65 Cit. Příloha č.2.

buď jdou nahoru, což je lepší a najdou si práci. Málokterý zaměstnavatel má pochopení pro sdílený zkoušky a ježdění na představení. Zejména to nejsou tak úplně svobodná povolání, kde si může ten který zaměstnanec diktovat podmínky, takže ač to třeba ještě nějakou dobu zkoušej třeba jako přijít se podávat tak tam je tendence spíš se osvobodit od toho divadla než se vázat dalšími sliby jakože přijdou určitě zkoušet a hrát. Některý samozřejmě občas někde zakopnou a propadnou se, ztratí se do vězení, na protialkoholní léčbu, do nemocnice.”⁶⁶

Bezdomovecké divadlo Ježek a Čížek vzniklo v roce 2000 v Praze a za dobu jeho existence jím prošlo na tři sta herců, se kterými režiséři nastudovali patnáct inscenací.⁶⁷ Inscenace se liší podle aktuálního hereckého obsazení. Herci sice pracují se scénářem, ale volně si jej upravují. *„Tu hlavní část si připravují ti, kdo zrovna vystupují podle sebe, podle svého naturelu, osudu.”⁶⁸*

Divadlo spolupracuje i s některými organizacemi, které pomáhají bezdomovcům. *„Spolupracujeme s Novým prostorem, my jsme společně vznikli, my jsme dlouho byli jedna organizace, takže jsme si pořád blízko v mnoha východiscích naší práce. Neklademe žádné důraz na naplňování základních životních potřeb, stanovování humanitární pomoci, protože pro lidi na ulici je to doplňková aktivita, ale těžiště toho je pomoci lidem naučit ryby chytat, aby se mohli odrazit a fungovat sami než vyvářet polívky a rozdávat tohle a támhleto. My bysme toho mohli rozdávat zadarmo kvanta, tahle společnost je jedna z nejbohatších na světě, ale k čemu by to bylo dobrý? Věci zdarma nemají hodnotu, nikdo si jich neváží, k ničemu to moc není. Mezi našimi partnery jsou také Armáda spásy, Farní charita Prahy 1, Centrum sociálních služeb Praha, Emauzy.”⁶⁹*

Největším přínosem Ježka a Čížka je boření předsudků. Na představeních mají lidé možnost vidět bezdomovce jinak, než jak jsou zvyklí. Vypadají jako my, hrají divadlo, po představení si spolu můžou sednout a popovídat si.

Ježek a Čížek je pořadatelem festivalu Hic Sunt Leones, jenž se koná každoročně od roku 2004 v Praze. Hic Sunt Leones je mezinárodní festival bezdomoveckých divadel. Myšlenka festivalu je jasná: spojit lidi bez domova, bez ohledu na hranice. Být na festivalu je divadelní zážitek: *„Každé divadlo je jiné a hraje jinak a má jiné východiska.”⁷⁰*

66 Cit. Příloha č.2.

67 Dostupné z <<http://www.jezekacizek.cz/content/view/20/69/>>.

68 Cit. Příloha č.2.

69 Cit. Příloha č.2.

70 Cit. Příloha č.2.

Pro bezdomovce se pořádá mistrovství světa ve fotbale, Homeless World Cup.⁷¹ První ročník se konal v roce 2003 ve Štýrském Hradci. Zúčastnilo se jej tehdy 18 národních týmů. O pět let později, na Homeless World Cup v Melbourne již o titul mistrů světa hrálo 56 národních týmů. Do tohoto mistrovství bylo poprvé zařazeno i ženské klání o titul mistryň světa.⁷²

Na Homeless World Cup nemůže jet kdokoli, kdo se rozhodne hrát, před samotným mistrovstvím se pořádají národní kvalifikační turnaje. U nás se konal 25. června 2010 v Praze a pořádal jej SANANIM.⁷³ Turnaje se pravidelně účastní azylové domy a jejich fotbalová družstva. Přihlásit se může jakákoli organizace pracující se sociálně vyloučenými lidmi. Letos se o reprezentaci utkali: AzylClub Hradec Králové, TK Němčice, AD Znojmo, Devils of DC Sananim, TK Sejček, Armáda Spásy Praha, Pegas Pardubice, Naděje Praha a AD Rumburský Tygři.

„Pravidla jsou stejná jako u velkého fotbalu, s dvěmi rozdíly. Hraje se na hřišti na malou kopanou a neplatí ofsajd, aby ta hra byla rychlejší a dynamičtější.”⁷⁴ Hraje se na skupiny, vždy nejlepší postupuje do vyřazovacích kol. Na konci se zná vítězný tým a vybírá se 8 nejlepších hráčů do reprezentace. V praxi je jich ale vybráno více, je poměrně hodně náhradníků, protože mistrovství se koná v cizině a někteří hráči nemusí mít v pořádku doklady nebo může nastat jiný problém, proč by nemohli vyjet, pak nastupují náhradníci.

V posledních několika letech na Homeless World Cupu pískají hru profesionální rozhodčí z Českomoravského fotbalového svazu.⁷⁵ O tom, že je turnaj stále více oblíbený, svědčí i fakt, že jeho patronem se stal kapitán Slavie Praha Stanislav Vlček a záštitu nad ním přijali primátor Pavel Bém a bývalý ministr práce a sociálních věcí Marián Hošek.⁷⁶

„Vizí Homeless World Cup je vytvořit zdravý, bohatý, sebevědomý svět, kde má každý právo na domov, základní lidskou potřebu.”⁷⁷ Výsledky tohoto snažení jsou rok od roku více vidět. Dvě třetiny hráčů si po skončení mistrovství najdou práci, bydlení, začnou s protialkoholní nebo protidrogovou léčbou. Někteří se dokonce stanou profesionálními hráči

71 Dostupné z <<http://www.homelessworldcup.org/>>.

72 Dostupné z <<http://www.homelessworldcup.org/content/about-us>>.

73 Občanské sdružení SANANIM je v ČR jedním z nejstarších a dnes i největších nestátních poskytovatelů služeb v oblasti prevence, péče a léčby závislostí na nealkoholových drogách.

74 Dostupné z <http://www.rozhlas.cz/radiowave/natocenou/_zprava/752610>.

75 Dostupné z <http://www.rozhlas.cz/radiowave/natocenou/_zprava/752610>.

76 Dostupné z <<http://www.icm.cz/kvalifikace-na-homeless-world-cup-2010>>.

77 Dostupné z <<http://www.homelessworldcup.org/content/mission>>.

fotbalu.⁷⁸ To je případ hráče s nejvíce vstřelenými góly z mistrovství z roku 2004, Jevgenije Adamenka z Ukrajiny.⁷⁹

Homeless World Cup mění stereotypní vidění bezdomovců. Homeless World Cup má po celém světě spoustu fanoušků. Například na facebooku existuje 135 různých skupin, kam se mohou přidávat fanoušci.⁸⁰ Propagován je také na MySpace, Bebo a YouTube.⁸¹ Vysoké jsou také počty fanoušků, kteří sledovali zápasy. První turnaj sledovalo nejméně 20 tisíc fanoušků. V roce 2007 v Kodani toto číslo vzrostlo na 100 tisíc.⁸²

Letos se Homeless World Cup koná 19. až 26. září v brazilském Rio de Janeiro a očekává se, že se zúčastní 64 národních týmů.⁸³ Sledovanost bude určitě vyšší než v minulých ročnících.

2.5 problémy bezdomovců

Bezdomovci jsou specifická skupina lidí a mají také své specifické problémy. Stejně jako my řeší problémy s bydlením, ovšem z jiného úhlu pohledu. Zjevné bezdomovci nemusí platit nájem, ale neví, zda na místě, kde spali včera, budou moci spát i dnes. Stejně tak bezdomovci skrytí, kteří bydlí například na ubytovně, mohou ze dne na den o svou střechu nad hlavou přijít. Problém s „bydlením“ je samozřejmě ten největší, který lidé na ulici řeší, ale musí se potýkat i se spoustou jiných, neméně důležitých.

Například nemají doklady, nemají práci, nemají plat, nemají si za co koupit jídlo. Jinými problémy jsou nemožnost vykoupat se, nemožnost vyprat si. Problémy se stupňují, graduují a lidé po čase, kdy se situace stále zhoršuje, nebo nemění, na změnu rezignují a svůj styl života si v podstatě zvyknou.

Problémy, se kterými se bezdomovci denně potýkají, jsem rozdělila do tří skupin: problémy zdravotní a sociální, legislativní a spojené s kriminalitou.

2.5.1 zdravotní a sociální problémy

Bezdomovci jsou skupinou, která vzhledem ke svému životnímu stylu trpí často různými nemocemi nebo se potýká se zraněními. Týká se to především bezdomovců zjevných, žijících

78 Dostupné z <<http://www.homelessworldcup.org/content/about-us>>.

79 Dostupné z <<http://www.homelessworldcup.org/content/impact>>.

80 Dostupné z <<http://www.facebook.com/search/?init=quick&q=homeless%20world%20cup&ref=ts#!/search/?flt=1&q=homeless%20world%20cup&o=69>>.

81 Dostupné z <<http://www.homelessworldcup.org/content/about-us>>.

82 Dostupné z <<http://www.homelessworldcup.org/content/changing-attitudes>>.

83 Dostupné z <<http://www.homelessworldcup.org/content/about-us>>.

v naprosto nevyhovujících podmínkách. Jak hygienických, tak sociálních. Bezdomovci skrytí o sebe pečují, mají střechu nad hlavou, většinou práci, tudíž i peníze na jídlo a žijí životním stylem, který je podobný bydlícím lidem.

Největším problémem lidí na ulici je fakt, že nemají kde (slušně) spát. Přebývání v různých sklepích, boudách, pod mosty nebo v parku na lavičce se nedá nazvat bydlením. Nejenže je spaní na takovém místě nevyhovující – člověk se nevyspí, nemá soukromí, kromě letního období nemá teplo, ale také se vystavuje riziku napadení. Druhým velkým problémem je nedostatek teplého jídla. I kdyby si třeba nakoupili nějaké potraviny, jen stěží si z nich budou moci připravit teplé jídlo. Životní styl bezdomovců nedovoluje ze své podstaty naplňování základních lidských potřeb, jak je definuje Maslow.

Dalším z důvodů, který bezdomovcům ničí zdraví, je špatná životospráva. Bezdomovci nejsou schopni žít zdravě a dokonce se ani nemohou vyvarovat škodlivým vlivům působících na jejich zdraví. Mnozí z nich nemají podmínky ani pro dodržování základních hygienických návyků. Pokud by si chtěli prát své věci, nemají kde. Bezdomovci navyklí na život na ulici, kteří již rezignovali na možnost návratu do společnosti, nemají v podstatě důvod, aby dodržovali základní hygienická opatření.

Problémem, jenž zhoršuje jejich zdravotní stav, je častá závislost na alkoholu nebo jiných návykových látkách. Jak již bylo napsáno dříve, alkohol pomáhá bezdomovcům přežít den na ulici. Zároveň ale zhoršuje jejich zdravotní stav a jejich možnost začlenění se do společnosti. Alkohol může být také důvodem vzniku různých zranění, pro bezdomovce typických. V opilosti upadnou, poperou se mezi sebou apod.

Bezdomovcům bývají prisuzovány různé nemoci. Většinou kožní (z důvodu špatné nebo žádné hygieny) a TBC. Ta je často dávána do souvislosti k sociální nouzi. Tuberkulóza (TBC, souchotiny) je celosvětově rozšířené infekční onemocnění. I přesto, že byla TBC prohlášena celosvětově za globální hrozbu, zůstává nadále jedna třetina lidstva infikována tuberkulózními bacily, ročně se zjistí okolo 8 milionů nových onemocnění TBC a přibližně 3 miliony lidí na ně ročně zemřou.⁸⁴

Na doporučení Světové zdravotnické organizace (WHO)⁸⁵ byla v roce 1994 zřízena z rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví Národní jednotka dohledu nad tuberkulózou (NJDT), sídlící v Nemocnici na Bulovce. Ta provádí analýzu epidemiologické situace TBC v České

84 Šupková a kol. (2007:44).

85 WHO je anglická zkratka pro World Health Organization, čili Světovou zdravotnickou organizaci.

republiky a vyhodnocuje účinnost antituberkulotické léčby. Jelikož bezdomovci jsou rizikovou skupinou (vyšší možnost onemocnění TBC, až desetinásobně oproti celkové populaci⁸⁶) je žádoucí, aby se nechávali vyšetřit.⁸⁷ Jednou za rok mohou bezdomovci přijít zdarma na rentgen plic a dostanou za něj stravenku v hodnotě 100Kč.⁸⁸

Velká část bezdomovců má špatnou zkušenost se zdravotnickým zařízením. Ošetřování bezdomovců je ale problematické. Podle Listiny základních práv a svobod⁸⁹ má každý občan České republiky (tedy i bezdomovec) právo na ochranu zdraví. Podle zákona č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů § 12 písmena c *„je pojištěnec povinen hradit příslušné zdravotní pojišťovně pojistné, pokud tento zákon nestanoví jinak.“*⁹⁰ Problémem je, že většina bezdomovců si zdravotní pojištění neplatí a jsou-li ošetřeni, lékař tento úkon nedostane proplacený. Z tohoto důvodu se nemocnice často zdráhají bezdomovce ošetřit.

To vše komplikuje situaci. Bezdomovci, kteří mají s lékaři špatnou (můžeme se ptát, nakolik oprávněnou) zkušenost, své zranění nebo onemocnění tedy léčit nechtějí a k lékařské pomoci se rozhodnou až ve chvíli, kdy je ohrožuje na životě. Pak si volají rychlou záchrannou službu, která je ošetří. Tito lékaři ale mají s pacienty bezdomovci také špatné zkušenosti. Autoři knihy Zdravotní péče o bezdomovce v ČR provedli výzkum, kdy během února a března 2006 rozeslali dotazníky na 26 vybraných stanovišť zdravotnických záchranných služeb ve všech krajích v České republice. Zpracováno bylo deset dotazníků z devíti krajů. Dle těchto dotazníků vyplývá, že rychlá záchranná služba vyjíždí k neodkladnému ošetření bezdomovce často dvakrát a vícekrát v týdnu. Respondenti uvádí, že příjem pacienta bezdomovce do zdravotnického zařízení bývá často problém. Lékaři záchranné služby si stěžovali na: složitou administrativu (nemají doklady, neplatí si pojištění), obtížný příjem ve zdravotnickém zařízení, ztíženou komunikaci (opilost, lhostejnost ke svému stavu, agresivita), zvýšenou psychickou zátěž pro posádku (pacienta ošetří, předají ho do nemocnice a za dvě hodiny ho najdou na „jeho místě“), ztížená práce posádky v čase i rozsahu (delší čas pro dezinfekci vozu a přípravy na další výjezd).⁹¹

86 Šupková a kol (2007:50).

87 Dostupné z <<http://www.fnb.cz/index.php?zobraz=oddeleni&pg=oddeleni&oid=80>>.

88 Cit. Příloha č.3.

89 Dostupné z <www.amnesty.cz/vychova/stazeni/lzps.pdf>.

90 Cit. ASPI: Zákon č. 48/1997 Sb., zákon o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů .

91 Šupková a kol (2007:14-15).

Stejný průzkum byl proveden i mezi lékaři, sestrami a sociálními pracovníci zdravotnických zařízení. Ti na svou obranu, proč odmítají přijmout pacienta bezdomovce do svého zařízení, udávají tyto důvody: špatná administrativa (chybí doklady) a vysoká finanční zátěž (nejsou pojištěni, nemocnice nedostane zákrok od pojišťovny proplacený), pacient nespolupracuje, zvyšují se nároky na ošetření pacienta z důvodu jeho špatné hygieny.⁹² Dotazníky byly v srpnu 2006 rozeslány do šesti velkých fakultních nemocnic v České republice (Praha, Brno, Plzeň a Ostrava).

Dotazníky byly distribuovány i do některých azylových domů. Všichni respondenti, azylové domy, záchranná služba i lékaři, byli také požádáni, aby navrhli změny, které by se v této problematice měly vykonat. Na všech prvních místech v návrhu změn se objevilo vytvoření specializovaného zdravotnického zařízení pro bezdomovce.

2.5.2 možné řešení

NAPLNĚNÍ ZÁKLADNÍCH FYZIOLOGICKÝCH POTŘEB

Lidé přicházející z ulice potřebují ze všeho nejdříve naplnit tyto potřeby. Než jim tedy pracovníci charity nebo jiné organizace pracující s bezdomovci začne nabízet pomoc s řešením jejich současné situace, potřebují se ohřát, najíst, napít, odpočinout si. Nemají-li oblečení a obutí vhodné pro současné roční období nebo jsou ve špatném stavu, potřebují i je. Je žádoucí, aby všechny tyto služby byly na jednom místě. Ve chvíli, kdy si bezdomovce začnou mezi sebou organizace posílat, ztratí chuť někam chodit.

REINTEGRACE DO SPOLEČNOSTI – POSKYTNUTÍ PŘÍSTŘEŠÍ

Ve chvíli, kdy má bezdomovec naplněny základní lidské potřeby, může se s ním začít řešit jeho situace. Organizace pracující s bezdomovci nabízí většinou několik druhů pomoci. Například Naděje poskytuje svým klientům Integrovaný program pro sociálně vyloučené osoby. Sestává z několika částí, které na sebe vzájemně navazují.

1. street

Street značí službu v terénu. Jsou to většinou dobrovolníci, kteří chodí po vytipovaných oblastech a bezdomovcům nabízí pomoc, případně s nimi chodí i lékaři a ošetřují zraněné bezdomovce přímo v terénu. Málokdy bezdomovci tento druh pomoci odmítnou.

⁹² Šupková a kol (2007:15).

Jinou formou pomoci, která spadá do této kategorie, je mobilní sociální služba. Funguje ve spolupráci s Prahou 1 a pokrývá území Prahy 1, 4 a 5.

Z dalších forem pomoci, které sem spadají, jsou návštěvy ve zdravotnických zařízeních. A to ze dvou důvodů: prvním je určitá podpora v léčení se, poskytnutí ošacení a hygienických potřeb, druhým důvodem je ukázání personálu, že tento člověk má někoho, kdo se o něj zajímá.

2. denní centra

Denní centra jsou největším příjemcem klientů, většina z nich zamíří nejdříve sem, mají tedy výhodu prvotního kontaktu. Jedná se o velkou místnost se stoly a židlemi, kde si mohou bezdomovci odpočinout, případně se najíst a napít.

Poskytují ambulantní sociální služby: stravu, hygienický servis (sprcha, holení, stříhání), psychologické a sociální poradenství. Velmi podstatnou pomocí je ordinace praktického lékaře pro bezdomovce.⁹³ Nachází se v ulici U Bulhara na Praze a lékař je v ordinaci přítomen 2x týdně. Ve všech pracovních dnech je v ordinaci k dispozici zdravotní sestra.

Oblíbenou službou, kterou Naděje svým klientům nabízí, je možnost vyfotit se na doklad (2 fotografie). Dle slov Aleše Strnada je o tuto službu mezi bezdomovci velký zájem.

3. noclehárna⁹⁴

Noclehárna je velká místnost s mnoha lůžky. Nocleh je poskytován na jednu noc, klienta však lze ubytovat i opakovaně. Klient se při příchodu prokazuje dokladem. Pokud ho nemá, podepíše prohlášení potvrzující jím uvedená osobní data.

Při prvním kontaktu je klient seznámen s řádem a pravidly noclehárny a svými právy. Věci si může uzamknout do skříně (pro každého klienta je k dispozici jedna uzamykatelná skříň), dostane čisté povlečení, je mu nabídnuto čisté prádlo, může použít sprchu a WC.

Noclehárna funguje pouze přes noc, ráno klient odchází. Tím, že se do ní nemůže vrátit přes den se snaží organizace přimět klienta hledat přes den práci.

Noclehárny vyhovují zejména dlouhodobým bezdomovcům, kteří jsou příliš adaptovaní na „svobodu“ ulice a nedokázali by se přizpůsobit daným pravidlům.

93 Dostupné z <<http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/54>>.

94 Průdková, Novotný (2008:43-49).

Noclehárny jsou placené, jedna noc stojí okolo 30 Kč.

4. azylový dům⁹⁵

Azylový dům umožňuje pobyt v délce týdnů až měsíců. Poskytuje klientům více soukromí než noclehárna, protože nabízí méně lůžek. Jedná se o komplexní pomoc lidem, kteří stojí o reintegraci do společnosti.

S klientem je proveden anamnesticko-diagnostický pohovor, jehož cílem je sestavení co možná nejkonkrétnějšího plánu pomoci. Důležité je stanovit si termíny a důsledně dodržovat jejich splnění. Například se může postupovat od získání dokladů, přes získání práce, až po zajištění bydlení a vyřešení problémů z minulosti.

Pobyt v azylovém domě se také platí, den stojí okolo 50 Kč.

5. výcvikový byt

Naděje má k dispozici jeden výcvikový byt, do něhož se klient může dostat až po projití všech předchozích fází integračního programu.

Klient si sám platí nájem a stará se o byt. Jednou měsíčně jej navštíví sociální pracovník a zkontroluje, zda je vše v pořádku a nepotřebuje pomoc.

Obrovskou výhodou tohoto bytu je začlenění člověka do společnosti. Rizikem je zde ztráta práce a výdělku – klient pak není schopen platit nájem. Nevyužívá-li smysluplně svůj volný čas, hrozí riziko samoty a stýskání si po starých kamarádech (těch, co bydlí na ulici).⁹⁶

Další organizací, která poskytuje pražským bezdomovcům dočasné přístřeší, je Centrum sociálních služeb Praha. Jedná se o příspěvkovou organizaci hlavního města Prahy, jež nabízí řadu různých služeb lidem, kteří se ocitli v tíživé životní situaci. Mimo jiné sociální, terapeutické, zdravotnické služby, ale také právní poradenství nebo dočasné ubytování.⁹⁷

Centrum sociálních služeb Praha poskytuje tři typy přechodného ubytování: Lod' Hermes, Ubytovna pro muže bez přístřeší a Dům tréninkového bydlení.

1. Lod' Hermes

Lod' Hermes byla v roce 1962 postavena jako plavidlo určené pro přepravu nákladů a zboží. Již od počátku nesla jméno Hermes. Hermes byl bohem cest a poutníků a také zlodějů a řečníků.

95 Průdková, Novotný (2008:43-49).

96 Cit. Příloha č.3.

97 Dostupné z <<http://www.csspraha.cz/o-nas>>.

V roce 2006 byla loď Hermes díky financím Magistrátu hl.m. Prahy přestavěna na ubytovací zařízení. Od počátku přestavby se s lodí Hermes počítalo jako s ubytovacím zařízením pro osoby bez přístřeší, a proto splňuje veškeré požadavky, které jsou na takovéto zařízení kladeny. Nabízí dokonce zdravotní ošetřovnu. Tato noclehárna byla otevřena 1. února 2007. Loď kotví na levém břehu Vltavy u Štefánikova mostu.

Noclehárnu mohou využívat muži i ženy, kteří splňují tyto požadavky: jsou starší 18 let, mají u sebe platný průkaz totožnosti, jsou střízliví, zdravotně soběstační a jsou v sociální nouzi. Při vstupu na loď se vybírá poplatek 20 Kč.

Jako noclehárna funguje loď celoročně, od pondělí do neděle. Klient musí přijít mezi 19:30 a 20:30 (pozdější příchod je možný, ale musí být domluvený s personálem). Ráno je budíček v 6:00 a do 6:30 musí všichni loď opustit.⁹⁸

2. Ubytovna pro muže bez přístřeší

Ubytovna byla zřízena v roce 1972 jako noclehárna pro muže, kteří se ocitli v tíživé životní situaci. Do roku 1987 změnila svůj charakter a v současné době slouží jako azylový dům pro muže s 24hodinovým provozem.

Ubytovna nabízí komplexní služby. Klienti mohou využít zdravotní ošetřovnu, mohou svůj stav konzultovat s psychologem, ubytovna nabízí pomoc při uplatňování práv klientů, při obstarávání osobních záležitostí. Ubytovna má společné kuchyňky a sprchy, které mohou klienti využívat. Za poplatek je k dispozici pračka se sušičkou. Ubytovna má k dispozici 45 lůžek v jedno- a dvojlůžkových pokojích.

Podmínkou pro přijetí na ubytovnu je plnoletost, platný doklad totožnosti, musí být občanem EU, mít trvalý pobyt na území České republiky (přednostně území Prahy), mají doporučení kurátora, sociálního pracovníka nebo organizace, s níž spolupracují na vyřešení své tíživé situace, nepotřebují pomoc druhé osoby (jsou zdravotně soběstační), mohou složit vratnou zálohu 200 Kč a zaplatit prvních pět nocí, tedy 300 Kč.

Standardní doba ubytování je jeden měsíc, dá se však opakovaně prodlužovat. Obvykle na 3 měsíce, za předpokladu, že klient svoji situaci aktivně řeší. Noc v jednolůžkovém pokoji stojí 80 Kč, ve dvoulůžkovém 60 Kč. Použití pračky stojí 20 Kč.⁹⁹

⁹⁸ Dostupné z <<http://www.csspraha.cz/lod-hermes>>.

⁹⁹ Dostupné z <<http://www.csspraha.cz/ubytovna-pro-muze>>.

3. Dům tréninkového bydlení

K této formě ubytování není na webových stránkách Centra sociálních služeb Praha žádná informace.

JÍDLO

Většina organizací pracujících s lidmi bez domova jim poskytuje jídlo. Velmi jim v této činnosti pomáhá Potravinová banka. Funguje na principu přerozdělování jídla.

První světová banka byla založena roku 1967 v Americe, první evropská v roce 1984 v Paříži a poté v dalších evropských zemích. Od roku 1986 se pojí do Evropské federace potravinových bank.¹⁰⁰ V roce 2008 tato federace sdružovala již 230 potravinových bank.¹⁰¹

První česká potravinová banka byla založena v roce 1992 Iljou Hradeckým, zakladatelem charitativní organizace Naděje, společně s dalšími osobami.¹⁰² V současnosti jsou v České republice tři potravinové banky – v Praze, Ostravě a Rychnově nad Kněžnou. V počtu bank v Evropské federaci vede Francie, která jich má 79. Činnost potravinových bank spočívá v darování a rozdělování. V roce 2008 bylo „276 400 tun potravin v ceně 608 milionů eur rozděleno 26 660 charitativními organizacemi mezi 4 600 000 lidí.“¹⁰³ V České republice bylo za první tři čtvrtletí roku 2008 distribuováno 338 tun potravin v hodnotě 18,7 milionu korun českých.¹⁰⁴ Potravinové banky fungují podle Charty evropských potravinových bank díky darům a sponzoringu firem, státních a místních institucí a veřejnosti. Potravinové musejí být plnohodnotné a před uplynutím spotřební lhůty.¹⁰⁵ Všechny výrobky shromážděné potravinovými bankami jsou dopravovány do skladů, kde jsou tříděny a skladovány podle nejpřísnějších hygienických pravidel a potravinové bezpečnosti. Potravinová pomoc se provádí různými způsoby: stravováním v jídelnách, balíčky, sociálními obchody.¹⁰⁶

MOTIVACE K PÉČI O ZDRAVÍ A HYGIENĚ

Jednou z možností, jak zlepšit zdravotní stav bezdomovců, je motivovat je k péči o vlastní zdraví a dodržování hygienických návyků. Jak již bylo napsáno dříve, vlivem života na ulici lidé po čase ztrácejí víru v lepší život a návrat do společnosti a na nový styl života si zvyknou.

100Dostupné z <<http://www.potravinovabanka.cz/default.asp?ids=0&ch=379&typ=1&val=42367>>.

101Dostupné z <<http://www.eurofoodbank.org/eng/1d1.php>>.

102Dostupné z <<http://www.potravinovabanka.cz/default.asp?ids=0&ch=379&typ=1&val=42367>>.

103Dostupné z <<http://www.eurofoodbank.org/eng/1c1.htm>>.

104Dostupné z <<http://www.stophunger.cz/psalo-se-o-nas.asp?c=t&p=2-rocnik-souteze-cena-francouzsko-ceska-obchodni-komory>>.

105Tvrdoň, Kasanova (2004:80-81).

106Dostupné z <<http://www.potravinovabanka.cz/default.asp?ids=0&ch=379&typ=1&val=42367>>.

Mezi bezdomovci se čisté oblečení necenění, a tak si po čase i ženy přestávají měnit spodní prádlo, neumývají se. Snad jen s výjimkou žen – prostitutek, které musí být čisté kvůli práci.

Motivovat k péči o zdraví ty, kteří již rezignovali na možnost lepšího života, je složité. Musí se volit opatrné postupy a pomalu si získávat důvěru konkrétního člověka. Velmi v tom může pomoci práce streetworkerů, kteří se s bezdomovci denně setkávají. *„Motivovanost ke spolupráci zde byla nejčastěji zvyšována paralelně s rostoucí vzájemnou důvěrou a tím i oboustrannou vůlí vzájemně se respektovat. K tomu značně přispěl srozumitelný dialog.“*¹⁰⁷ Při práci s bezdomovci je důležitá jasná, jednoduchá komunikace. Je lepší používat kratší věty a vyvarovat se cizích slov. Velmi se osvědčuje názorná ukázka společně s vysvětlením. *„V situaci terénní práce bylo nejlepším názorným příkladem aktuální ošetření. Zdravotnice ošetřila ránu a při tom popisovala, co právě dělá. Svému pacientovi pak předala materiál, tentokrát jen s krátkým vysvětlením: „To je ta dezinfekce, kterou jsem to čistila a to jsou ty čtverce, kterými jsem to kryla...“. Poté si nechala od pacienta vysvětlit, jak si ránu druhý den ošetří sám.“*¹⁰⁸

Zde je třeba zmínit, že kromě péče o zdraví je potřeba dodržovat i určitou hygienu. Problémem je, že lidé bez domova si nemají například kde vyprat oblečení. Nejsou-li klienty noclehárny nebo jiného zařízení, nemají možnost se vysprchovat. V článku Na dlažbě v Praze, který vyšel v Novém Prostoru (prodej od 1. února 2010), autor zmiňuje Rakousko a Německo a jejich služby pro bezdomovce. *„... mají v každém větším městě na výběr hned z několika míst, kde si mohou zdarma vyprat a vysprchovat se. Nikdo také nemusí zabírat místo v nočních tramvajích a autobusech, protože nabídka noclehu je dostatečná a to včetně těch opravdu neformálních a nízkoprahových, kde nikdo nikoho neviduje ani mu nedává fouknout do balonku.“*¹⁰⁹ Tady má Praha a celá Česká republika velký nedostatek. V Praze je podle odhadu kolem 850 míst pro bezdomovce. Těch je ale více než 3 000.¹¹⁰

Dokázat lidi žijící na ulici přesvědčit, aby přestali pít alkohol, je úkol složitý. Jak již bylo napsáno dříve, alkohol jim pomáhá přežít den, pomáhá jim vydržet žít v podmínkách, ve kterých žijí, v zimě pomáhá zahřát. Je to určitý stereotyp – bezdomovec a krabicové víno. Alkohol bezdomovcům komplikuje život i jinak. Chtějí-li přespat v nějaké noclehárně nebo chtějí navštívit denní centrum, nesmí být opilí nebo pod vlivem jiné návykové látky. Důvody jsou zřejmé, opilí bezdomovci mohou být agresivní.

107Cit. Šupková a kol (2007:33).

108Šupková a kol (2007:33).

109Cit. Budka (2010:8).

110Cit. Příloha č.3.

Občas média přinesou zprávu, že nějaký lékař odmítl ošetřit bezdomovce. Jak již bylo napsáno, lékaři nechtějí bezdomovce ošetřovat, protože jim to pojišťovny neproplatí, protože je s nimi spojeno více administrativních nákladů, více práce co se týče hygieny... Ale pořád jde o člověka a pořád by neměl být odmítnut, potřebuje-li lékařské ošetření. Jeden případ za všechny – před třemi lety v Olomouci záchranná služba přivezla dvakrát muže (bezdomovce) k ošetření do nemocnice. Dvakrát byl propuštěn s tím, že mu nic není. Muž měl dlouhotrvající onemocnění dýchacích cest a zemřel na chronický zánět plic. Nedaleko fakultní nemocnice.¹¹¹

Řešením by mohlo být speciální zařízení pro bezdomovce, kteří jsou pod vlivem nějaké látky. Pracoval by tam zkušený personál, který by jim dokázal pomoci. Jakmile by si pracovník tohoto zařízení získal důvěru klienta, mohl by se pokusit začít s ním řešit jeho závislost. Zbavení se závislosti je prvním krokem k návratu zpět. Poté by mohlo být klientovi doporučeno denní centrum, kde by se s ním pokusili dále řešit jeho situaci.

V současnosti nabízí bezplatné ošetření bezdomovcům ordinace praktického lékaře, kterou provozuje Naděje Praha.

Pražský magistrát vypracoval tzv. Akční plán řešení problematiky bezdomovectví, který měl efektivně řešit otázku bezdomovectví. Jednotlivé body však byly zkritizovány a plán v podstatě zmizel. Některé jeho body ale dnes již platí.¹¹² V oblasti zdravotní se počítalo se vznikem mobilních ambulancí, které by v předem stanovených časech parkovaly na určeném místě a bezdomovci se v nich mohli nechat ošetřit.¹¹³

Koncem června 2010 českou společnost rozdělil na dva tábory návrh¹¹⁴ radního Janečka na vybudování jakéhosi tábora pro pražské bezdomovce, jenž by byl umístěn někde mimo centrum. Tímto místem by mohly být buď pozemky u d'áblické skládky nebo místo nacházející se na rozsáhlých pozemcích u průmyslového zařízení ve východní části Prahy.

Vznik tábora kritizují hlavně neziskové organizace pracující s bezdomovci. Podle nich se přestěhováním bezdomovců za Prahu výrazně ztíží jejich šance na návrat do společnosti. Radní na to reaguje tím, že do tábora pro bezdomovce by odešli pouze ti lidé, kteří se nechtějí

111Dostupné z <http://zpravy.idnes.cz/bezdomovec-umrel-na-zanet-plic-vinu-nese-lekarka-fuz-/krimi.asp?c=A070302_205524_domaci_adb>.

112Brodilová, Havlín (2010:6).

113Dostupné z <<http://www.praha11.cz/cs/jizni-mesto/aktualne-z-jizniho-mesta/akcni-plan-by-mel-pomoci-resit-problematiku-bezdomovectvi-v-praze.html>>.

114V době psaní této práce návrh nebyl ještě schválen, ke schválení má dojít na prvním srpnovém zasedání radních Prahy.

vzdát svého stylu života, nechtějí pracovat, nestojí o návrat zpět do společnosti. Na předem vymezeném místě tak nebudou nikoho obtěžovat a nebude je kontrolovat policie. V táboře by měl být neustále přítomen nějaký pracovník, který by například zabraňoval konfliktům mezi bezdomovci.

*„Akční plán si neklade za cíl vymýtit bezdomovectví, ale pomoci osobám bez přístřeší řešit jejich složitou situaci, včetně resocializace, a zmírnit negativní jevy, které bezdomovectví doprovázejí, a usnadnit tak běžným občanům hlavního města Prahy jejich každodenní život.“*¹¹⁵

Kromě kontroverzního návrhu na vznik tábora pro bezdomovce počítá akční plán i s dalšími změnami. Například s jednotnou evidencí sociálně slabých osob (kterou neziskové organizace taktéž kritizují, protože to spoustu bezdomovců odradí od návštěvy dané organizace), dále by měla vzniknout tzv. job kontaktní místa, která by bezdomovcům nabízela práci, při úklidu města nebo péči o zeleň. Cílem Magistrátu je také zřídit Centrum integrované pomoci bezdomovcům, které by sloužilo jako informační a kontaktní centrum. Bezdomovci se v něm budou moc například umýt. Přítomní specialisté v něm budou těmto lidem pomáhat s návratem do života. Centrum integrované pomoci bezdomovcům v podstatě nenabídne nic nového, co by již neprovozovaly neziskové organizace. Jednou z variant tak je, že je bude některá nezisková organizace provozovat.¹¹⁶

2.5.3 bezdomovci a legislativa

Bezdomovcům nejvíce komplikuje jejich situaci fakt, že se nezdržují v místě trvalého bydliště. Nejen že jim nechodí pošta (často soudní obsílky), ale nemohou ani požádat o podporu, vše se váže na místo trvalého bydliště. *„Nárok na dávky má pouze fyzická osoba a s ní společně posuzované osoby, které jsou hlášeny k trvalému pobytu na území České republiky, a občané Evropské unie, krytí Nařízením Rady (EEC) 1408/71 a 1612/68.“*¹¹⁷

Chybějící údaj o místu trvalého bydliště komplikuje také případnou možnost zaměstnání. Každý zaměstnavatel požaduje adresu zaměstnance. Absence trvalého bydliště také bezdomovcům zavírá cestu k podpoře v nezaměstnanosti. *„Jako uchazeč o zaměstnání se však může zaregistrovat jen u úřadu práce příslušného podle trvalého bydliště, splňuje-li další*

115Dostupné z <<http://domaci.ihned.cz/c1-44937710-prazsky-radni-chce-vyvezt-bezdomovce-na-skladku-pry-to-pro-ne-bude-oaza>>.

116Dostupné z <<http://domaci.ihned.cz/c1-44937710-prazsky-radni-chce-vyvezt-bezdomovce-na-skladku-pry-to-pro-ne-bude-oaza>>.

117Dostupné z <<http://www.mpsv.cz/cs/2#nd>>.

podmínky.”¹¹⁸ Tito lidé pak přijímají příležitostné práce, někdy formou dohody o provedení práce, častěji ale pracují nelegálně.

Bezdomovec, který se nezdržuje v místě trvalého bydliště, ztrácí všechny možnosti, které mu může úřad práce nabídnout. Kromě již zmíněné podpory v nezaměstnanosti se jedná o vykonávání veřejně prospěšných prací, nemůže se účastnit rekvalifikačních kurzů, nemůže se ani nechat zaměstnat na dotovaném chráněném pracovišti.

Je-li bezdomovec zaměstnán, pracuje v zaměstnání, které nevyžaduje žádnou kvalifikaci, často je nejisté.¹¹⁹

Jiným legislativním problémem jsou chybějící doklady bezdomovců. Buď je ztratili nebo jim byly ukradeny. S absencí dokladů se člověk dostává do bludného kruhu. „*Bez občanského průkazu si nelze vyzvednout doporučenou poštu jako například rodný list, oddací list či rozsudek o rozvodu, bez nichž zase nemůže být vystaven nový občanský průkaz, ale bez něj zase nemohou být získány doklady pro jeho vystavení... Je to bezvýchodná situace. Kromě toho pro okradeného nebydlícího člověka bez dokladů jsou další bariérou správní poplatky.*”

¹²⁰ Kromě vyzvednutí pošty je občanský průkaz potřeba při vyřizování bankovního účtu nebo při jakékoli situaci, kdy je potřeba ověřit totožnost žadatele. Mnoho bezdomovců trpí sociální fobií (strach z jednání s lidmi na úřadech). Některá centra pomoci bezdomovcům tak nabízí svým klientům třeba doprovod na úřad.¹²¹

Dalším problémem, jež byl zmíněn již dříve, je neplacení zdravotního pojištění.

2.5.4 možné řešení

Mluví-li se o bezdomovcích, používá se často spojení „nemá trvalé bydliště”. To ale není úplně přesné. Každý občan České republiky musí mít nějaké trvalé bydliště, tedy i bezdomovci. Nejčastěji mají jako trvalé bydliště uvedeno poslední místo, kde bydleli nebo adresu ohlašovny, v jejímž územním obvodu mu byl v souladu se zákonem trvalý pobyt úředně zrušen.¹²² Problém je, že to bezdomovci často nemusí vědět a přijde-li jim na tuto adresu pošta, nevyzvednou si ji.

Řešením by mohlo být ustanovení úřadu, který by pracoval s bezdomovci, na němž by si mohli tito lidé zařídit trvalé bydliště. U bezdomovců, kteří navštěvují denní centra, by mohlo

118Cit. Hradecký, Hradecká (1996:38).

119Hradecký, Hradecká (1996:38).

120Dostupné z <http://www.literarky.cz/index_o.php?p=clanek&id=3109>.

121Tuto službu nabízí například Naděje.

122Dostupné z <<http://www.mesec.cz/clanky/trvale-bydliste-vam-pravo-na-bydleni-nezaruci/>>.

být efektivnější ustanovit tam adresu trvalého bydliště. Mimo jiné by to mohlo znamenat vytvoření pracovního místa (ideálně pro klienta tohoto centra), který by se staral o příchozí poštu, třídil ji a předával adresátům. Vzhledem k obavám bezdomovců, jejich strachu z jednání s úřady by toto řešení bylo příjemnější pro obě strany.

Také je třeba vytvářet nestandardní pracovní příležitosti pro skupiny obyvatel, které jsou obtížně zaměstnatelné, tedy i pro bezdomovce.¹²³ Určitě se bude jednat o veřejně prospěšné práce, ale bylo by vhodné nabídnout i zodpovědnější místa. Člověk, který na sobě bude pracovat, bude mít snahu svou situaci řešit, takovým povýšením posílí své sebevědomí a bude se pak moci ucházet i o „normální“ pracovní místo. Vhodné by mohlo být i zavedení (dočasných) ubytoven pro zaměstnance. Místo s bydlením by pro člověka, který žije na ulici, mohlo být silným motivem, jak v práci vydržet.

V tomto ohledu Praha již učinila některé kroky. V loňském roce zaměstnala Praha 1 téměř 600 bezdomovců. Jednalo se o nabídku úklidových prací, za dvě hodiny práce si bezdomovec vydělal 100 korun. O místa byl velký zájem, vždy se kapacita naplnila. Někdy bylo dokonce třeba čekat pár dní na volnou pozici.¹²⁴

Překážkami ve vyřizování nových dokladů jsou strach z úředníků a správní poplatky. To může změnit nebo alespoň zmírnit již fungující doprovod bezdomovců na úřady. Cítí se pak jistější, mají menší strach, že je někdo odmítne, bude na ně sprostý apod. Poplatky za vyřízení dokladu ale nadále zůstávají problémem. Žije-li člověk na ulici a nemá žádný finanční příjem, nebude chtít dát to málo, co má, za poplatky při vyřízení občanského průkazu.

Stejně tak u pojištění jde spíše o peníze než cokoli jiného. Motivovat někoho, kdo svému zdraví nepřikládá velký význam k placení zdravotního pojištění, je přinejmenším složité. Pomoci by mohlo například zavedení speciální pojišťovny pro sociálně slabé nebo sociálně vyloučené osoby. Pojištění by bylo levnější, krylo by například jen základní ošetření a léky. Dále by bylo třeba zavést nemocnici pro tyto spoluobčany, kde by se předem počítalo s tím, že nemají pojištění, nebo jen nízké.

2.5.5 kriminalita

Jelikož jednou z možných příčin vzniku bezdomovectví je propuštění z výkonu trestu, dá se předpokládat, že tato subpopulace bude kriminalitou ovlivněna. Bezdomovci jsou zároveň pachateli i oběťmi.

¹²³Horáková (1997:6).

¹²⁴Dostupné z <<http://www.novinky.cz/kariera/192338-praha-1-loni-zamestnala-temer-600-bezdomovcu.html>>.

BEZDOMOVCI JAKO PACHATELÉ

Bezdomovcům hrozí ve zvýšené míře riziko, že spáchají nějaký trestný čin. Může za to hmotná nouze, ve které žijí. Kdy například ukradnou jídlo nebo alkohol. Dalším rizikovým faktorem je kriminogenní prostředí, v němž se pohybují.

Bezdomovectví je odloučení od bývalých přátel, rodiny, hodnot. Aby člověk neztratil sebeúctu, začne se stýkat s lidmi na své úrovni, mezi kterými se nemusí stydět za svůj pád na dno. Člověk, který by dříve nedokázal spáchat zločin, se toho dnes nebojí. Měřítkem normality se stává převažující názor v dané společnosti, kultuře.¹²⁵

Podle Hradeckých mají mnozí bezdomovci ve svém životě kriminální zkušenost, dopouštějí se příležitostné drobné kriminality, ale nejsou schopni účastnit se nebo dokonce řídit větší kriminální akce.¹²⁶

BEZDOMOVCI JAKO OBĚTI

Nejvíce ohroženými jsou lidé spící na ulici. Bývají často napadáni ve spánku, ale ani jako bdělí nemají moc šancí se ubránit. Násilníci bývají v převaze, bezdomovci mají slabou fyzickou kondici.

Podle informací Bílého kruhu bezpečí, který několik závažných případů řešil, jsou útoky na bezdomovce často velmi brutální. Zarážející je, že pachatelé jsou nejčastěji příslušníci policie. Policisté často skrývají své identifikační číslo, takže jsou nedohledatelní.¹²⁷ Sami bezdomovci napadení ani nehlásí. Jednak nevěří v nápravu, jsou přesvědčeni, že jim nikdo nebude věřit a také se bojí případného dalšího útoku.¹²⁸ Policisté mají bezdomovce údajně vyvážet za město a tam je bít obušky přes paty, chodidla, kotníky a holeně. Jinými praktikami jsou ničení příbytků, rozřezávání stanů, polévání studenou vodou. V centrech měst je oblíbené dávání blokových pokut, klidně i víckrát za den. Bezdomovci je neplatí, a tím se dostávají do dalších problémů.¹²⁹

Dalšími násilníky, kteří útočí na bezdomovce, jsou pracovníci ochranky v nákupních centrech. Aby bezdomovci neobtěžovali nakupující zákazníky, vyhánějí je za pomoci násilí mimo areál.

125 Štěchová, Kopoldová, Luptáková (2008:49-50).

126 Hradecký, Hradecká (1996:47).

127 Štěchová, Kopoldová, Luptáková (2008:49-51).

128 Průdková, Novotný (2008:37).

129 Cit. Příloha č.3.

V neposlední řadě se k bezdomovcům chová násilnický veřejnost. Často skupiny mladých lidí, které si na bezdomovcích „trénují“ bojové umění, lidé, kterým jsou bezdomovci trnem v oku nebo tí, kteří se jen nudí a zbití bezdomovce jim přijde jako dobrá zábava.

Dva příklady za všechny: „V květnu 2005 během dvou po sobě následujících dnů byli v Praze na dvou místech podpálení dva bezdomovci. Při prvním napadení někdo brzy ráno polil benzínem bezdomovce spícího na lavičce v lesoparku na okraji města. Bezdomovec, pan Zdeněk, byl bezprostředně hospitalizován ve Vinohradské nemocnici s popáleninami 2. a 3. stupně zejména na obličejí a na krku, oheň mu poškodil také dýchací cesty. Po propuštění z nemocnice se ubytoval v azylovém domě. Lékař z ordinace pro bezdomovce mu zprostředkoval rehabilitace. Jeho zdravotní stav se zlepšuje. Za pomoci sociálních pracovníků mu byla přiznána mimořádná dávka sociální péče, je již registrován na úřadě práce a jsou mu vypláceny dávky sociální péče ve výši životního minima. Další případ se stal v tramvaji. Třiačtyřicetiletý bezdomovec, pan V., vzplál ve voze, který dojížděl na konečnou zastávku do Divoké Šárky. Řidič muže uhasil práškovým přístrojem. Pan V. utrpěl popáleniny na 20% povrchu těla, prodělal několik plastických operací, podle lékařů mohl na následky zranění zemřít. Městský soud v Praze odsoudil k osmi letům vězení muže, kterého řidiči tramvají znají jako fanatického milovníka tramvají, „velkého chlapce“, podle soudního znalce trpí poruchou osobnosti. Ten se u soudu hájil tím, že ho k činu vyprovokoval řidič, který byl také obviněn ze spoluúčasti na tomto násilí. Řidič tramvaje byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 3 a půl roku za návod k trestnému činu a jeho kumpán ke třem letům za úmyslné způsobení újmy na zdraví.”¹³⁰

2.5.6 možné řešení

Důležité je změnit pohled veřejnosti na bezdomovce. Za těmito útoky je totiž nenávist k lidem, kteří zapáchají, jsou opilí, „kazí tvář města“. Je třeba zpřísnit postihy za takové napadení. Ale to je problém napadení obecně, české zákony jsou v postihu pachatelů často velmi mírné. Tady se může jako problematická jevit další část Akčního plánu řešení problematiky bezdomovectví: zřízení bezplatné telefonní linky Hot line, na kterou budou Pražané moci volat a oznámit, kde viděli bezdomovce.¹³¹ Záměrem by jistě mělo být vytipování lokalit, ve kterých se bezdomovci sdružují, ale kdo zaručí, že toto „udávání“

¹³⁰Cit. Hradecký (2006:18-19).

¹³¹Dostupné z < <http://www.praha11.cz/cs/jizni-mesto/aktualne-z-jizniho-mesta/akcni-plan-by-mel-pomoci-resit-problematiku-bezdomovectvi-v-praze.html>>.

bezdromovců nepovede k jejich asanaci mimo centrum Prahy nebo mimo obydlené části Prahy?

Nutné je změnit vztah bezdomovci – policie. Policisté jsou často jedinou institucí, se kterou se bezdomovci dostanou do kontaktu. Měli by být proškoleni v zacházení s těmito lidmi, nabízet jim kontakty na organizace, které jim mohou pomoci. I na toto myslí Akční plán řešení problematiky bezdomovectví. *„Vytvořit by se měl také specializovaný sociálně prevenční tým, dále specializovaný tým městské policie, Centrum integrované pomoci bezdomovců a Organizace prevence proti vystěhování,”* řekl radní Janeček s tím, že hlavním cílem Akčního plánu je ochránit Pražany před negativními dopady bezdomovectví.¹³² Ano, je důležité chránit Pražany před negativními dopady bezdomovectví, ale nemělo by být hlavním cílem Akčního plánu řešení problematiky bezdomovectví chtít pomoci bezdomovcům?

Násilí páchané policisty důsledněji řešit a policisty, kteří se na bezdomovcích dopustí nějakého násilí nebo trestného činu, postavit mimo službu. Uniformovaní muži mají *„pomáhat a chránit”*, nikoli napadat a *„čistit město”*.

Zabránit lidem v nouzi, aby z hladu nekradli, asi nebude nikdy úplně možné. Ale rozšířením služeb, které jsou bezdomovcům k dispozici, to můžeme alespoň zmírnit. Například rozšířením potravinových bank do více měst.

2.6 pomoc bezdomovcům

S fenoménem bezdomovství se česká společnost setkala poprvé po revoluci, v roce 1990, jak již bylo napsáno v kapitole 2.1.2. Organizací, jež pomáhají lidem bez domova, je mnoho. Většinou je provozují církve, a proto nabízí mezi svými službami také služby duchovní. Výjimkou v následujícím seznamu je Nový prostor, ten duchovní služby neposkytuje.

Organizace jsou seřazeny abecedně, nikoli dle „významu”, protože každá pomoc lidem v těžké životní situaci je důležitá a významná.

2.6.1 Armáda spásy ČR

Armáda spásy ČR je organizace založená na církevních principech. Byla založena již v roce 1865 kazatelem Williamem Boothem jako hnutí, jež se snažilo přivést nevěřící k víře, aby se poté přidali k menším církvím. Název Armáda spásy vznikl v podstatě náhodou, v roce 1978 a hned se ujal. Od tohoto okamžiku hnutí rostlo a šířilo se i do dalších zemí. Od roku

¹³²Dostupné z <<http://www.praha11.cz/cs/jizni-mesto/aktualne-z-jizniho-mesta/akni-plan-by-mel-pomoci-resit-problematiku-bezdomovectvi-v-praze.html>>.

2006 je velitelem Armády spásy generál Shaw Clifton. Mezinárodní sídlo Armády spásy je v Londýně. V současnosti funguje ve 113 zemích světa a má více než 1,5 milionu členů.

Armáda spásy působí na našem území již od roku 1919. Již od počátku se zaměřila na církevní činnost a pomoc bezdomovcům a lidem na okraji společnosti. Po válce byla komunisty její činnost nejprve omezena a poté úplně zrušena. Armáda spásy byla obnovena po revoluci, u MV ČR byla registrována 17.5. 1990 jako občanské sdružení. Sídlo má v Praze a velitelem české pobočky je od roku 2008 major Michael R. Stannett. Pobočky má Armáda spásy v Praze, Brně, Ostravě, Haviřově, Karlových Varech, Krnově, Opavě, Přerově a Šumperku.¹³³

Pomoc Armády spásy potřebným spočívá v pěti oblastech: azylové domy a noclehárny, domov seniorů, komunitní centra, vězeňská péče a centrum pro mládež. Lidé na ulici z nich využijí zejména azylové domy, noclehárny a komunitní centra.

Noclehárna poskytuje přístřeší, jídlo, čisté oblečení, ale pouze mužům. Azylový dům je následujícím stupněm po noclehárně. Poskytuje 24hodinovou péči pro klienty sestávající z denních aktivit a sociálního poradenství. Ubytovat se v nich můžou muži starší 18 let, důchodci a ve výjimečných případech chlapci ve věku 16 až 18 let.

Do komunitního centra může přijít kdokoli, kdo hledá sociální pomoc nebo třeba jen společnost druhého člověka. Bývají postavena v obytných částech měst a jsou otevřena od pondělí do pátku. Ze služeb, které nabízí, bezdomovci využijí hlavně ranní posezení u kávy, poradenství a sociální pomoc, stravu za přiměřenou cenu nebo obnošené oblečení.

Armáda spásy pomáhá také vězňům. Snaží se pomáhat navazovat kontakty s rodinou nebo je udržovat. Lidem, kterým nepomáhá vlastní rodina, poskytuje hygienické potřeby a sociální kontakt. Snaží se s nimi také být v písemném kontaktu. Vzhledem k tomu, že vězňové spadají do skupiny potenciálních bezdomovců, patří i tato pomoc Armády spásy k těm, které bezdomovci mohou využít.¹³⁴

2.6.2 Diakonie Českobratrské církve evangelické

Diakonie Českobratrské církve evangelické, dále jen diakonie, je nestátní organizace poskytující sociální, zdravotní, pastorační a vzdělávací služby. Celkem provozuje 33 středisek a 8 speciálních škol. Zaměstnává okolo 1000 zaměstnanců a 260 dobrovolníků.

¹³³Dostupné z <http://www.armadaspasy.cz/staticke.php?wh=kdo_jsme>.

¹³⁴Dostupné z <http://www.armadaspasy.cz/staticke.php?wh=co_delame>.

„Posláním Diakonie Českobratrské církve evangelické je organizovat, zajišťovat a poskytovat ve svých zařízeních sociální, zdravotní, pedagogickou a pastorační péči lidem, kteří se v důsledku věku, zdravotního postižení, nemoci, osamocení či ohrožení dostali do nepříznivé životní situace.“¹³⁵

Bezdomovcům pomáhá Diakonie zejména poskytnutím přístřeší. Ubytování v azylovém domě je poskytováno na dobu určitou, tedy podle potřeb klienta a podle kapacity azylového domu. Diakonie poskytuje ubytování ženám, mužům, ženám s dětmi a mužům s dětmi. Mezi služby, které jsou zde poskytovány patří strava, oblečení, sociální a duchovní služby. Azylové domy Diakonie jsou v Litoměřicích, Mostu, Ostravě, Praze a Vlašimi.¹³⁶

Diakonie nabízí také službu občanské poradny, kde mohou lidé získat kontakty na advokáty, lékaře, sociální pracovníky. Služba je poskytována zdarma a anonymně. Nabízena je však jen ve třech městech, v Čáslavi, Rokycanech a v Mostu.¹³⁷

2.6.3 Naděje

Naděje vznikla v srpnu 1990¹³⁸, spontánně, bez jakéhokoli předchozího plánování. Počáteční práce byla výhradně dobrovolnická. Sestávala z podávání jídla rumunským uprchlíkům. Naděje fungovala nejprve v Praze, kde poskytovala první pomoc uprchlíkům. Jídlo a ubytování. Poté pomáhala v uprchlických táborech v Jablonečku u Mimoně a v Bělé pod Bezdězem. Poté opět v Praze, tentokrátě však na přípravě vzniku poboček.

Dvacet let od vzniku má Naděje pobočky po celé České republice (Praha, Nedašov, Vysoké Mýto, Litomyšl, Česká Třebová, Horní Cerekev, Zlín, Vizovice, Brno, Otrokovice, Vsetín, Plzeň, Písek, Nýrsko, Jablonec nad Nisou, Mladá Boleslav, Liberec, Litoměřice, Roudnice nad Labem, Klášterec nad Ohří). Počáteční cíl, pomoc uprchlíkům, se postupně rozšířil na pomoc všem možným skupinám lidí, které jsou nějakým způsobem znevýhodněné. Naděje pomáhá lidem bez domova, starým a opuštěným lidem, handicapovaným nebo opuštěným dětem, vězňům.¹³⁹

135Dostupné z <http://www.diakoniecce.cz/index.php?option=com_content&task=section&id=4&Itemid=113>.

136Dostupné z <http://www.diakoniecce.cz/index.php?option=com_content&task=category§ionid=23&id=71&Itemid=177>.

137Dostupné z <http://www.diakoniecce.cz/index.php?option=com_content&task=category§ionid=23&id=78&Itemid=181>.

138Naděje byla registrována 21. 8. 1990 u Ministerstva vnitra pod číslem VSP/1-2274/90-R.

139Dostupné z <<http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/84>>.

Cílem Naděje je vybudovat komplexní síť služeb pro lidi v nouzi, založenou na křesťanských principech. Naděje tak poskytuje široké spektrum služeb, od duchovních přes sociální, zdravotní, hygienické až po stravovací, ubytovací, hmotné nebo právní služby.

V Naději pracují jak lidé na hlavní pracovní poměr, tak spousta dobrovolníků, jejichž pomoc je v Naději velmi vítána.¹⁴⁰

Konkrétní pomocí Naděje lidem na ulici je Integrovaný program. Realizuje se v několika městech (ne všude, kde Naděje působí, je jejím posláním pomoc lidem bez domova). Lidem na ulici Naděje pomáhá v Praze, Vysokém Mýtě, České Třebové, Jablonci nad Nisou, Mladé Boleslavi, Plzni, Písku, Litoměřicích, Roudnici nad Labem, Liberci a v Klášterci nad Ohří.¹⁴¹

Integrovaný program pomáhá nejen lidem aktuálně žijícím na ulici, ale i těm, kteří jsou bezdomovstvím přímo či nepřímo ohroženi. Cílem je pomáhat lidem, kteří svou nepříznivou životní situaci chtějí řešit. Program je vícestupňový. Základním stupněm je práce streetworkerů. Chodí vždy po dvojicích po trasách, na nichž se vyskytují bezdomovci a nabízí jim pomoc, radu, říkají jim o Naději. Druhým typem práce streetworkerů je mobilní zdravotní služba, což je sanitka s lékařem, která stojí na různých stanovištích v Praze a lidé se v ní mohou nechat bezplatně ošetřit. Streetworkeri také pomáhají bezdomovcům při jednání s úřady, doprovází je do nemocnic na vyšetření a jsou jim obecně nápomocní.

Druhým stupněm jsou denní centra. To jsou největší příjemci klientů, často je to první kontakt bezdomovců s nějakou organizací. Poskytují ambulantní sociální služby (strava, jídlo, hygiena, oblečení), přítomen také bývá několikrát týdně lékař a zdravotní sestra.

Třetí stupeň tvoří noclehárna a azylový dům. Pokud člověk spí v noclehárně, je nadále klientem denního centra. Většinou zde může zůstat po dobu maximálně tří měsíců, ale je to individuální a v případě potřeby se dá pobyt prodloužit. Poté, co klient projde noclehárnou, může se dostat do azylového domu. V něm může klient být až jeden rok, sepisuje s Nadějí smlouvu o ubytování. Člověk bydlící v azylovém domě už není klientem denního centra.

Čtvrtým, nejvyšším stupněm integračního programu je chráněné bydlení. Naděje má k dispozici jeden výcvikový byt. Většinou jej získá mladý člověk, který si již prošel všemi stupni integračního programu. Člověk si sám platí nájem i všechny poplatky, žije normálním

140Dostupné z <<http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/5>>.

141Dostupné z <<http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/127>>.

životem. Pouze jednou měsíčně za ním zajde sociální pracovník a zkontroluje, zda je vše v pořádku.¹⁴²

2.6.4 Nový Prostor

Nový Prostor je čtrnáctideník, jehož prodejci jsou bezdomovci, lidé v sociální nebo hmotné nouzi a lidé ohrožení sociální exkluzí. Cena jednoho výtisku je 40 Kč, z nichž zůstává polovina prodejci.

Občanské sdružení Nový Prostor bylo registrováno v roce 1998. V zimě roku 1999 začal vycházet měsíčník pod názvem Patron. Důraz se kladl na sociální témata a alternativní kulturu. Koncepce časopisu byla několikrát měněna, vždy s příchodem nové redakce. První zásadní změna se stala v roce 2001, časopis Patron byl přejmenován na Nový Prostor.¹⁴³ K další změně došlo v roce 2002, časopis se začal profilovat výrazně angažovaně, ostře a provokativně. Kontroverzně zpracovával témata a používal originální grafiku. Od podzimu roku 2003 se Nový Prostor prezentuje jako živý a interaktivní společenský magazín zabývající se o problematiku lidských práv, ekologie, sociálně vyloučených osob, ale také o kulturu. Tato „tvář“ Nového Prostoru trvá dodnes. Snahou Nového Prostoru je, aby byl citlivý k tomu, co se odehrává na každodenní úrovni.¹⁴⁴

„Nový Prostor dává možnost pracovat všem, kteří pracovat chtějí a mohou, ale jinde příležitost nenašli. Pomáháme preventivně osobám, které se mohou dostat do tíživé životní situace. Realizujeme sociálně prospěšné projekty.“¹⁴⁵

Nový Prostor pomáhá bezdomovcům několika způsoby:

1. Poskytuje jim práci a výdělek.
2. Destigmatizuje bezdomovectví a bezdomovce. Prodejci stávají na svých místech a často mají stálé kupující, se kterými si povídají. Lidé tak bezdomovce vidí i jinak, než jen jako trosky válející se na nádraží.
3. Prodejcům v Praze a Brně je k dispozici internetová kavárna. Zkušenější uživatelé zaučují nováčky a pomáhají jim orientovat se na internetu. O tuto službu je mezi prodejci velký zájem. Internet používají k hledání práce, komunikaci s úřady či rodinou.

142Cit. Příloha č.3.

143Dostupné z <<http://www.novyprostor.cz/historie-np.html>>.

144Dostupné z <<http://www.novyprostor.cz/o-nas.html>>.

145Dostupné z <<http://www.novyprostor.cz/poslani.html>>.

4. Nový Prostor vznikal súčasne s divadelným spolkom Ježek a Čížek. Ten od roku 2003 funguje samostatne. „...*my jsme dlouho byli jedna organizace, takže jsme si pořád blízko v mnoha východiscích naší práce.*”¹⁴⁶
5. Nový Prostor se snaží prodejce motivovat tzv. kupónovým motivačním systémem. Ten spočívá v aktivní účasti prodejců na programu, za což získávají kupóny směnitelné například za kávu, čaj, bagetu nebo hygienické potřeby. Zajímavostí je, že tento model od české pobočky postupně přebrali kolegové ve Švýcarsku, na Slovensku, v Argentině a ve Španělsku. Je to vnitřní odměna, součást hodnocení prodejce.
6. Z projektu Sčítání bezdomovců se zjistilo, že Nový Prostor provozuje druhé největší denní centrum pro bezdomovce.¹⁴⁷

Nový Prostor sídlí v Praze. Lidé si ho mohou koupit ale i v dalších městech: v Brně, Hradci Králové, Českých Budějovicích, Plzni, Pardubicích, Olomouci, Znojmu a v Třinci.

2.6.5 Komunita Sant'Egidio

Komunita Sant'Egidio je jednou z mnoha komunit existujících po celém světě. Nejstarší komunitou je italská, která je také nejznámější. Pomáhá nově vznikajícím komunitám.¹⁴⁸ Kromě italských a českých komunit jsou také v Argentině, Belgii, San Salvadoru, Německu, Maďarsku, Španělsku a v Americe.¹⁴⁹ V České republice tato komunita působí v Praze a Brně.

Konkrétní pomoc bezdomovcům spočívá v přípravě večeře pro lidi na ulici jednou týdně (v pondělí) a v poskytování duchovní útěchy na mši, ta se koná dvakrát týdně, v pondělí a ve čtvrtek. Vždy po mši se skupina lidí sejde v sakristii kostela Svatého Kříže v Praze, kde připravují obložené chleby. Ty se pak rozdávají lidem na ulici společně s kávou nebo čajem v zimě a kávou nebo džusem v letních měsících. Nosí se také taška s oblečením. Podávání večeří probíhá na dvou místech, na Příkopech a u Hlavního nádraží. O večeři je mezi bezdomovci velký zájem. Jak sami říkají, není to jídlo, co nejvíce na komunitě Sant'Egidio oceňují, ale kontakt s lidmi. Že si mohou s někým promluvit, že jim může někdo poradit, pomoci.

O Vánocích komunita připravuje pro lidi na ulici vánoční oběd, kdy se bezdomovci na chvíli sejdou se svými přáteli a dostanou smaženého kapra a bramborový salát.

146Cit. Příloha č.2.

147Dostupné z <<http://www.novyprostor.cz/historie-np.html>>.

148Dostupné z <<http://www.santegidio.org/index.php?pageID=181&idLng=1078&res=1>>.

149Dostupné z <<http://www.santegidio.org/index.php?pageID=166&idLng=1078&res=1>>.

V průběhu roku se snaží komunita lidem nabízet různé akce, například Piknik pro bezdomovce. Letos se konal na Letné. Přijít může kdokoli, pomoc je vždy vítána. Na pikniku mají lidé možnost si s bezdomovci popovídat, vše je přirozené a atmosféra pikniků je přátelská.

2.6.6 Sdružení Česká katolická charita

Sdružení Česká katolická charita, dále jen Česká katolická charita, je nezisková humanitární organizace a je největším poskytovatelem sociálně zdravotních služeb v České republice. Historie vývoje je podobná jako u Armády spásy. Vznikla již v roce 1919. Během druhé světové války byl její provoz silně omezen a po jejím skončení kvůli zestátnování ukončen. V roce 1989 byl provoz Česká katolické charity obnoven. V roce 1995 byla Česká katolická charita přijata za řádného člena mezinárodních organizací Caritas Internationalis a Caritas Europa.¹⁵⁰

„Hlavní činností Charity ČR je pomoc potřebným na území České republiky. Jde zejména o pomoc matkám s dětmi v tísní, lidem bez přístřeší, osobám se zdravotním a mentálním postižením, sociálně slabým rodinám, drogově závislým, opuštěným starým lidem, osobám, které se ocitly v osobní krizi, migrantům a uprchlíkům, vězňům a osobám vracejícím se z výkonu trestu.“¹⁵¹

Ze služeb České katolické charity bezdomovci mohou využít azylové domy nebo noclehárny. Azylové domy nabízí komplexní služby lidem, kteří se ocitli na ulici. Podobně jako v Naději i tady jsou součástí reintegračního programu. Pracovníci pomáhají klientům hledat další uplatnění či zakotvení, pomáhá jim vracet se zpět do normálního života.

Zařízení je určeno pro muže, ženy a matky s dětmi, převážně pro osoby mající občanství ČR. Dále pomáhá, dle svých možností všem, kteří se na azylový dům obrátí.¹⁵²

150Dostupné z <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=670&nLanguageID=1>>.

151Dostupné z <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=310&nDepartmentID=187&nLanguageID=1>>.

152Dostupné z <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=304&nDepartmentID=177&nLanguageID=1>>.

3 Squatterství

3.1 úvod do problematiky

Výraz squatting vychází z anglického „to squat” a znamená v překladu sedět v podřepu nebo usadit se na cizím území. Jde tedy o obývání prázdné budovy bez souhlasu jejího majitele.

Podle Velkého sociologického slovníku se termín squatteři původně používal pro označení kolonistů v australské buši. Dnes označuje politicko-sociální hnutí především mladých lidí. Projevuje se „*obsazováním prázdných domů, bytů, tzn. řešením bytové otázky „zdola”, poukazováním na problémy „nebydlících” (homeless).*”¹⁵³

Obsazováním prázdných domů se snaží squatteři poukazovat na špatnou bytovou politiku, spekulace s domy nebo odcizující velkoměstské podmínky bydlení. Squatty jsou vevnitř často řešeny netradičně, ať už úmyslně, nebo z důvodu finančních, čímž se squatterům daří vytvářet alternativní životní prostor v jinak v podstatě unifikovaném životním stylu velkoměsta.

Squatting nemusí být jen invazivní (obsazení prázdného objektu), ale počítá se sem i „*neoprávněné setrvání uživatele objektu (bytu nebo nebytového prostoru) poté, co skončil právní důvod užívání objektu (nájemce měl uzavřenou smlouvu, ta vypršela a bývalý nájemce prostor nadále neoprávněně užívá).*”¹⁵⁴

Squatting nemůžeme ze sociologického hlediska považovat za jednotné hnutí. Existuje mnoho vymezení squattingu, dá se říct, že každý squatt je jiný, má jiné cíle, jiné vymezení. Nejčastější typy squattů budou popsány v kapitole 3.2. Pokud by se nějaký společný znak squattů přece jen mohl najít, bylo by to „*vymezování se vůči univerzalitě vlastnického práva. Na této univerzalitě je však založen kapitalismus. Historie squattingu je tak nutně spojená s historií odporu proti kapitalistické tradici moderního právního státu.*”¹⁵⁵ První squatty proto logicky vznikaly v západních (kapitalistických) zemích.

Ve svých počátcích neměl squatting nic společného s politikou, jednalo se pouze o alternativní životní styl. Ten začala prosazovat komunita hippies¹⁵⁶ a v jejich duchu

153Cit. Linhart, Vodáková, Klener (1996:1213).

154Cit. Dufková, Uhl, Zlámal (2005:34).

155Cit. Bártová, Lažanská, Matulová, Soper (2010:2).

156Hippies je nejvýznamnější hnutí 60. a 70. let 20. století, obrací se proti principům konzumní společnosti, vyjadřuje touhu po přirozeném, prostém a bezpečném životě demonstrativním útekem z reality pomocí náboženských meditací, drog, ignorováním učení a práce i životem v komunách.

se rozvíjela a pomalu utvářela myšlenka squattingu. Koncem 70. let minulého století squatting začíná zastávat vlastní politickou filozofii, která spočívá ve vymezování se vůči majoritní společnosti.¹⁵⁷

Squatting je jednáním protiprávním. Tato protiprávnost má dva základní rozměry: rozměr občanskoprávní a rozměr trestněprávní.¹⁵⁸ Občanskoprávní úroveň řeší vztah mezi squatterem a vlastníkem nebo správcem objektu. Přitom se nerozlišuje, kdo tímto majitelem je, ať jde o soukromou osobu, obec či stát, všichni mají stejné právní postavení. V tomto případě jde o vztah soukromoprávní a v takovém případě nemá policie oprávnění v něm jakkoli aktivně vystupovat. Trestněprávní odpovědnost se řeší odděleně. Obrátí-li se vlastník objektu na policii a podá trestní oznámení, že jeho objekt je neoprávněně používán, má již policie ze zákona oprávnění zjistit totožnost squatterů (stejně tak osoby, která trestní oznámení podává). Je také oprávněna zjistit, zda nedošlo k trestnému činu a případně zahájit trestní stíhání. Při výkonu své pravomoce je ale policie povinna respektovat nedotknutelnost obydlí, a to i když je užíváno neoprávněně.

Největším problémem squattingu je „*disproporce mezi chráněnou hodnotou a hodnotou, kterou se snaží vytvořit.*”¹⁵⁹ Squatting je útokem na cizí majetek. Zároveň ale vytváří nové obydlí, na které se také vztahuje právní ochrana. V okamžiku, kdy někdo někde bydlí, i když toto obydlí používá nelegálně, musí se respektovat jeho domovní svoboda. Policie tak nesmí squatterem násilím vystěhovat, ačkoli si to často majitelé objektů přejí. Situaci tak může vyřešit jedině soud.¹⁶⁰

Chce-li se majitel obsazeného objektu obrátit na soud, má podle policie postupovat takto:

1. *Vypracovat příslušnou žalobu k soudu.*
2. *Podat návrh na vydání předběžného opatření tamtéž.*
3. *Obrátit se na okresní (v Praze na obvodní) úřad s žádostí o ochranu před zásahem do pokojného stavu a s žádostí o obnovu pokojného stavu.*¹⁶¹

„*Squatting je hnutí, kde lidé nebojují jen za své ideály a vize, ale přímo za svůj životní prostor. Učí se tu žít v komunitě, většinu věcí užívají společně, rozbíjejí zaběhnuté stereotypy, ukazují cestu. Squatty jsou útočištěm odpůrců systému. Svými benefičními akcemi se podílejí*

157Mertová (2000:3).

158Růžička (2007:90).

159Cit. Dufková, Uhl, Zlámal (2005:34).

160Dufková, Uhl, Zlámal (2005:34).

161Cit. Dufková, Uhl, Zlámal (2005:34-35).

*na financování činnosti autonomního a anarchistického hnutí. Stávají se katalyzátorem odporu, předvojem revoluce, která zajistí politickou a hospodářskou spravedlnost a samosprávu a v neposlední řadě důstojné bydlení pro všechny, nejen pro ty, co si to mohou dovolit. Squatting je boj tady a teď, stává se předvojem sociální revoluce.*¹⁶²

3.1.1 historie squattingu v České republice

První squatty v České republice mohly vzniknout až po revoluci v 90. letech. Přestože od doby založení prvního squattu u nás uběhlo již více než 20 let, jedná se stále o poměrně nový fenomén, jenž je spouště lidí neznámým pojmem.

Období mezi lety 1990 až 1998 nazývá Vlastimil Růžička zlatým věkem squattingu.¹⁶³ Od roku 1990 u nás došlo k obsazení více než 30 objektů. K dvanácti případům došlo v Praze, k pěti v Brně, k šesti ve východních Čechách, po jednom v Teplicích, Karlových Varech, Bohumíně a Plzni. Většina squattů byla brzy zlikvidována, některé však náporu odolaly a díky tomu mohla vzniknout svébytná kultura, většinou mladých lidí. Vážnější odpor ze strany squatterů nastal při obraně Ladronky, Sochorky a hlavně Milady.¹⁶⁴

Ve srovnání se západními státy u nás nemůžeme mluvit o skutečném squatterském hnutí, které má širokou sociální základnu. Jen v hlavním městě je evidováno více než 4 tisíce neobydlených domů a nevyužívaných objektů. Obsazování se v letech 1990 až 1998 aktivně účastnilo jen něco mezi 100 a 150 většinou mladých lidí.¹⁶⁵ Vzhledem k množství nevyužívaných objektů je to malé číslo.

Situace v České republice je jiná než v západních zemích. Squatterři si objekty k obsazení vybírají často i podle jiných kritérií, než je snaha bydlet. Bývá to zájem o zachování kulturně významné památky, případně zamezení jejího použití pro jiné účely.

Příkladem takového motivu je usedlost Kajetánka¹⁶⁶, která je kulturní památkou Prahy 6. Po mnoho let chátrala, squatterská realitka ji měla na svém webu a snažila se tak přesvědčit squattery, aby ji osídlili a opravili. V současné době ji opravuje investor. Park, ve kterém Kajetánka stojí, bude zrenovován a navrácen Praze 6, takže jej Pražané budou moci využívat. Za usedlostí ale budou postaveny luxusní bytové komplexy. V tomto případě došlo k určitému kompromisu mezi městem a zájmy investora, kdy památka nebude plně komerčně využívána

162Cit. Růžička (2007:104).

163Růžička (2007:100).

164Růžička (2007:101).

165Růžička (2007:103).

166Dostupné z <<http://kajetanka.eu/flash/index.html>>.

a zároveň bude opravena.¹⁶⁷ Často se ale stává, že prodejem památky dojde k jejímu „ztracení“, investor z ní udělá luxusní byty nebo kancelářské prostory a proti tomu se snaží squatteři bojovat.

Jiným příkladem takového motivu může být obsazení kavárny Slavie v centru Prahy na podzim roku 1993. Členové Společnosti přátel kavárny Slavie tuto budovu nejen obsadili, ale také začali kavárnu znovu provozovat. Protestovali tak proti faktu, že nájemce budovy nebyl schopen ani po třech letech kavárnu otevřít. Znovuotevření kavárny mělo velkou podporu široké veřejnosti, dokonce i prezidenta. Po vyjednávání s vlastníkem objektu squatteři kavárnu opustili s tím, že bude brzy opravena a otevřena pro veřejnost.¹⁶⁸

Někdy si squatteři vybírají nepoužívané obecní byty a snaží se tak tlačit na obec, aby začala řešit bytovou otázku.¹⁶⁹

3.1.2 nejznámější české squaty

Milada

Vila Milada je v současnosti nejznámějším českým squattem. Vila byla obsazena většinou lidmi, kteří odešli ze Zenklovky.¹⁷⁰ Squatt Milada fungoval od 1. května 1998 do 30. června 2009, kdy byl násilně vyklizen najatou bezpečnostní agenturou.¹⁷¹

V 70. letech minulého století měla být Milada zbourána z důvodu výstavby vysokoškolských kolejí. Tento plán ale nebyl realizován celý a Milada tak byla pouze vymazána z katastru nemovitostí, zbourána nikdy nebyla. Od té doby přestala Milada fakticky existovat. Squatteři se po celou dobu snažili svůj pobyt v Miladě legalizovat. Navzdory tomu však došlo k prvnímu pokusu squattu vystěhovat.¹⁷²

Squatt byl tehdy obléhán soukromou bezpečnostní agenturou a policií. Skupina aktivistů se v říjnu 1998 zabarikádovala na střeše Milady, kde několik dní vykonávala pasivní odpor. Dva muži byli tři dny v zimě, bez jídla, vody. Jejich kapitulace se očekávala každou chvíli. Třetí den se k nim ale ze střechy nedalekých kolejí slanil muž, který jim přinesl jídlo, pití

167Nenahrávaný rozhovor s p. Seidlem ze společnosti Kajetánka.

168Kol. autorů (2005:11).

169Dufková, Uhl, Zlámal (2005:34).

170Zenklovka byl skoro deset let neužívaný pavlačový dům. Jeho majitel zpočátku proti squatteřům nic nenamítal, ale pak se v doprovodu Policie ČR dostavil do domu a vyzval squatteře k jeho opuštění. Squatt Zenklovka nevydržel fungovat ani rok.

171Kol. autorů (2005:19).

172Dostupné z <<http://milada.org/zpravodajstvi/category/historie>>.

a spacáky, což jim dodalo sílu na střeše vytrvat. Krátce poté ředitel Ústavu pro výzkum informací bezpečnostní službu odvolal a Milada byla znovu obsazena.¹⁷³

Squatt Milada byl od počátku své existence budován jako autonomní, kulturně sociální centrum, nikdy nešlo pouze o alternativní místo pro bydlení. Za dobu jeho jedenáctileté existence se v něm konala spousta akcí, například divadelní představení, různé výstavy, koncerty, projekce, předčítání.¹⁷⁴ Takto Milada fungovala až do roku 2003, kdy z ní po neshodách odešla velká část squatterů. Mezi lety 2003 a 2007 prožívala Milada období úpadku, squatt fungoval víceméně jen jako místo k bydlení.

V roce 2007 se skupina squatterů pokusila neúspěšně obsadit dům na okraji Prahy. Měli úmysl vybudovat nezávislý prostor s jasným politickým směřením. Rozhodli se vrátit do Milady a obnovit ji. Od tohoto okamžiku se Milada opět stala místem konání mnoha akcí. Sami squatteři ji viděli jako místo, kde bylo „*všechno možné*“.¹⁷⁵ Milada byla také místem setkávání různě smýšlejících lidí, místem pomoci lidem v nouzi, například zde probíhalo vaření pro bezdomovce.

V říjnu 2008 k Miladě přijely hlídky policie a úředníci. Nedošlo však k pokusu squatt vyklidit, obyvatelé měli být jen upozorněni na nepořádek, který je v okolí.¹⁷⁶ Nepořádek a hluk byly také hlavními důvody, proč si na squattery lidé z okolí stěžovali. Ty byly také podle mluvčí Ústavu pro informace ve vzdělávání důvodem vyklizení squattu.¹⁷⁷ Dalším problémem byly hlasité koncerty trvající až do ranních hodin, které rušily obyvatele této čtvrti a studenty z nedalekých kolejí.¹⁷⁸

K vyklizení squattu došlo 30. června 2009 soukromou bezpečnostní službou, za asistence policie. Jak squatteři namítají, ta pouze přihlížela a nezasáhla ani když byly ničeny osobní věci squatterů nebo se konaly pokusy dostat je ze střechy, kde protestovali proti vyklizení. O záměru squatt vyklidit nebyl nikdo z obyvatel Milady informován.

Vyklizení squattu se neobešlo bez komplikací. Squatteři, kteří se na případné vyklizení připravili („*V domě podnikli řadu opatření, která mají postup policie či bezpečnostní agentury zbrzdit. Každé patro například oddělili mřížemi či padacími dveřmi. Součástí*

173Kol. autorů (2005:19-20).

174Více o squatterské kultuře v kapitole 3.3.

175Dostupné z <<http://milada.org/zpravodajstvi/category/historie>>.

176Dostupné z <http://www.lidovky.cz/squatteri-chteli-vyklidit-miladu-dle-/ln_domov.asp?c=A081016_123909_ln_praha_mtr>.

177Dostupné z <http://www.lidovky.cz/ln_domov.asp?c=A090630_101550_ln_praha_mtr>.

178Dostupné z <http://www.lidovky.cz/ln_domov.asp?c=A090630_101550_ln_praha_mtr>.

"obraného plánu" je únikový východ na střechu, kde chce alespoň část obyvatel vydržet co nejdéle a mezitím zaktivovat své příznivce."¹⁷⁹). Ke squattu přišla spousta sympatizantů, došlo k potyčkám s policií. Osm squatterů se zabarikádovalo na střeše. Přesvědčit je, aby sešli dolů a Miladu opustili, pomohl tehdejší ministr pro lidská práva Michael Kocáb.¹⁸⁰

Squatterům byl nabídnut jiný prostor (tři byty v Truhlářské ulici v centru Prahy), který získali od majitele domu za symbolickou 1 Kč. Měli si platit pouze vodu, plyn a elektřinu. Toto gesto se samozřejmě nelíbilo spoustě lidí, ministr pro lidská práva dostal několik dopisů, kde byl žádán o zajištění podobného bydlení. Podle mluvčí Michaela Kocába jich bylo méně než deset a jednalo se o „věčné rýpaly“, kteří si stěžují pořád a na všechno.

V Truhlářské ulici si squatteři zařídili Infoshop T11¹⁸¹, jehož součástí byl čajový koutek a kafeína, knihovna a čítárna, freeshop¹⁸² a distro.¹⁸³ Měli tam své věci, ale k bydlení byty neužívali, spíše vyjímečně v nich někdo přespal. Někteří nájemníci se obávali, že nastěhování squatterů je má pomoci z domu vystěhovat, aby mohl majitel budovy objekt přestavět ke komerčnímu využití. Sami squatteři požadovali po státu adekvátní náhradu za Miladu, o srovnatelné velikosti a dostupnosti a byty v Truhlářské chtěli užívat pouze jako zázemí pro jejich projekty.¹⁸⁴

Smlouvu na byty měli squatteři pouze do konce roku 2009. K ukončení Truhlářské 11 se squatter Robert vyjádřil SMSkou: „Truhlarska uz skončila. Zaprahli jsme kone, nasedli do maringotek a jsou z nas Nomadi.“ Je tedy nejspíše jen otázkou času, kdy obsadí nějaký jiný chátrající dům.

Ladronka

Ladronka byl památkově chráněný statek, který před obsazením aktivisty Anarchistické federace z okolí časopisu Autonomie chátral a byl dlouhodobě nevyužíván. Ladronka byla obsazena 3. září 1993.¹⁸⁵ Ideou squatterů bylo vytvořit autonomní, sociálně-ekologické

179Dostupné z <http://www.lidovky.cz/ln_domov.asp?c=A090630_101550_ln_praha_mtr>.

180Dostupné z <http://www.lidovky.cz/posledni-squatteri-opustili-miladu-presvedcil-je-kocab-pja-/ln_domov.asp?c=A090630_170428_ln_domov_val>.

181Dostupné z <<http://squat.net/praha/t11/>>.

182Freeshop je obchod, kde vše stojí 0 Kč. Cokoli si může kdokoli odnést, věci, které již nepotřebuje do něj dát.

Pokud by někdo hledal něco konkrétního, je k dispozici deníček, kam si své přání může zapsat.

183Distro nabízí sítotiskové nášivky, placky, přívěšky, trika s potiskem různých velikosti a barvy, ziny, časopisy, cd-dvd-lp, knihy, ale i informační tiskoviny.

184Dostupné z <http://www.lidovky.cz/squateri-dnes-kratce-obsadili-vilu-milada-dva-byli-zadrzeni-p4x-/ln_domov.asp?c=A090707_103235_ln_domov_pk>.

185Kol. autorů (2005:10).

centrum. Provedli na domě nejnútnejší úpravy a již po čtrnácti dnech uspořádali první výstavu.¹⁸⁶

Od počátku existence autonomního centra se squatteři snažili o jeho legalizaci. V letech 1993 až 1995 proběhlo několik pokusů squatt vystěhovat a došlo k několika policejním razím. Nájemní smlouva, kterou měli squatteři uzavřenou se zástupci města, byla vypovězena k 1. březnu 1995.¹⁸⁷

Ladronka měla ale obrovskou výhodu, protože byla podporována lidmi z domácí anarchoautonomní scény, měla kontakty na lidi v zahraničí, kteří Ladronku taktéž podporovali. Squattery podpořili také lidé ze sousedství, kteří měli s „ladronkáři“ velmi dobré vztahy. Díky této podpoře se podařilo autonomní centrum zachránit.¹⁸⁸ Reakcí na vypovězení smlouvy byla obrovská kampaň. Praha byla oblepena plakáty, byly šířeny letáky, vedly se veřejné diskuze, byla sepsána petice na podporu projektu sociálně-ekologického centra. Za jediný měsíc ji podepsalo více než dva tisíce lidí. Konaly se také solidární demonstrace s účastí několika set lidí. Kampaň byla úspěšná a Ladronka squatterům zůstala.¹⁸⁹

Jednání o legalizaci squattu byla stále neúspěšné. O Ladronku se začala zajímat firma Santé, která jej chtěla odkoupit a přestavit ji na luxusní kliniku. Na začátku roku 1997 byla Ladronka Santé prodána. V tom samém roce začala Ladronka ztrácet svůj politický náboj, stávala se stále častěji jen místem pro konání koncertů, přestal fungovat infoshop. Někteří squatteři toto období nazývají počátkem konce Ladronky.¹⁹⁰ V březnu 1999 podal Magistrát hl. m. Prahy žalobu na vyklizení Ladronky. V červnu téhož roku uzavřel s firmou Santé smlouvu o smlouvě, která ji opravňovala začít s rekonstrukcí Ladronky ve chvíli, kdy získá stavební povolení.¹⁹¹

Mezitím se stále více prohlubovalo odpolitizování Ladronky. Ladronkáři se významně angažovali při zasedání Mezinárodního Měnového Fondu a Světové banky v Praze, v září 2000. Jejich protesty byly podle mínění některých lidí přehnané a vedly ke změně postojů pražské veřejnosti ke squattu Ladronka.¹⁹² Postoje se změnily od aktivní podpory a sympatií, přes neutrální postoje a pasivitu, až k aktivnímu odporu.

186Dostupné z <<http://www.a-kontra.net/historie-squattingu-v-cesku>>.

187Dostupné z <<http://www.a-kontra.net/historie-squattingu-v-cesku>>.

188Kol. autorů (2005:11).

189Dostupné z <<http://www.a-kontra.net/historie-squattingu-v-cesku>>.

190Dostupné z <<http://www.a-kontra.net/historie-squattingu-v-cesku>>.

191Kol. autorů (2005:11).

192Dostupné z <<http://www.a-kontra.net/historie-squattingu-v-cesku>>.

Squatt Ladronka byl vyklizen 9. listopadu 2000 za účasti městské policie a dvou pražských radních. Důvodem likvidace squattu byla petice s podpisy asi sta místních obyvatel, kterým vadil hluk z koncertů a nepořádek v okolí statku. V průběhu dopoledne se u Ladronky sešlo na solidární demonstraci asi sto lidí, čtyři squatteři se dostali na střechu, kde se zabarikádovali. Ještě ten samý den ale ze střechy slezli, z důvodu špatného počasí.

Od vyklizení byla Ladronka bezpečnostní agenturou. Squatteři pak ještě zorganizovali několik protestních demonstrací a pochodů. „*Solidární akce se konala také v Brně, kde byl na hodinu symbolicky obsazen vchod na brněnský magistrát.*”¹⁹³¹⁹⁴

V současnosti je Ladronka využívána jako restaurace s vinným sklípkem, bowlingová dráha, nabízí také různé outdoorové a indoorové aktivity.¹⁹⁵

Sochorka

Sochorka, činžovní dům v ulici Plukovníka Sochora v Praze 7, byl jeden z prvních squattů v České republice. První byt byl obsazen již na jaře 1990 skupinou anarchistů. Skutečný squatt však vzniká až v roce 1992, kdy dům opustili poslední nájemníci a dům byl zasquattován celý. V provozu zde bylo první anarchistické infocafé, konaly se výstavy i koncerty.¹⁹⁶

Sochorka byla několikrát napadena fašisty. V roce 1992 došlo k nejvážnějšímu napadení, tehdy byl squatt vyklizen. Období prázdné Sochorky netrvalo dlouho. Za několik měsíců byl squatt opět obsazen. V tomto období se squatteři snažili Sochorku legalizovat.

V domě fungovala redakce známého anarchistického časopisu A-kontra. Později byla do domu umístěna i vlastní tiskárna. Kromě časopisů A-kontra se tiskly i různé propagační materiály, letáky nebo další anarchistická literatura.

Snaha o legalizaci squattu byla nakonec částečně úspěšná. Ze Sochorky museli sice odejít, ale radnice Prahy 7 se s nimi dohodla a poskytla jim dům v ulici Za Papírnou. Squatteři se přestěhovali do nových prostor, přestal ale vycházet časopis A-kontra.

Squatt Papírna začalo využívat několik seskupení. Svou redakci si tam zařídil HOST¹⁹⁷, který se zabývá monitorováním fašistických aktivit a který podporoval odpůrce povinné vojenské služby. Po pár letech jeho existence v Papírně se však lidé z HOSTu nepohodli

¹⁹³Dostupné z <<http://www.a-kontra.net/historie-squattingu-v-cesku>>.

¹⁹⁴Kol. autorů (2005:27-28).

¹⁹⁵Dostupné z <<http://www.ladronka.com/cs/>>.

¹⁹⁶Kol. autorů (2005:8).

¹⁹⁷Zkratka HOST znamená Hnutí občanské svobody a tolerance.

a redakce se přesunula do jiných prostor. Tehdy nastává období, kdy je Papírna obydlena víceméně apolitickými squattery a neděly se v ní žádné akce.

V roce 1998 se na Papírnu vrátila redakce časopisu A-kontra, byla tam vrácena dokonce i tiskárna, takže si anarchisté opět samo tiskli jak časopis, tak letáky a plakáty ke koncertům, jež se zde pořádaly.

Mimo jiné zázemí Papírny využívali lidé z Food not bombs, kteří si v ní skladovali vybavení a připravovali v ní jídlo pro bezdomovce. V září 2000 se Papírna zapojila do protestních akcí proti zasedání Mezinárodního Měnového Fondu a Světové Banky v Praze a pořádala koncert skupiny Blackfire. V té době se také na Papírně konalo celorepublikové setkání anarchistů.

V březnu roku 2001 se nepohodli někteří squatteři z Papírny s redakcí A-kontra a ta opět odchází. Papírna je pak ještě po několik let využívána anarchisty k pořádání koncertů, zkoušel v ní anarchistický samba-band. V roce 2005 squatterů, vypršela nájemní smlouva a squatt byl po několik výzvách téměř bez odporů vyklizen.¹⁹⁸

Dům byl rekonstruován a v současnosti je Papírna obydlena.¹⁹⁹

3.1.3 nejznámější zahraniční squaty

Christiania, Kodaň, Dánsko

Christiania je snad nejznámějším zahraničním squattem. Jmenuje stejně jako čtvrť, v níž sídlí. Ta byla založena v 17. století dánským králem Christianem IV. Do roku 1970 sloužila jako vojenská základna. V září téhož roku Christianii obsadilo více než dvě stě mladých lidí.²⁰⁰

Základním pravidlem Christianie je fakt, že každý jednotlivec je odpovědný sám za sebe a za svůj domov. Podle textu Mýty a fakta o Christianii její členové vytvořili místo skoro bez zločinu, násilí a strachu. Christianii v tomto textu nazývají také Svobodným městem.

Christiania je rozdělena na 14 jednotek různých velikostí. Některé mají 10 obyvatel, ty největší až 80. Každá jednotka zodpovídá za své prostředí a vydává vlastní rozhodnutí. Christiania má několik správních jednotek, které jsou zodpovědné za chod celého Svobodného města. Nicméně platí, že demokracie je nejdůležitější. Každý člen má právo

198Dostupné z <<http://www.a-kontra.net/historie-squattingu-v-cesku>>.

199Kol. autorů (2005:9).

200Mertová (2005:5).

se vyjadřovat ke všem problémům. Jak se píše v textu: „*Rozhodnutí, která budou vynucena silou, nebudou respektována a nikdo se jimi nebude řídit a budou mít tudíž velmi malou hodnotu.*”²⁰¹

Christiania se po celou dobu své existence snažila o její legalizaci. Například si kupují vodu a elektřinu od Kodaňské Energie.²⁰²

O historii Christianie vypovídá text nazvaný Pohádka o Christianii. V roce 1973 došlo k prvnímu oficiálnímu přijetí Christianie, jež se stala jakýmsi sociálním experimentem. Squatteři měli 3 roky na používání tohoto objektu, než vláda vyhlásí konkurz na jiné využití Christianie. Počítalo se s tím, že se komunita časem rozpadne. V Christianii se ale mezitím konala spousta zajímavých aktivit: squatteři upravovali čtvrť, třídili odpad, vznikly řemeslné dílny, kavárny, obchody, hrála se divadelní představení, konaly se výstavy.

V roce 1974 se v Christianii poprvé konaly Vánoce pro chudé a osamělé. Tento první rok byl poznamenán incidentem, kdy divadelní skupina Solvoggen zorganizovala armádu Otců Vánoc (Father Christmass). Každý z nich rozdával dárky mladým i starým, které sebrali v městských nákupních centrech. Byli zatčeni, ale fotky, na kterých policie bije Otce Vánoc, obletěly svět. Nicméně i přes tento incident se Vánoce pro chudé a osamělé staly tradicí a každý rok okolo 1200 lidí dostane v Christianii zdarma vánoční večeři.

Po celou dobu existence není jisté, zda Christiania nebude vystěhována. V dubnu 1976 Parlament na poslední chvíli odložil její vystěhování. Christianii tehdy projevil solidaritu celé Dánsko: po většinu dubna probíhaly manifestace o alternativním Dánsku.

Se vzrůstajícím počtem obyvatel (v dnešní době v ní žije okolo 650 dospělých a 200 dětí) v Christianii bylo nutné zavést určitá pravidla. Zákony Christianie tak například zakazují zbraně, použití násilí nebo užívání tvrdých drog. Povědomí společnosti o Christianii bylo často ale odlišné. Svobodné město bylo Švédskem označeno za drogové centrum Severní Evropy. Christiania na toto nařčení reagovala kampaní *Elsk Sverige* (Miluj Švédsko). Squatteři odletěli do Švédska a ve městech Stockholm, Göteborg a Malmö hráli hry, provozovali kabarety a procházeli městem.

Christiania je podobnými akcemi proslulá, angažuje se například v podpoře amerických Indiánů. Jinou známou akcí byla Aassivijská konference, jež se konala v Grey Hall (patří Christianii).

201Dostupné z < http://www.christiania.org/modules.php?name=FAQ&myfaq=yes&id_cat=5&categories=#52>.

202Dostupné z < http://www.christiania.org/modules.php?name=FAQ&myfaq=yes&id_cat=5&categories=#52>.

V roce 1987 dánská vláda vydala akční plán, který zahrnoval mimo jiné legalizování Christianie. O 3 roky později obyvatelé Svobodného města vydali leták, jenž měl Dány informovat o realitě v Christianii. Dohoda o legalizaci Christianie byla dokončena v roce 1993.

Text Pohádka o Christianii končí záznamem o připravované oslavě 25. narozenin Svobodného města, které se konaly 26. září 1996. Poslední poznámkou je, že Pohádka o Christianii bude mít pokračování až do současnosti (tou je myšlen prosinec 2004), nicméně nic nebylo publikováno.

Zajímavostí Christianie je například fakt, že vydává vlastní mince, které si můžou koupit turisté jako suvenýr nebo kterými můžou platit uvnitř Svobodného města. Na jejich akcích koncertovaly známé osobnosti, například Alanis Morissette, Bob Dylan nebo Green Day. Dánské národní muzeum o Christianii vydalo knihu.²⁰³

EKH (Das Ernst-Kirchweger-Haus) Vídeň, Rakousko

Ernst-Kirchwegerův Dům, zkráceně EKH, byl v roce 1990 obsazen aktivisty vídeňské autonomní scény a turecko-kurdskými komunistkami. Tehdejší Wielandschule – předtím ve vlastnictví Komunistické strany Rakouska (dále KPÖ²⁰⁴) – byla pojmenovaná po antifašistovi Ernstu Kirchwegerovi, který byl v roce 1965 zabit neofašisty.

EKH může být označen jako sociální, politické a kulturní centrum a představuje autonomní, rozmanitý projekt, který „poskytuje přístřeší 27 seskupením z oblasti antifašismu, antirasismu, antiheterosexismu, kultury, hudby, společného bydlení, knihovny, archívu sociálního hnutí, informačních zdrojů, redakce listů, oblasti sociálních služeb a některých dalších.“²⁰⁵

20. října 2004 rakouská média zveřejnila, že EKH byl prodán pod cenou spekulantům. Mluvilo se o částce € 600.000. Brzy po prodání domu dostali jeho uživatelé oznámení, že se musí k 31. prosinci 2004 vystěhovat. Nový správce domu (Gustav Petri & Co) jim později učinil nabídku, že mohou v domě zůstat až do léta 2005, pokud nebudou podnikat žádné legální kroky k uplatnění svých práv. Někteří uživatelé EKH na ni přistoupili. Žádost o vyklizení budovy podal vlastník domu k soudu a jednání začalo 18. února 2005. Proti

203Dostupné z <<http://www.christiania.org/inc/tale/?l=gb>>.

204KPÖ je zkratka pro der Kommunistischen Partei Österreichs (Komunistická strana Rakouska).

205Dostupné z <http://www.med-user.net/~infoladen10/il_frameset.htm>.

vystěhování osob a uzavření EKH se uskutečnilo několik protestních akcí. Z těch významnějších by se daly jmenovat:

2. listopadu 2004 několik sympatizantů EKH symbolicky obsadilo hlavní kancelář KPÖ. Během chvíle se na místo dostavily policejní vozy a aktivisté po jejich příjezdu kancelář opustili.

10. listopadu 2004 otevírají aktivisté infostánek na Vídeňské univerzitě. Jeho cílem je informovat veřejnost o EKH a jeho aktivitách. Akce má pozitivní ohlas.

14. listopadu 2004 1 300 lidí protestuje proti prodeji EKH.

O dva dny později se k protestním akcím přidávají aktivisté z dalších měst. V Salzburgu jsou obsazeny salzburžské pobočky KPÖ.

4. prosince 2004 asi dvacet aktivistů navštívilo sjezd strany KPÖ v Linzi. Jednomu z aktivistů se podařilo dostat sítě, ve které se setkání konalo. Zbylá skupina lidí blokovala vchod do budovy vsedě. Dvě aktivistky byly později vpuštěny do sálu a pronesly proslov. Po jeho skončení zůstali ve vstupní hale a diskutovali. Část členů KPÖ se k nim přidala.

17. prosince 2004 se k demonstracím přidávají lidé v Berlíně. V tu samou dobu se koná ve Vídni demonstrace na podporu autonomních center Yorck59 v Berlíně a KTS ve Freiburgu.

Různé protestní akce pokračovaly i v roce 2005. Během jedné lednové noci byli navštíveni někteří úředníci KPÖ v jejich domovech a aktivisté jim posprejovali byty. Poté se v médiích mluvilo a násilnických kruzích kolem EKH.²⁰⁶

18. února začal proces proti EKH. Podle vlastníka nemovitosti by měly být u soudu změněny legální a neomezené nájemní smlouvy. Pronájem domu za 1 šilink není majitelem uznáván jako nájemné, ačkoli tyto nájemní smlouvy byly již dříve u soudu kontrolovány a potvrzeny. Majitel budovy tvrdil, že Verein für Gegenkultur dům špatně užíval. Nájemníci byli obviněni z ilegálních instalací a úprav domu.²⁰⁷

30. června 2005 měly být 2/3 EKH převedeny na nové vlastníky, k tomu ale nedošlo z důvodu neočekávaného odkladu vyklizení domu k 15. červenci a také z nového obsazení již vyklizených prostor, ke kterému došlo 1. července. Termín vyklizení prostor se posunul na 6. srpen 2005 a začalo se jednat o novém prodeji EKH.

206Dostupné z <<https://squat.net/praha/?p=233>>.

207Dostupné z <<http://at2.indymedia.org/newswire/display/52396/>>.

Podle posledních informací by novým majitelem EKH měla být firma ENOLA. O kupní ceně se v médiích spekulovalo, údajně mělo jít o € 1,7 milionu.

V roce 2009 dostaly všechny skupiny v domě nájemní smlouvy.²⁰⁸

Les Tanneries, Dijon, Francie

Autonomní prostor squattu Les Tanneries²⁰⁹ je místem, kde bydlí lidé, kteří se rozhodli žít spolu a hlavně jinak. A jak říká jejich internetová stránka, za touto volbou (žít spolu jinak) stojí několik důvodů.

Na prvním místě uvádí kritiku soukromého vlastnictví, které vede k situacím, kdy se majitelé nemovitostí o ně nestarají a nechávají je chátrat. Což je v situaci, kdy existují lidé, kteří nemají kde spát, absurdní. Squatt Les Tanneries byl mnoho let opuštěný, než se do něj nastěhovala tato skupina lidí.

Dalším důvodem je kritizování honby za penězi. Říkají, že dnešní člověk zasvěcuje svůj život práci, svému šéfovi, snaží se vydělávat stále víc peněz, aby mohl žít, aby měl na zaplacení nájmu. Lidé z Les Tanneries takto žít nechtějí, nechtějí podporovat nerovnou společnost, kterou podle nich vytváří právě honba lidí za penězi, chtějí bořit zažitě normy.

Podle jejich webu si spousta lidí myslí, že principem squattu je jeho otevřenost lidem, v kteroukoli denní či noční hodinu. Lidé z Les Tanneries jej ale považují za svůj domov a jako takový nemůžou a nechtějí fungovat jako noclehárna, ve které se v případě potřeby lidé ubytují.

Svou prezentaci končí prohlášením, že jsou ochotni pomáhat lidem, kteří hledají svůj prostor k žití. Touto pomocí je myšlena právní a praktická pomoc.²¹⁰

Stejně jako většina squattů, i Les Tanneries jsou solidární se squatty, kterým hrozí zavření, nebo se mají vystěhovat. Proto pořádali několik protestních akcí. Když soud v prosinci 2006 rozhodl o vystěhování squatterů z kodaňského squattu Ungdomshuset²¹¹, squatteři v něm žijící rozeslali dopis různým autonomním skupinám na světě s výzvou připojit se k demonstraci. Les Tanneries je podpořilo. V roce 2009 dokonce o tomto squattu natočili film 69. Film popisuje šest měsíců života v Ungdomshusetu z pohledu lidí, kteří přímo v něm protestovali proti jeho zavření. Prolíná se se záběry ze setkání, akcí, nepokojů. Popisuje každodenní život

208Dostupné z <http://www.med-user.net/~infoladen10/il_frameset.htm>.

209 V překladu znamená koželužny.

210Dostupné z <<http://squat.net/tanneries/presentation.shtml>>.

211V překladu znamená Dům mladých.

těchto squatterů a ukazuje jejich vyhoštění, točené zevnitř domu. Film měl premiéru ve squattu Christiania, kde jej vidělo 3 000 lidí. 69 se dostal také na různé mezinárodní filmové festivaly, na nichž získal tři ceny.

Jinými demonstracemi, ke kterým se Les Tanneries přidali, byly demonstrace na podporu squattů, které řeší problém s vystěhováním, policejní razíí nebo jiné existenční problémy, mimo jiné šlo i o squatt Les Tanneries. 3. května 2007 se demonstrovalo v Kodani, 8. května v Berlíně a 19. května v Barceloně.

Po této demonstraci, během které došlo k obsazení několika stromů na náměstí, dosáhlo Les Tanneries velkého vítězství – získali záruku, že místa, ve kterých sídlí, mohou využívat minimálně do června 2011. Oslavu tohoto vítězství spojili s demonstrací za squatty, které právě řeší existenční problémy. Konkrétně byly jmenovány Köpi v Berlíně, Blitz v Oslu a Ifanet v Thessaloniki.²¹²

ABC No Rio, New York, USA

Je umělecký squatt, který byl založen již v roce 1980 politicky angažovanými umělci. Hodnoty, se kterými (nebo kvůli kterým) tento squatt vznikl, jsou dodržovány dodnes.

ABC No Rio je místem, kde lidé mohou sdílet své myšlenky a nápady, jak ovlivňovat společnost, umění a různé komunity. „*Věříme, že umění a aktivismus by měly být pro všechny, nejen pro profesionály, experty a zasvěcené osoby.*“²¹³

Komunita lidí žijící v tomto squattu jej na jejich webové stránce propaguje jako místní i mezinárodní komunitu. Snaží se o sociální spravedlnost, rovnost, neautoritářství a utváření alternativních institucí, které by fungovaly na podobných principech. ABC No Rio sdružuje punkery, kteří vyznávají styl „udělej-si-sám“²¹⁴, squatterry, lidi z okrajů měst a lidi vyloučené ze společnosti, všechny ty, kteří v ABC No Rio našli místo, kde jsou vyslyšeni a doceněni.²¹⁵

ABC No Rio funguje dodnes, vaří se v něm vegetariánská strava, jídlo poskytují i bezdomovcům na nedalekém náměstí. Dům je vybaven fotokomorou, tiskárnou, počítačovým centrem, knihovnou s časopisy o umění.²¹⁶

212Dostupné z <<http://squat.net/tanneries/histoire.shtml>>.

213Dostupné z <<http://www.abcnorio.org/about/about.html>>.

214Z anglického DIT = Do-It-Yourself.

215Dostupné z <<http://www.abcnorio.org/about/about.html>>.

216Dostupné z <<http://www.abcnorio.org/about/future.html>>.

ABC No Rio vznikl díky pomoci dobrovolníků, metodou „udělej-si-sám“, aniž by využili jakoukoli pomoc od sponzorů.²¹⁷ Současnou činnost spolufinancují také lidé, kterým je smýšlení lidí z ABC No Rio sympatické. Na webu je k nalezení stránka „20 způsobů, jak můžete pomoci podpořit ABC No Rio.“²¹⁸ Squatt slouží také jako komunitní centrum. Poskytuje zázemí pro workshopy, benefiční akce a setkávání podobně smýšlejících lidí.²¹⁹

3.1.4 „já, squatter“

„Typickým“ českým squatterem je mladý člověk, mezi 16 a 30 lety, s vazbami na autonomní a anarchistickou scénu. Pocházejí z nejrůznějších sociálních skupin. Mezi squattery najdeme jak lidi z nižších, tak z vyšších sociálních tříd, řešící svou bytovou situaci.

Squatteři většinou nejsou jen pasivními uživateli domu (v případě drogových squattů dokonce ničícími uživateli domu), ale aktivně se o něj starají. Na své náklady jej opravují, nebo minimálně brání jeho dalšímu chátrání a konzervují současný stav.

Squatteři často studují, nebo pracují. Většinou jde o zaměstnání vyhovující jejich alternativnímu stylu, těžko mezi squattery najdeme úředníka v obleku.²²⁰

Podle Hanse Pruijta existují dva typy squatterů. Dělí je na ty, kteří ve squattu prostě jen žijí, pravděpodobně stejně, jako by žili v pronajatém bytě. Těch je většina. Druhým typem jsou ti, pro něž squatting znamená mnohem víc než jen místo, kde v noci složí hlavu. Těch je sice menšina, ale je poměrně početná, alespoň v Nizozemí.²²¹

Squatting, stejně jako bezdomovectví, s sebou nese také různá zdravotní rizika, vzhledem k faktu, že většinou se jedná o budovy nevhodné k bydlení. O tomto problému bude více pojednáno v kapitole 3.5.1.

3.2 typy squattů

Existuje několik typů squattů, konkrétní počty (i pojmenování) se liší podle různých autorů. Následující typy jsou vybrány podle autorů Hanse Pruijta a Vladimíra Růžičky a jsou abecedně seřazeny.

217Dostupné z <<http://www.abcnorio.org/about/future.html>>.

218Dostupné z <http://www.abcnorio.org/support/20_ways.html>.

219Mertová (2000:6).

220Dostupné z <http://www.squatter.org.uk/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=18&limit=5&limitstart=5>.

221Pruijt (2004:8).

3.2.1 alternativní squatt

Hlavním cílem alternativních squattů je vytvořit alternativní, i když často jen dočasné, bydlení. Průměrná délka trvání takového squattu záleží na zemi, ve které vzniká, a samozřejmě na jejích zákonech a (ne) toleranci squattingu. Hans Pruijt ve svém textu *Squatting in Europe* uvádí, že délka trvání squattu v Anglii je průměrně 3 měsíce, kdežto v Nizozemí, které je ke squattingu mnohem tolerantnější, je průměr až 7 let.²²²

Zajímavá je charakteristika lidí žijících v alternativním squattu, již podává Hans Pruijt. Žijí zde lidé, kteří nemají možnost získat vlastní byt, studenti, kteří dříve žili s rodiči nebo na koleji a chtějí se dostat do „vlastního“ bytu. Další jsou lidé, jež chtějí žít ve skupině stejně smýšlejících lidí. Důležité je zmínit radikální squatterry, vyznačující styl „DIY“. Ti většinou odmítají kapitalistické hodnoty, a tudíž odmítají trávit svůj „volný“ čas v práci, aby mohli vydělávat peníze a mohli platit nájem a bydlet.²²³

Squatteři žijící v alternativním squattu se vidí jako samostatní lidé, co nepotřebují pomoc okolí. Jejich cílem je, aby je společnost nechala žít tak, jak sami chtějí.²²⁴

Alternivní squatteři si squatting vybrali jako jiný způsob života. Takový squatt se stává místem, kde se schází sympatizanti alternativní kultury, pořádají se zde nejrůznější přednášky, často s politickým podtextem. Součástí takovéhohoto squattu bývá infocentrum, které veřejnosti přibližuje důvody, které vedou lidi do squattů, vyjadřují se k řešení bytové otázky.²²⁵

Většina alternativních squattů se hned po obsazení snaží o legalizaci.

3.2.2 angažovaný squatt

Squatteři zakládající takovýto squatt mají vyšší cíle, než jen někde bydlet. Je spousta oblastí, ve kterých se angažovaní squatteři realizují. Zakládají squatterská sociální centra, bary, kavárny, čajovny, knihovny, restaurace... V některých zahraničních squattech byly například centra pro opravu kol, alternativní školy nebo třeba sauny. Využití squattu záleží na jeho velikosti, umístění a dalších okolnostech. Angažovaní squatteři vše vytváří pomocí svých vlastních zdrojů.²²⁶

Tyto squatty bývají často dobře přijímány svým okolím, protože aktivity poskytují nejen sobě, ale právě širokému okolí. (u nás to byl příklad Sochorky).

222Pruijt (2004:7).

223Pruijt (2004:5).

224Pruijt (2004:6).

225Mertová (2000:4).

226Pruijt (2004:10).

Angažovaní squatteři se snaží squatt legalizovat. Zde však může nastat problém. Jak uvádí autoři Breek a Graad, legalizací squattu může nastat jeho úpadek. Squatt, jenž byl aktivní a měl kontakty na jiné alternativní skupiny, se po legalizaci může přestat snažit a stát se pouze squattem, který nabízí bydlení.²²⁷

V některých zemích došlo k legalizaci squattu tím, že byl koupen samotnými squatterry. Například v Německu nebo Nizozemí. Tím je pak snadnější přestat se snažit vytvářet alternativní kulturní prostředí a v domě pouze bydlet.

3.2.3 divoký (drogový) squatt

Tento typ squattu není squatterry za squatt vůbec považován. Nejde v něm o alternativu k bydlení, o umělecké aktivity, politické názory ani o potřebu bydlet. Jde opravdu o místo, kde se často vyrábí drogy, nebo kde přinejmenším žijí lidé, kteří je užívají. *„Oni tam třeba rozmlátili okno. Byly tam drogy. Ten toluen, někteří si píchali, hodně tam kouřili, i trávu, tu si dokonce pěstovali.”*²²⁸

V tomto squattu neplatí žádná pravidla. Nikdo se nestará o úklid, nikdo neřeší opravy budovy. Ve squattu samotném i v jeho okolí se vají lahve od alkoholu, použité jehly, psi a často i lidské exkrementy. *„Ale ten squatt... To bylo takové.. Právě že tam nebyl řád, tak tam byly krádeže. Oni si třeba kradli mezi sebou navzájem. Třeba ten nejstarší, to byl takový guru, fousatý, dlouhé vlasy... oni si třeba ředili šampony. Vzal šampon ten mladej kluk tomu staršímu a dolil to vodou. Takže v podstatě už pal měl jen vodu. Nebo si kradli jídlo.”*²²⁹

Obyvatelé tohoto squattu jsou často lidé bez práce, žijící z podpory. Psi, které mají tito „squatteři” nebývají hlídáni, pohybují se volně po okolí a obtěžují sousedy. Zda jsou očkovaní se dá pochybovat. *„Nebo bylo taky zvláštní, oni žili většinou z podpor a koupili si třeba krabici těstovin za 3,90Kč a jedli měsíc těstoviny. Dali do nich pepř, druhej den papriku a takhle žili. A bylo to takový... i ta volná láska tam byla. Neměli tam ani postel, spali jen na nějakých matracích.”*²³⁰

227Pruijt (2004:10).

228Cit. Příloha č.4.

229Cit. Příloha č.4.

230Cit. Příloha č.4.

3.2.4 ideologický squatt

Ideologický squatting má jasné motivy: většinou jde o protest proti přestavbě města. Ideologičtí squatteři se zabráním prázdných domů snaží zabránit jejich zbourání a přestavbě. Brání tím tvář města, krajinu.

Rozhodne-li se město ke kompletní přestavbě některé části, většinou se to neobejde bez vykoupení bytů a přestěhování nájemníků jinam. Ideologičtí squatteři s těmito nájemníky a bývalými obyvateli často tvoří jakousi alianci. V podstatě mají stejný cíl: zachovat město tak, jak bylo, i když jedni mají motivy bydlící a druzí pouze chtějí zachovat například architektonicky zajímavou část města.

Ideologický squatting je jedním z nejstarších typů squattingu. Například v Berlíně v letech 1979 až 1981 odstartovala vlna squattingu právě tím ideologickým.²³¹

3.2.5 kulturní / umělecký squatt

Tento typ squattu je veřejností nejlépe přijímán. Kulturní akce totiž nejsou pořádány jen pro squatterské komunity, ale pro širokou veřejnost. Kulturních aktivit, které se ve squattech konají, je velmi mnoho. Typické jsou koncerty (nejčastěji rock, punk, hip hop, reggae, experimentální tvorba), kapely mají ve squattech často své zkušebny. Pořádají se zde výstavy, autorská čtení textů, (amatérská) divadelní vystoupení. Návštěvníci takovýchto akcí nejsou pouze diváky, ale často bývají aktivně zapojeni.

Jiným typem kulturních aktivit jsou kavárny, čajovny, kluby, které ve squattech bývají provozovány.

Důležitým aspektem veškerých činností je neziskovost, všechny akce squatterů jsou zadarmo nebo za mírný poplatek. Tím pádem nejsou závislé na zájmech trhu. Squatteři mívají vyhraněný postoj k oficiální kultuře. Veškerá jejich činnost se tedy nejčastěji pojí se slovem „alternativní“.²³²

3.2.6 politický squatt

Politický squatting přitahuje lidi, kteří jsou nespokojeni s (politickou) situací v zemi, kde žijí. Je pro ně možností jak státu ukázat, že se jim něco nelíbí, co se jim nelíbí, že chtějí

231 Pruijt (2004:12).

232 Mertová (2000:4).

s touto situací něco dělat a klidně i nezákonnou formou. „*Squatting je pro ně zajímavým díky vysoké šanci na konfrontaci se státem.*”²³³

Politický squatting skýtá větší šanci získat na svou stranu výhody, squatteři se cítí silnější, protože jsou vnímáni jako určitá organizace, stát i média je vnímají vážně.

Politici squatři jsou nejvíce vyhraněnou skupinou squattingu. Špatně vnímají squatterry, kteří si squatting vybrali pouze jako životní styl a nemají žádné jasné politické cítění. Vadí jim také squatteři, kteří se starají jen o své squatty, jakkoli to mohou být okolí a znevýhodněným skupinám prospěšné squatty.²³⁴

Cílem politických squatterů je změnit nebo alespoň ovlivnit situaci v zemi. Tu však někdy nemusí vůbec poznamenat. „*Politický squatting ve Frankfurtu a dalších (německých) městech skončil vystěhováním. V podstatě neměl žádný dopad na squatterské hnutí, které v Německu začalo roku 1979 a jež následovalo vzor squattingu jakožto alternativního bydlení.*”²³⁵

3.3 kultura squatterů

Kultura squatterů, stejně jako kultura bezdomovců, se může lišit podle typu squattu, v němž žijí. V některých například fungují pravidla, jimiž se členové řídí. V jiných pravidla nejsou a je pro ně typický chaos. To se týká divokých, drogových squattů. Více je rozebírat není nutné, jelikož se u nich o kultuře (ať bydlení, stolování, nebo kultuře ve smyslu vytváření kulturního prostředí pro ostatní) nedá mluvit.

Co je všem squatterům společné, je zájem o ekologii, recyklování, DIY. Squatty jsou vybavovány svépomocí, je zde snaha o určitý odpor vůči konzumu, lidé žijící ve squattu si tento styl zvolili jako alternativu k životu většinovému, konzumnímu. Společná je snaha squatterů vytvářet nějaké hodnoty: alternativní squatteři se snaží vytvořit nové nájemní prostory, angažovaní squatteři chtějí vytvořit nová místa, která podle nich v zemi chybí (klubovny, restaurace, knihovny), ideologičtí squatteři poukazují na záměry developerů, kteří často ničí ráz krajiny nebo kulturně významné stavby. Politický squatting má za cíl pomoci změnit situaci zemi.

Angažované a ideologické squatty nejsou vyhraněné, mluví-li se o organizaci života v nich. Můžeme se setkat jak s vertikální, tak s horizontální organizací. Kulturní a alternativní

233Cit. Pruijt (2004:13).

234Prujt (2004:14).

235Cit. Pruijt (2004:15).

squatty mají horizontální organizaci. Rozhoduje-li se něco společné všem squatterům, má každý hlas stejnou váhu. U politického squattingu je organizace vertikální.²³⁶

U kultury squatterů je třeba zmínit také aktivity kulturních a uměleckých squattů. Ty vytváří kulturní prostředí, které v České republice chybí, snaží se vybudovat alternativní scénu, která je protipólem většinové kultury, konzumu.

Mezi tyto aktivity patří nespočet akcí, které squatteři konají. Může jít o divadelní hry, workshopy, promítání filmů (většinou se squatterskou nebo levicovou tematikou), čtení autorských textů, výstavy děl. Mnoho kulturně zaměřených squattů má své webové stránky, na nichž se dá program najít. Například česká Milada, dnes Truhla, na svém webu mívala program na měsíc dopředu. V současné době bohužel není aktualizován a na webu je k vidění program na duben 2010.

Mnoho kulturních akcí squatterů má mezinárodní dosah. Například říjnový Intersquatt festival Berlín, který se koná letos od 10. do 19. září. Idea tohoto festivalu odráží ideu squatterského hnutí: vytvořit místo pro lidi, bez ohledu na jejich vyznání, barvu pleti, sexualitu. Chce také poukázat na problémy špatné bytové politiky a gentrifikace²³⁷, která dle squatterů bytovou situaci neřeší, protože ničí levné bydlení a nahrazuje ho bydlením luxusním, které si nemůže každý dovolit.

Na festivalu budou k vidění exhibice, na hudebních scénách vystoupí různé skupiny, konat se budou workshopy. Po promítání filmů budou na programu diskuze nad danou problematikou. Například na téma gentrifikace, jak se projevuje ve městech nebo jak se mohou squatteři efektivněji spojovat.²³⁸

Česká republika nabízí také squatterský festival: Squatekk. První Squatekk se konal 28. června 2003, zatím poslední se konal 12. dubna 2008. Squatekk propaguje heslo „*O nic vás nebudeme žádat, na nic se vás nebudeme ptát! Budeme si brát, budeme obsazovat!*“²³⁹

Squatekk nabízí rozličný program: divadlo (na jednom Squatecku vystoupilo bezdomovecké divadlo Ježek a Čížek), různé hudební skupiny, a to i zahraniční, promítání filmů a dokumentů, výstavy obrazů a fotografií. Squatekk není mediálně moc známý festival, ale nabízí pestrý program, z něž by si jistě dokázali vybrat i příznivci většinové kultury.

236Pruijt (2004:16).

237Gentifikace je pojem označující revitalizaci chudých městských částí příchodem bohatých lidí.

238Dostupné z <<http://intersquatberlin.blogspot.de/english/>>.

239Dostupné z <<http://squatek.sweb.cz/zaklad.htm>>.

Cílem Squatekku ale není jen pobavení diváků. Jde mu hlavně o propagaci squattingu v České republice, tradičně se jako jiné festivaly pojí se snahou ukázat na problémy řešení bytové situace.²⁴⁰

Od roku 2003 se v České republice koná Karneval DIY, výjimku tvoří roky 2005, kdy se konal dvakrát, a 2007, kdy byl zrušen. Myšlenka festivalu je stále stejná: „*Ukázat, že subkultura, známá pouze pořádáním free parties, je především pestrou komunitou kreativních lidí, schopných spontánně, s minimálními prostředky, bez pravidel a centralizace, tvořit něco, co stojí za to.*”²⁴¹ Karnevalu se může zúčastnit každý, kdo o něm ví. Masky není podmínkou, ale jak hlásá transparent z roku 2005: „*kdo přijde bez masky, je toy*”.²⁴² Program je v podstatě také pořád stejný: průvod Prahou, s několika zastávkami. Připojit se může kdokoli.

Zatím poslední Karneval DIY se konal v září 2009. Poprvé byl zařazen do tzv. Týdne nepřizpůsobivosti, který organizovala iniciativa Freedom not Fear. Jejím cílem je hájit svobody občanů České republiky, zejména těch, kteří jsou nazýváni „nepřizpůsobiví”, tedy Romů, squatterů, technařů. „*Nás odpor proti nálepkování „nepřizpůsobivosti” neznamená, že obhajujeme jakékoli chování, které se tak označuje. Problémy existují, tváří v tvář jim ale máme dvě možnosti: hledat reálné příčiny k řešení anebo domnělé viníky k demonizaci.*”²⁴³

Týden nepřizpůsobivosti začal obsazením prázdného, delší dobu nevyužívaného domu v pražské části Albertov. Na místo dorazila asi stovka příznivců squattingu, patnáct squatterů se dostalo do budovy. Shromáždění bylo po několika hodinách rozeznáno. Výsledkem policejní akce bylo zadržení více než sedmdesáti příznivců squatterů, kteří brali z chodníku dlažební kostky a neuposlechli výzev policie. Jeden ze squatterů po akci prohlásil, že nic neprovedli, pouze skandovali hesla.²⁴⁴ Tato akce se setkala s odporem ze strany alternativní scény: „*Vývěšením tohoto transparentu reagujeme na události 12. září a následujících dnů, kdy pokus o nenásilnou aktivitu skončil policejní brutalitou a kriminalizací účastníků. Zároveň se v médiích tato událost omezila na rozebírání malicherností, namísto toho aby byla věnována pozornost podstatě věci.*”²⁴⁵

240Dostupné z <<http://squatek.sweb.cz/zaklad.htm>>.

241Dostupné z <<http://diy.freetekno.cz/2006.htm>>.

242Dostupné z <<http://diy.freetekno.cz/2005.htm>>.

243Dostupné z <<http://neprizpusobivi.fnf.cz/index.html>>.

244Dostupné z <<http://www.ct24.cz/domaci/66587-prazsti-squatteri-obsadili-opusteny-dum-v-apolinarske-policie-zasahla-a-zatykala/>>.

245Dostupné z <<http://neprizpusobivi.fnf.cz/index.html>>.

Dále byly na programu Týdne nepřizpůsobivosti různé performance, přednášky, demonstrace, protestní akce nebo koncerty. Ty už však neprobíhaly tak bouřlivě jako obsazení domu v Apolinářské ulici, a nebyly tudíž tolik medializovány.²⁴⁶

Že squatting nemusí lidem znít jen hanlivě dokázala skupina východočeských hudebníků. 18. června 2010 obsadila střechu pardubického divadla a odehrála na ní koncert. Smyslem akce, která má určité rysy squattingu, však nebylo upozornit na squatting a špatnou bytovou situaci, ale dostat muziku mezi lidi. Jiří Ševčík, jeden z hudebníků, k akci prohlásil: „*Slovo squat padlo poprvé úplně žertem, nechtěli jsme pořádat nic ilegálního, ale nakonec ten punc záhadnosti vzbudil docela velkou vlnu zvědavosti, tak jsme u toho zůstali.*”²⁴⁷

V tomto případě se nejednalo o skutečnou squatterskou akci, nicméně byla avizována například na mezinárodním squatterské serveru squat.net.²⁴⁸

3.4 důvody vedoucí ke squattingu

*„Squattery nemotivují pouze osobní či úzce skupinové zájmy, neboť jejich boj by měl podléhat etickým principům. Všeobecné hodnoty lidství se musí stát ideovým pilířem protizákonného úsilí o naplnění práva na domov.”*²⁴⁹

Nejčastěji se v literatuře uvádí dva motivy, které vedou lidi k obsazení prázdných bytových objektů: prvním je snaha poukázat na špatnou bytovou politiku státu. Ve svých manifestech toto jednání ospravedlňují. V manifestu *Obsad' a žij!* se například píše: „*Squatteři se nejen starají, ale dokonce bojují za všechny sociálně slabé nebydlící. Jejich protizákonné jednání je morální výzvou k řešení bytové krize.*”²⁵⁰ Druhým velkým motivem je snaha osvobodit se v dnešním „nesvobodném” světě. „*Svobody se dostává pouze bohatým.*”²⁵¹ Pouze bohatí mají dost finančních prostředků k tomu, aby si mohli koupit byt nebo dům a v něm si zařídili svou „oázu klidu”. Squatteři jsou tedy vedeni snahou vybudovat v centru města místo, ve kterém by se mohli svobodně projevovat, tvořit. Toto hnutí se často pojí s různými alternativními hnutími. Více o tomto problému bude napsáno v kapitole 3.3. Významným motivem, proč jdou mladí lidé žít do squattu, může být revolta vůči rodině, společnosti, konvencím. Snaha vymezit se, najít svůj vlastní životní styl.

246Dostupné z <<http://nepriprusobivi.fnf.cz/program.html#13>>.

247Dostupné z <http://pardubicky.denik.cz/zpravy_region/hudebni-squat-na-divadle-na-namesti-se-take-tancil.html>.

248Dostupné z <<https://squat.net/praha/?p=1210>>.

249Kol. autorů (2005:37).

250Kol. autorů (2005:38).

251Kol. autorů (2005:38).

Současná společnost je charakteristická neosobními vztahy mezi lidmi. Dříve se sousedé dobře znali, to už dnes platí jen na malých vesnicích. Ve větších městech se často neznají ani lidé z jednoho panelového domu. Squatteři se proti tomu snaží bojovat obydlováním prázdných budov a bytů. Důležitý rozměr zde má vytvoření jakési komunity. Tito lidé nejenže spolu sdílí společné prostory, ale také si je společnými silami upravují. To vnáší do jejich života aspekt solidarity, která v dnešní společnosti často chybí.

Shrnutí motivů vedoucích ke squattingu uvádí ve své knize Vlastimil Růžička. Jsou to:

- 1.) řešení osobní bytové situace
- 2.) nutnost vlastního subkulturního prostoru
- 3.) etické principy. Například zasquattování chátrající kulturně významné památky.

3.5 problémy squatterů

Stejně jako bezdomovci, jsou i squatteři specifickou sociální a kulturní skupinou, která má své typické problémy. Použity jsou stejné kategorie problémů jako u bezdomovectví, tedy zdravotní a sociální problémy, legislativní problémy a problémy spojené s kriminalitou.

3.5.1 zdravotní a sociální problémy

Mnoho těchto problémů pramení z faktu, že squattem je většinou starý, polorozpadlý dům. Již tento fakt sám vypovídá, že žít v něm rozhodně nesplňuje hygienické normy na bydlení.

Squatt je ilegální obydlí, tudíž není možné v něm mít legálně napojenou elektřinu a vodu. Pomineme-li možnost krádeže energie a vody (bude blíže rozebráno v kapitole 3.5.5), je squatt obydlí bez funkční sprchy, vany nebo záchodu. Hygiena je v takových podmínkách velmi těžká. V situaci, kdy je osquattována budova typu skladiště nebo haly, ve které se se sociálním zařízením nepočítalo, je hygiena v ní nemožná. „...*ten kluk žil v takové jakoby továrně. Rozmlácené sklo tam všude bylo... Jsem poznala, že něco není úplně v pořádku, že má ty kalhoty jako takový špinavý, zašedlý a brával si do velkých PET lahví dvoulitrových vodu, protože tam vlastně v té továrně nebyla voda. Tam byly akorát starý kachličky, kde oni bydleli a tam vlastně taky bral pervitin. Se tam všude válely sáčky, takové ty sady... vyděsilo mě to.*”²⁵²

Jiným příkladem je zkušenost squattera Ernesta ze Zenklovky: „*Voda ani elektřina na Zenklovce samozřejmě nebyla, vodu jsme nosili tady odnaproti z hydrantu. Bydleli jsme*

²⁵²Cit. Příloha č.4.

při svíčkách.”²⁵³ Na Miladě si squatteři nosili vodu v kanystrech. Squatteři z bývalé Milady řešili hygienu po svém: „A s hygienou – zase jako kdo. Zním lidi, který se mejou každý den a lidi, který to moc neřeší. V Truhlářský sprcha je a na Miladě myslím, že se lidi myli třeba na kolejích nebo u svých kamarádů, partnerů.”²⁵⁴

Sprcha i umývadlo nebo kuchyňský kout se dají provizorním způsobem nahradit. Podobnou zkušenost má malířka Ludmila Smejkalová: „...nedá se pořád bydlet v podmínkách bez vody, hlavně tady, když je zima. V tomhle byla třeba Ladronka dál. Já jsem to zažila – bydlela jsem tři měsíce ve squattu, kde jsme museli nosit vodu v kanystrech, bylo permanentně třicet stupňů a já byla jediná, kdo uklízel.”²⁵⁵ Ve squattech se vaří třeba na plynových bombách. Topí-li se v kamnech, dá se vařit i na nich.²⁵⁶

Ve squattech chybí topení. V zimě je tedy žít ve squattu ještě náročnější, kamna vytopí pokoj, ne však celý dům. „Zimy bejvaly fakt to fakt krušný. Ale byly fakt dobrý v tom, že přes léto my jsme byli rozlitaný někde jako po festivalech. Ale v zimě se vždycky člověk stáhnul do baráku a jak se topilo v těch kamnech tak to mělo úplně parádní atmosféru a lidi se jako spíš scházeli na těch pokojích a kecali a popíjeli a v tom byla zima fakt parádní. Akorát že každý ráno byla v pokoji zima no.”²⁵⁷ Problémem jsou také plísně na zdech z vlhka a zimy. A v neposlední řadě je třeba jmenovat potkany, krysy a myši. I ti žijí ve squattech a často jsou přenašeči nemocí.

Squatteři si dokázali poradit dokonce s absencí elektřiny. Prostě si ji sami vyrobili na generátoru: „Za zvuků předoucího generátoru, který vyrábí elektřinu pro celý úředně neexistující dům, mi přibližuje světonázor městských sběračů.”²⁵⁸

Bydlení ve squattu, který je tedy opravdu nezávislý na okolí, na městu, je zdraví naprosto nevyhovující.

3.5.2 možné řešení

Jediným možným řešením, které by nebylo proti zákonům České republiky, je legalizace squattingu. Bez toho totiž squatteři nemají v podstatě šanci legálním způsobem odebrat

253Dostupné z <<http://www.antifa.cz/content/dokument-squat-wars-ke-stazeni>>.

254Dostupné z <<http://www.studenta.cz/magazin/article/82/z-kolektivu-u-nas-nebere-drogy-nikdo>>.

255Dostupné z <http://www.lidovky.cz/ludmila-smejkalova-zila-jsem-ve-squatu-s-patnacti-kluky-a-psy-pt6-/ln_kultura.asp?c=A090804_134622_ln_kultura_jk>.

256Dostupné z <<http://tn.nova.cz/zpravy/regionalni/drsny-zivot-prazskych-squatteru-ve-vile-milada.html>>.

257Dostupné z <<http://www.antifa.cz/content/dokument-squat-wars-ke-stazeni>>.

258Pelikán (2009:6).

elektřinu, vodu, plyn. V Nizozemí to poměrně dobře funguje u Christianie. Tamější obyvatelé platí za vodu i elektřinu a žijí v poklidu se sousedy.

Variantou ještě je možnost domluvit se sousedy a brát si vodu a energii od nich. To je ale spíše utopická představa, než možné řešení tohoto problému.

Pokud jde o nevyhovující stavby, jistou možností by byl například příspěvek státu na jejich opravu, pokud jde o kulturně nebo jinak významné stavby. Squatteréři by se o ně starali, čímž by se zabránilo jejich dalšímu chátrání. V případě, že by ve squattu vzniklo i kulturní nebo sociální centrum, byl by přínos bydlení squatterů v budově dvojnásobný. Je sice pravda, že squatting je protiprávní a je útokem na soukromé vlastnictví, ale je-li budova prokazatelně neužívaná, je lepší, když se v ní zabydlí skupina squatterů, která se o ni stará, než když se nechá chátrat.

3.5.3 squatteréři a legislativa

Squatting je svébytný životní styl, který ne každému „sedne“. Co squatteréři považují za úžasný a osvobozující životní styl, přijde jiným jako živoření. Protože squatteréři žijí jinak, než většina společnosti, logicky naráží u svých sousedů na nepochopení. Sousedi squatterů si nejčastěji stěžují na hluk z jimi pořádaných koncertů, nepořádek v okolí squattu a, jsou-li squatteréři majiteli psů, tak na ně.

V každém squattu někdy proběhl nějaký koncert, ať už se squatt profiluje jako kulturní, politický nebo alternativní. Koncerty ke squatterské komunitě patří. Problémem squatterských koncertů je ale hluk, respektive rušení nočního klidu. Squatty jsou ze své podstaty opuštěné, dlouhodobě neužívané chátrající domy. V nich se jen stěží dá zabránit proniknutí hluku mimo zdi domu. S tímto problémem se potýkali například squatteréři z Milady, která byla nedaleko vysokoškolských kolejí. Studenti na některé koncerty do Milady občas zašli. Ale když začalo zkouškové a z Milady zněla hudba z koncertů, začali se proti ní bouřit a stěžovali si. Squatteréři v reakci na to uspořádali besedu se studenty, na níž se dohodli na určitých pravidlech. Ne vždy ale k takové dohodě dojde a pak bývá squatt trnem v oku sousedům.

Dalším problémem, jemuž squatteréři musí často čelit, je nepořádek v okolí squattu. Vzhledem k tomu, že squatty bývají využívány ke kulturním akcím, chodí na ně spousta lidí. Když jsou lidé na koncertu, neřeší odpadky. Prostě je hází na zem. Některé squatty se starají i o okolí, v němž žijí. Například v zahraničí se to týká většinou legalizovaných squattů. Christiania měla udržované jak vnitřní obydlí, tak i okolí squattu. U nás jsou všechny squatty

nelegální, squatterům každý den hrozí možnost vyklizení. To může působit demotivačně v případě snahy starat se o okolí.

Co se nepořádku okolo squattu ještě týče, problémem bývají psí výkaly. Mnoho squatterů vlastní psa a venčí je v okolí squattu, případně je nechává volně pobíhat. Psi tak vykonávají svou potřebu kdekoli je napadne a nikdo to po nich neuklízí. Tohle je častý problém squatterů se sousedy. Nikdo nechce bydlet ve špinavém prostředí.

Se psy se pojí ještě jeden problém. Několikrát se stalo, že psi squatterům utekli a ohrožovali sousedy nebo je dokonce napadli. V únoru 2008 se do médií dostala zpráva o řádění dvou psů squatterů z vily Milada. Ti vtrhli v noci do Trojské zoo a roztrhali 13 koz a ovcí. Po útoku byli psi squatterům vráceni.²⁵⁹ O měsíc později se psi znovu dostali do zoologické zahrady a napadli ovci a berana, ovce musel být kvůli vážným poraněním utracena.²⁶⁰ Se psy mají problémy ale nejen v zoo. Pošty například řeší napadení svých doručovatelů volně pobíhajícími psy.

3.5.4 možné řešení

Rušení nočního klidu se squatteři z Milady (a později i z Truhlářské) snažili řešit dohodou se sousedy. Když byla v plánu nějaká větší akce, předem se sousedy domluvili. Na Miladě si dokonce stavěli odhlučňující bariéru z prázdných PET lahví, které jim postupem času začali nosit i studenti z kolejí.

Squatteři by se měli snažit se sousedy vždy vycházet. Ve chvíli, kdy hrozí vyklizení squattu, se mohou spoléhat na dobré sousedské vztahy. Rušení nočního klidu se dá zabránit několika způsoby. Postavením hlukové bariéry, dodržováním konce koncertů ve 22:00, domluvou se sousedy.

Okolí squattu by mělo být udržováno čisté. Dosáhnout toho lze postavením odpadkových košů, sběrem odhozených věcí po koncertu, uklízením výkalů po svých psech. Když sousedi uvidí, že se squatteři snaží dodržovat určitá pravidla, okolí squattu uklízí a chovají se slušně, budou ochotní sem tam tolerovat občasně přetažení konce koncertu nebo nějaký odpad zapomenutý v trávě.

Jednou z možností je také třídění odpadu (což většina squatterů dělá) a jeho nošení do sběrných dvorů nebo recyklace a jeho další využití přímo ve squattu.

²⁵⁹Dostupné z <http://prazsky.denik.cz/zpravy_region/psiplenili20080227.html>.

²⁶⁰Dostupné z <http://www.denik.cz/z_domova/zoo_psi20080320.html>.

Útoky psů jsou asi nejzávažnějším problémem. Jedná-li se o větší plemeno (a squatteři mají často velká plemena, někdy i tzv. bojová) může napadení psem být velmi vážné, může dojít dokonce ke smrti (jak se stalo například v pražské zoo). Řešení je zde jen jedno: psy zavírat nebo je mít nějak zajištěny a venčit je pouze na vodítku a s náhubkem. Tímto pravidlem by se měl řídit každý pejskař, neplatí jen pro squattery. Squatteři ale mají ke psům a starání se o ně volnější přístup: „Byla to nešťastná náhoda, venčil jsem Dráčka jako jindy. Chodíme kolem Vltavy směrem na Palmovku. Když se pes nevracel, nevěnoval jsem tomu pozornost. Je běžné, že se s ním shledám třeba až ráno.”²⁶¹ řekl médiím jeden ze squatterů, jehož pes napadl v zoologické zahradě kozy a ovce.

3.5.5 kriminalita

Největším problémem squattingu je jeho protizákonnost. Squatteři sice často jednají pod šlechetnými pohnutkami, ale nic to nemění na skutečnosti, že obsazují cizí majetek, byť třeba není dlouhodobě užíván a chátrá.

Policie České republiky squattery každoročně řadí mezi levicové aktivisty a příslušníky kulturních proudů, které jsou s krajní levicí spjaté.²⁶² Jak již bylo řečeno, snaží se svým jednáním často poukázat na špatnou bytovou politiku státu.

SQUATTERI JAKO PACHATELÉ

Squatteři porušují předpisy soukromého práva, ale také předpisy trestního práva. V praxi jde především o § 249 a trestního zákona o neoprávněném zásahu do práva k bytu, domu nebo nebytovému prostoru:

1. *Kdo protiprávně obsadí nebo užívá dům, byt nebo nebytový prostor jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, nebo peněžitým trestem.*
2. *Stejně bude potrestán, kdo oprávněné osobě v užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru neoprávněně brání.*²⁶³

Někdy dojde k dohodě s majitelem objektu a ten jej squatterům pronajme. Pokud majitel takto vstřícný být nechce, podá na squattery trestní oznámení. Majitel ale často policii obejde a na vyklizení objektu si objedná bezpečnostní agenturu. Pak se může snadno stát, že se ze squatterů stanou také oběti.

261Dostupné z <http://www.denik.cz/z_domova/psi_venceni20080227.html>.

262Dufková, Uhl, Zlámal (2005:24-36).

263Cit. Dufková, Uhl, Zlámal (2005:35).

Další trestnou činností, kterou squatteréři provádějí, jsou krádeže v okolí. Některé squatty například načerno odebírají elektřinu, vodu nebo plyn. Často také dochází ke krádežím pohonných hmot z aut parkujících poblíž squattů.²⁶⁴ V tomto případě se už ale nejedná o nemožnost získat zdroje jinak. Na každé benzínové pumpě mohou squatteréři koupit menší množství pohonných hmot.

SQUATTERÉŘI JAKO OBĚTI

Určitě se tím nesmaže jejich trestný čin v podobě obsazení majetku, na který nemají právo, ale dojde-li skutečně k vyklizení squattu nějakou bezpečnostní agenturou, dá se předpokládat, že dojde k odporu squatterů, který následně vyvolá odpor pracovníků podílejících se na likvidaci squattu.

Nejenže dochází k ničení osobních věcí squatterů, je ale také porušena nedotknutelnost obydlí, která se vztahuje i na neoprávněně užívané objekty. Často dochází i k použití násilí vůči odporujícím squatterům. Například při vyklizení Milady došlo k ničení majetku squatterů, kdy jejich věci, nábytek a dokonce i počítače, byly vyhazovány z oken. Došlo také k ohrožení jejich bezpečnosti, když se je bezpečnostní agentura pokoušela ze střechy, na níž se zabarikádovali, shodit.²⁶⁵ Dokonce pod squattery byla rozbíjena střecha, pracovníci bezpečnostní agentury rozbíjeli tašky.

3.5.6 možné řešení

Zde se opět nabízí jako možné řešení legalizace squattů. Po celém světě, a tedy i v České republice, existují skupiny lidí, které si legalizaci squattingu přejí. Dá se namítnout, že jeho legalizací ztratí své kouzlo, mnoho lidí může přitahovat právě tato revolta vůči společnosti. Ale například u angažovaných squattů dochází k jednání s úřady a je zde snaha squatty legalizovat.

Pokud jsou squatteréři napadeni bezpečnostní agenturou, mělo by být proti ní vedeno soudní řízení, stejně jako proti squatterům, kteří protiprávně obsadili něčí majetek. Tato dvě řízení by také měla být vedena odděleně, aby nedošlo k ovlivňování soudů. I když se totiž squatteréři chovají nelegálně a porušují zákony, nestává se, že by někoho napadli. Naopak, většinou se volí postupy pasivního odporu, zabarikádování se v domě. Snad i proto by měly být bezpečnostní agentury, které squattery napadnou, přísněji trestány.

²⁶⁴Cit. Příloha č.4.

²⁶⁵Dostupné z <<http://milada.org/zpravodajstvi/category/historie>>.

3.6 pomoc squatterům

Obsah této podkapitoly bude trochu problematický. Squatteréi obydíjí nevyužívané nebo chátrající objekty a sami si je upravují. V případě bezdomovectví můžeme vyjmenovat spoustu státních i soukromých organizací, které se těmito lidem snaží pomáhat. Protože squatteréi jsou však většinou mladí lidé, kteří mají práci, mají někde rodinné zázemí a tedy možnost ze squattu kdykoli odejít, neexistují žádné organizované spolky, které by jim pomáhaly.

V podstatě zde můžeme zmínit dva druhy pomoci:

1. squatterské „infostánky”, členové fungujících squattů pomáhají lidem, kteří chtějí založit squatt
2. squatterská realitka

Squatterské infostánky, středisko pomoci nebo jen kontakt na webové stránce squattu jsou možnosti, jak déle fungující squatty pomáhají nově vznikajícím. Například na webu squattu Milada jsou kontakty pro obecnou pomoc, ale také pro právní.²⁶⁶ Pomoc však nemusí mít vždy podobu přesně vymezeného místa, skupiny lidí nebo organizace. Squatteréi jsou vzájemně velmi solidární, takže se dá očekávat, že budou ochotní budoucím squatterům nebo squatterům, kteří právě řeší nějaký problém, pomoci, kdykoli o to budou požádáni. (s výjimkou drogových squattů, tam se žádná solidarita snad ani neočekává).

Squatterská realitka²⁶⁷ je bezesporu velmi zajímavý projekt. Na jejich webové stránce, která je velmi pěkně a přehledně vytvořená, prezentují autoři neobydlené budovy Prahy, Brna a Karlových Varů. U každého objektu je jeho popis a poznámka o majiteli.

V úvodu autoři vysvětlují, proč tento projekt vznikl: „Protože je v našich městech tolik prázdných baráků, že kdyby se daly k dispozici lidem, neznali bychom pojem bezdomovectví. Protože jsme nuceni platit nechutně vysoké nájemné popř. se tlačít v bytech s rodiči a cestou do práce nebo z oken svých škol pak pozorovat rozbitá okna stovek prázdných domů. Protože potřebujeme prostory, kde můžeme svobodně žít, učit se a vytvářet zázemí pro své kulturní, politické a jakékoliv jiné aktivity. Protože většina prázdných domů je v rukou spekulantů (konkurenčních realitek:)), kteří si často radši počkají až dům spadne, než aby v něm někomu umožnili za rozumnou cenu bydlet a na jeho místě pak nechají postavit další nákupní centrum, kanceláře nebo benzínku. Protože nás nebaví stereotypní život skládající se tak

²⁶⁶Dostupné z <<http://milada.org/zpravodajstvi/>>.

²⁶⁷Dostupné z <<http://realitka.squat.net/>>.

akorát ze školy/práce, placení složenek a tupýho čumění na televizi. Protože se chceme od světa, jehož hodnoty jsou nám cizí, aspoň částečně oprostit a začít vytvářet a rozvíjet hodnoty vlastní. Protože nás sere anonymní život v bytech, kde člověk nezná ani svoje nejbližší sousedy. Protože chceme vytvářet svobodný komunity a učit se žít pohromadě s lidma, který to maj všichni tak nějak podobně. Protože jeden squat na tak velký a krásný město je kurva málo a kdo trošku cestoval ví, že naše ideály a sny jsou o pár set kilometrů dál realitou. Protože chceme naši realitu tady a teď společně s vámi změnit.”²⁶⁸ Je to tedy určitá propagace squattingu formou, která může mnoho potenciálních squatterů oslovit vtipnou myšlenkou založit squatterskou realitku. Stejně ale tak má své odpůrce, jako samotný squatting. Už myšlenka nabízení domů, na které nemají oprávnění, může některým lidem vadit.

Squatterská realitka má v současné době dvě „pobočky“: pražskou a brněnskou.²⁶⁹ V minulosti snad existovala i třetí, karlovarská, ale odkaz, který je uveden na webové stránce brněnské pobočky vede k odstraněnému blogu. Brněnská realitka nabízí k osquattování většinou domy v Brně, najdou se však i výjimky (Praha, Znojmo). Není ale tak propracovaná jako pražská, neví jistě, zda jsou domy skutečně prázdné a v jakém vlastnickém vztahu jsou.

Nakolik jsou squatterské realitky úspěšné v pobízení k obydlí prázdných domů je těžké zjistit. Weby nejsou delší dobu aktualizované a na e-maily nikdo neodpovídá.

²⁶⁸Dostupné z <http://realitka.squat.net/?page_id=170>.

²⁶⁹Dostupné z <<http://brno.tym.sk/>>.

4 Srovnání životních stylů bezdomovců a squatterů

Ač se na první pohled zdají tyto životní styly naprosto odlišné, dá se najít několik podobností, které je spojují. Jak bezdomovectví, tak squatterství je alternativou k většinovému životnímu stylu, stylu, kterým žije každý z nás. Tedy domu nebo bytu, vlastní posteli, stolu, židli.

Ale protože tyto dva styly nejsou totožné, najde se i několik charakteristik, které je úplně odlišují. Východiskem pro srovnávání tedy je alternativnost, která je jim společná. V dalších dvou podkapitolách budou rozebrány hlavní podobnosti a rozdíly, které bezdomovectví a squatterství mají.

Jak podobnosti, tak rozdíly, budou vyvozeny z již načtených materiálů k oběma životním stylům, velmi ceněným přínosem jsou také rozhovory, které byly provedeny s Belmondem, Jakubem Balabánem, Alešem Strnadem a Janele z Liků. Ne všechny rozhovory byly nahrávány, při rozdávání jídla s Komunitou Sant'Egidio jsem provedla nespočet rozhovorů, jež nikdy nebyly zaznamenány, ale měly při vzniku této práce velký význam.

4.1 podobnosti

Následujících pět charakteristik je výběrem nejdůležitějších podobností životních stylů bezdomovců a squatterů.

4.1.1 svoboda

Oba tyto životní styly se vyznačují obrovskou svobodou.

Bezdomovectví

Bezdomovci jsou nomádi, kteří se přesunují z místa na místo, tím, že v podstatě nic nemají, nemusí řešit problémy, pojící se s majetkem. Celý den tráví povídáním se svými přáteli a známými. Pokud chtějí a mají možnost, zkouší různé brigády. Nikdo je ale nepřinutí pracovat, když nechtějí mít práci a potřebují peníze, tak jednoduše žebrají.

Svobodu jim také zajišťuje fakt, že si neplatí žádné zdravotní ani sociální pojištění. Nemusí si hlídat termíny, nemusí na nic vydávat peníze, které si mohou užít tady a teď. Nakolik je to nerozumné není nutné řešit. Bezdomovci jsou lidé, kterým se perspektiva budoucího života zmenšila do zítřka, maximálně příštího týdne. Co bude jednou, za deset,

dvacet let, neřeší. Že budou jednou potřebovat lékaře, a tudíž zdravotní pojištění, je dnes bezpředmětné.

Svoboda bezdomovců je také v tom, že se „nemusí“ umývat, „nemusí“ řešit, co si vezmou na sebe. Neřeší problémy s prací, jak ji získat, jak ji neztratit. Žijí si prostě jen svůj život, od rána do večera a co bude zítra, dnes není podstatné.

Squatterství

Squatteři jsou také svobodní. Minimálně v oblasti nájemného a vlastní kultury. Obsadí si dům, který delší dobu nikdo neužívá, opraví a upraví si jej a žijí v něm podle svých představ.

Tím, že žijí v domě neoficiálně, ilegálně, nemusí nikomu platit nájemné. Odebíráním vody a elektřiny načerno se osvobozují od dalších poplatků. Squatteři si vytváří i své vlastní kulturní zázemí. To je také aspekt jejich svobody, možnost se svobodně projevit na svém vlastním prostoru.

Mnoho squatterů žije podle zásad DIY (Do It Yourself). Díky tomu si mohou spoustu věcí, které potřebují ke svému životu, vytvořit sami. Ať již jde o pěstování zeleniny, přešívání starých věcí nebo vytváření originálních doplňků. Squatteři svým založením nechtějí podporovat kapitalismus, proto se snaží recyklovat, staré věci znovu nebo jinak používat. Díky tomu jsou částečně soběstační a jsou osvobození od shánění nových věcí a hromadění věcí a majetků, což je typické pro dnešního člověka.

4.1.2 kriminalita

Jak bezdomovectví, tak squatting se ze svého založení pojí s kriminalitou.

Bezdomovectví

Bezdomovců se, jak již bylo napsáno v kapitole 2.5.5, týká hlavně drobná kriminalita. Jsou také více náchylnější ke krádeži, protože jejich životní podmínky jsou katastrofální a v podstatě nemají prostředky k zakoupení si základních věcí, aby mohli uspokojit své potřeby. Mluvíme-li tedy o kriminalitě bezdomovců, jde nejčastěji o krádeže v supermarketech nebo samoobsluhách, které nemají kamerový systém.

Bezdomovci také často neplatí své dluhy nebo jiné poplatky. Například rozvedený muž neplatí na své děti. Důvodem nemusí být fakt, že platit nechce, ale často jde hlavně o to, že nemá peníze na zaplacení alimentů. Bezdomovci také neplatí pokuty a dluhy vůbec.

Organizovaného zločinu nejsou bezdomovci, samozřejmě až na výjimky, schopni.

Squatterství

Squatteři nemůžou bydlet ve squattu, aniž by porušili zákon. Někdy se squatteři s majitelem objektu dohodnou na jeho užívání, ale bez prvotního, nezákonného vniknutí do budovy, se to neobejde.

Ve chvíli, kdy se tito lidé usídlí ve squattu, začnou řešit otázky bydlení. Potřebují elektřinu, vodu, plyn. Vzhledem k tomu, že ve squattu jsou nelegálně, nemůžou nic z toho získat legální cestou. Squatterům tedy nezbývá, než si je opatřovat jinak, tedy krádeží.

4.1.3 drogy

Bezdomovectví

Aby bezdomovci dokázali přežít den, který je pro ně často velmi náročný a stresující, uchylují se k alkoholu. Láhev nic neřeší, ale pomáhá na chvíli zapomenout na život, který tito lidé musí žít.

Ať už pracují na brigádách, nebo spíše jen žebrají, potřebují bezdomovci peníze hlavně na alkohol a cigarety. „*Jídlo si nekoupí, to dostanou v Naději. Oni si za ty prachy koupí chlast a cigarety.*”²⁷⁰ Týká se to hlavně zjevných bezdomovců, žijících na ulici, v horších podmínkách, než bezdomovci skrytí. Ti ale také někdy potřebují na starosti zapomenout, a zvolí si jako prostředek k zapomenutí, i když jen dočasně, alkohol.

Většina bezdomovců jsou také silní kuřáci. Na cigarety si buď vyžebrají nebo vydělají peníze, kupují si samozřejmě ty nejlevnější cigarety, které jsou k dostání. Jinou možností, jak získat cigaretu, je „poprosit” náhodného chodce, který si právě zapaluje svou cigaretu. Třetím způsobem je sbírání nedopalků cigaret na nádražích, vybírání popelníků a odpadkových košů. Touha po cigaretě a chuť na ni je tak silná, že lidé dokouří i nedopalek, který se válel na špinavé zemi.

Squatterství

S prostředím alternativní mládeže (což je i squatting) se tradičně, možná trochu stereotypně, pojí lehké drogy, jako alkohol nebo marihuana. Squatteři je nepotřebují, aby dokázali přežít další den, aby zapomněli, ale používají je pro chuť, pro uvolnění se s přáteli, pro společně prožité okamžiky.

²⁷⁰Cit. Nenahrávaný rozhovor s bezdomovcem Zdeňkem.

Squatteři jsou často také organizátory různých festivalů, setkání, karnevalů a podobných akcí. K nim alkohol a lehké drogy také neodmyslitelně patří. Ať již je člověk užívá, nebo ne, tak se tam s nimi setká.

Někdy jsou se squatty spojovány tvrdé drogy, které se v nich vyrábí a lidé z těchto „squattů” je pak sami užívají. Jak již bylo napsáno dříve, většina autorů drogové squatty za squatty v pravém slova smyslu nepovažuje, proto jsou v této podkapitole popsány jako podobnost jen lehké drogy.

4.1.4 veřejné mínění

Pro potřeby této podkapitoly byla vyhotovena na internetu malá anketa, která měla dvě jednoduché otázky:

1. Kdo je podle Vás bezdomovec?
2. Kdo je podle Vás squatter?

Otázky byly umístěny na webové stránce <http://lucka.diplomova-prace.net/>, která byla zřízena speciálně pro tuto anketu. Šířena byla po tematicky zaměřených internetových fórech, sociálních sítích a přímým kontaktem s prosbou o další přeposlání. Cílem bylo získat 100 respondentů. Po skončení ankety byl web odstraněn.

Do ankety se zapojilo 58 žen a 42 mužů. Věkové kategorie byly zastoupeny následovně: do 15 let 2 respondenti, 16 až 25 let 73 respondentů, 26 až 40 let 14 respondentů a 41 až 60 let 11 respondentů. Ankety se neúčastnil nikdo z věkové kategorie nad 60 let. Nejvíce lidí uvedlo jako místo bydliště Prahu, na druhém místě byl Zlín, poté Ostrava, Brno a Neratovice. V souboru byla zastoupena i menší města z celé České republiky. Tím, že byl výběr anketní, účastnili se ti, kteří měli chuť k danému tématu vyjádřit svůj názor.

Jak u bezdomovců, tak u squatterů, v anketě převažovaly negativní názory na ně. U obou stylů se jako stejné charakteristiky objevily: alkohol / drogy a že jsou bez práce. Více kritické, někdy až vulgární odpovědi se objevily u squatterů. U bezdomovců převažoval soucit s jejich životem. *„Člověk, který měl buď šílenou smůlu nebo se do této situace dostal svým způsobem života. Otravuje mě jejich zápach. Pokud má někdo snahu se napravit a pracovat a začlenit se, rád pomůžu. Pokud po mě chce drobné s lahví v ruce, jsem až agresivní, jak mě to vytáčí.”* Jiný názor bezdomovce vidí jako kohokoli jiného: záleží na jedinci, nikoli na skupině. *„Bezdomovec-člověk v několika vrstvách špinavého oblečení, ušmudlaný obličej, stojící*

v hale, nebo před budovou ČD, vyhlížející potenciální dárce cigaret, či čehokoli, nebo živě diskutující se svými kolegy zpola bezzubými ústy, jen s použitím dvou, tří osvědčených vulgárních výrazů. Ale taky každý, kdo je z nějakého důvodu bez domova (cizinci s bytem by to asi potvrdili) Taky třeba někdo, komu pod kabátem od armády spásy tluče srdce člověka, jenž se nikdy nezpronevěřil sám sobě a vlastně pod tím kabátem může být kdokoli, dokonce i největší "troska" ušla kus cesty k současnosti a jelikož jsem nešla v jejích botách tou samou trasu, jak můžu soudit to, jak se s tím (ne) vyrovnala? Bezdomovec je tedy člověk, který žije na okraji společnosti, protože neumí, nemůže, nebo nechce být jejím členem." O squatterech byly reakce buď velmi záporné, nebo neutrální, které pouze popisovaly jejich způsob života. Anketa probíhala v dubnu až červnu 2010, kdy se v médiích neřešily squatty a lidé tudíž nebyli ovlivněni. Názory podobné těmto: „Blbí lidi, co si myslí že tím něco dokážou.“ a „Smradlavá fetující troska, co se někomu vlámala do baráku.“ byly poměrně časté.

Bezdomovectví

S bezdomovci si respondenti nejčastěji spojovali že jsou bez domova (26 respondentů), že žijí na ulici (22 respondentů) a že jsou alkoholici (15 respondentů). Nejméně se bezdomovcům připisovalo užívání center pro bezdomovce, že žijí na okraji společnosti a že si svůj životní styl sami vybrali (vždy takto 1 respondent).

Squatterství

Se squattery se nejčastěji objevovalo, že obsazují rozpadlé budovy (18% respondentů), chovají se nelegálně (15% respondentů) a je to jejich svobodná volba (14% respondentů). U squatterů se nejméně objevily následující reakce: jsou to anarchisté (2 respondenti), žijí podobně jako bezdomovci (2 respondenti) a že se potulují (1 respondent).

4.1.5 doba vzniku, podmínky pro vznik

Před revolucí, za komunismu, nebyly v České, respektive Československé, republice vhodné podmínky pro vznik bezdomovectví a squatingu. Lidé, kteří neměli práci a žili jinak, než jak bylo běžné, byli pronásledováni. Existoval paragraf o příživnictví.

Bezdomovectví

Problematika bezdomovectví ale nevznikla po revoluci. Tento problém spoluvytvořil minulý režim. Jak již bylo řečeno, lidé mohli být souzeni a posíláni do vězení za příživnictví. Každý člověk musel mít zaměstnání. Aby to bylo možné, byla uměle vytvářena pracovní

místa. Bez ohledu na to, zda jsou potřeba, zda je to ekonomicky výhodné či nikoli. Mnoho pracovních míst bylo nabízeno i s ubytováním. Lidé, kteří neměli kde bydlet, tak měli o střechu nad hlavou vystaráno. Problém nastal s pádem režimu.

Nepotřebná pracovní místa byla zrušena, neschopní lidé, dosazení do pracovních pozic díky známostem byli vyhozeni, pracovní místa, která byla nabízena i s ubytováním, byla zrušena, nebo minimálně došlo ke zrušení ubytoven. A posledním důvodem, který napomohl k vytvoření mnoha lidí bez domova, byla prezidentská amnestie.

Jelikož do té doby náš stát bezdomovce neznal, nebyl na ně připraven. I když naše nejznámější organizace pracující s bezdomovci vznikla už v roce 1990, do dnešní doby se s bezdomovci v České republice nepracuje správně. Bezdomovectví je problém celospolečenský a měl by tedy být řešen na celospolečenské úrovni. To se ale zatím bohužel neděje.

Squatterství

Squatterské hnutí mohlo také vzniknout až po revoluci, to ale z jiného důvodu. Za komunismu squatteři v žádné podobě neexistovali. Pokud se do prázdného domu někdo vloupal a přebýval v něm, tak prostě jen řešil svou životní situaci, hledal místo, kde by mohl přespat. O squattingu jakožto hnutí, které se snaží vytvářet alternativní prostor k životu, ke kultuře, nemohla být v žádném případě řeč.

Squatting jako hnutí je reakcí na kapitalismus, proto mohl vzniknout a rozvinout se až s vznikem kapitalismu. Kapitalismus totiž vytvořil rozdíly mezi bohatými a chudými, začal stavět obchodní centra na úkor bytových jednotek. Za komunismu každý někde bydlel, dnes je spousta lidí bez domova, mladí lidé nemají peníze na nový byt, staří lidé nemají peníze na udržení bytu, v němž léta žili. Tyto problémy se staly zjevnými až s rozvojem kapitalismu. Špatné bytové podmínky jsou jedním z důvodů, které squattery motivují k obsazování domů. Jak se píše v manifestu *Obsad' a žij!*: „*Squatting je v kapitalismu, jenž pošlapává právo na domov, politicky vždy zcela oprávněný.*”²⁷¹

Po revoluci se také mohli lidé začít svobodně projevovat. Nikdo neodsuzoval „máničky”, každý mohl chodit oblékaný, stříhaný nebo nestříhaný jak chtěl. V tomto uvolněném prostředí také začala vznikat alternativní kulturní scéna, hudební, divadelní, literární. Protože jde však o kulturu, která se líbí minoritní části společnosti, bylo potřeba najít místo, kde by mohla

271 Kol. autorů (2005:39).

vznikat a dále se rozvíjet. Prázdné, chátrající objekty, často kulturní památky, se zdály být jako vhodné místo.

Squatting tedy začal vytvářet různá alternativní prostředí: k bydlení i ke kultuře.

4.2 rozdíly

Stejně jako existuje mnoho více či méně přesných podobností mezi bezdomovectvím a squatterstvím, můžeme najít mnoho charakteristik, které tyto styly výrazně odlišují. V následujících pěti podkapitolách jsou popsány skutečnosti, které platí vždy jen pro jednu skupinu, bezdomovce nebo squattery. Pro druhou neplatí vůbec nebo jen minimálně.

4.2.1 (ne) solidárnost

Tato vlastnost squattery a bezdomovce velmi zásadně odlišuje.

Bezdomovectví

Bezdomovci až na výjimky nemají žádná pevná přátelství. Život na ulici jim nepřeje, každý člověk je tam sám za sebe, neslučují se. Občas se stane, že spolu začnou lidé na ulici žít, vzájemně si pomáhají a starají se o sebe, ale tyto partnerské svazky většinou nejsou dlouhodobé. Jsou ale i výjimky. Například v Magazínu Mladé Fronty Dnes se psalo o zvláštní dvojici bezdomovců: Dědovi a Týně. Děda je 75letý nemocný pán, Týna je 41letý transvestita. Zvláštní nesourodá dvojice, která však spolu žije více než 8 let.²⁷²

Bezdomovci bývají lidé závislí na alkoholu. Ve chvíli, kdy se opijí, stačí jedno špatné slovo a poperou se spolu, klidně na sebe vytáhnou nůž. Lidé, kteří jsou v nouzi, nemají peníze, nemají jídlo, ale mají hlad, jsou také schopni se vzájemně okrást. Proto mají bezdomovci často psa. Poslouží jim ve dvou věcech: můžou s ním žebrat a v noci je ohlídat. Pes zaštěká a pána probudí. Málokdy je pes pro bezdomovce přítelem. Ti, co svou situaci chtějí řešit, zvíře nemají.²⁷³

Squatterství

U squatterů obecně platí velmi silná podpora. Je-li nějaký squatt v ohrožení, konají se na jeho podporu protestní akce, demonstrace, pochody. A to nejen v okolí daného squattu, ale i v jiných městech, dokonce zemích. Řeší-li se nějaký problém, jsou squatteré ochotni si navzájem pomoci. Vytváří své vlastní webové stránky nebo blogy, na nichž radí současným

272 Poláček (2009:12-19).

273 Cit. Příloha č.3.

i budoucím squatterům jak si počínat. Píší se příručky pro squattery, které jsou ke stažení na internetu.

Squatteři dokonce mají často vytvořenou síť kontaktů a systém, jak je použít, v případě potřeby (ohrožení squattu, narychlo svolaná akce apod.).

Squatteři ale nejsou solidární jen mezi sebou. Mají snahu se družít, proto často pořádají setkání ve squattech, menší koncerty, nebo provozují čajovny, do nichž mohou přijít lidé a se squattery si popovídat. Některé skupiny squatterů dokonce vaří pro bezdomovce. Například lidé z iniciativy Food not Bombs se snaží používat recyklovatelné výrobky, vyhozené jídlo, jídlo s prošlou záruční lhůtou. Z nich vaří pro bezdomovce. Je v tom určitý vzdor konzumní společnosti, která jídlo vyhazuje skoro již ve chvíli, kdy se blíží datum doporučené spotřeby a také snaha pomoci potřebným. Vegetariánské jídlo je v Praze rozdáváno bezdomovcům každou sobotu od 16 hodin před Holešovickým nádražím, v Brně v sobotu od půl čtvrté před Janáčkovým divadlem.²⁷⁴

4.2.2 snaha tvořit hodnoty

Bezdomovectví

Tato charakteristika pro bezdomovce (pro ty zjevné) absolutně neplatí. Ti žijí svůj život od rána do večera a nestarají se o nic jiného kromě svého života, sebe. Skrytí bezdomovci se starají také spíše o sebe, protože jejich hlavním cílem je pomoci si, překonat bezdomovství a vrátit se zpět do normálního života.

Velkou výjimkou jsou bezdomovecká divadla, například již dříve zmiňovaný soubor Ježek a Čížek. Herci tohoto divadla jsou buď bývalí nebo současní bezdomovci. Cílem celého souboru je vytvořit něco, co spojí lidi z většinové, „normální“ společnosti a bezdomovce při kulturním zážitku. Hry, které tento soubor nacvičil, bezesporu jsou hodnotou. Souborem za dobu jeho existence prošlo přes 300 herců. Podle některých odhadů je ale jen v Praze až 5 tisíc bezdomovců, snaha tvořit hodnoty je tedy u této komunity velmi okrajová a může být považována za rozlišující.

Squatterství

Naopak u squatterů je snaha vytvořit nějakou hodnotu hlavní myšlenkou. Cílem všech typů squattingu je vytvořit prostředí, které bude přínosné i ostatním. Ať již jde o kulturní, politický nebo alternativní squatt.

²⁷⁴Pelikán (2009:6).

Squatteréi chtějí vytvořit alternativní prostředí, které bude sloužit nejen jim, ale i široké veřejnosti. Na výstavy, koncerty i do kaváren může přijít kdokoli, kdo má rád alternativnost případně ji chce poznat.

O jednotlivých akcích squatterů bylo už psáno v kapitole 3.3 o kultuře squatterů. V této části se tedy spíš pokusím vyjmenovat jednotlivé hodnoty, které se squatterům podařilo vytvořit. Například za všechna literární díla můžu jmenovat manifest *Obsad' a žij!* nebo knihu Básníka Ticha Růže pro Miladu.

O squattingu vznikl také dokument natočený squatterry: *Squat wars*. Všichni, kdo se na dokumentu podíleli, pracovali bez nároku na honorář. Je volně ke stažení na internetu²⁷⁵, a je možné jej volně šířit s výjimkou komerčního užití. „*Informace a umění mají být svobodné...*”²⁷⁶

Pokud jde o alternativní prostředí, je třeba jmenovat dva nejvýznamnější squatty u nás: Milada a Ladronka. I když oba squatty již byly vystěhovány, zůstaly v povědomí české společnosti a znamenají symbol alternativnosti, kultury a setkávání lidí.

4.2.3 pomoc ostatních

Bezdomovectví

Jedna z nejvíce odlišujících charakteristik. Organizací, které pomáhají lidem na ulici je hodně. Církevních, státních, soukromých. Bezdomovství je chápáno jako problém, který se týká celé společnosti a musí být řešen. Tito lidé často nemají nikoho, na koho by se mohli obrátit s žádostí o pomoc.

Pomáhání bezdomovcům má u nás dlouhou „tradiční”, první organizace vznikly již v roce 1919. Pomoc probíhá na několika úrovních, každá organizace pomáhá podle svých možností. Základem je bezdomovce nakrmit a obléct. Pak je možné začít s dalšími stupni. Tito lidé potřebují někde spát, zejména v zimě. Dalším druhem pomoci tedy jsou různé noclehárny, azylové domy, byty. V zimních měsících se přidávají také krizová lůžka, stany a další provizorní řešení, která bezdomovce pomůžou uchránit před mrazem.

Velmi důležitou je pomoc člověka člověku. Jelikož bezdomovci jsou často sami, nemají nikoho, komu by se mohli svěřit se svým problémem. Lidé, kteří si přichází například pro

275Dostupné z <<http://www.antifa.cz/content/dokument-squat-wars-ke-stazeni>>.

276Dostupné z <<http://www.antifa.cz/content/dokument-squat-wars-ke-stazeni>>.

jídlo, nejdou ani tak kvůli němu, jako spíš pro možnost s někým mluvit, někomu se světit, nechat si poradit.

Ve chvíli, kdy je bezdomovec sytý, má čisté oblečení a má kde spát, přichází čas pro poslední stupeň pomoci: snaha jej integrovat do společnosti. Sociální pracovník nebo člověk z charity pomáhá člověku hledat brigádu nebo práci.

Squatterství

Jedinou „organizací“, která chce pomáhat squatterům, je zmiňovaná squatterská realitka. Je poměrně logické, že neexistují organizace, které by těmto lidem chtěly pomáhat. Jednak si tento styl života vybrali sami, jednak o pomoc nestojí. Squatteři chtějí žít po svém a k tomu „po svém“ se chtějí také sami dopracovat. Svépomocí si opraví dům, který osquattují, sami si jej zařídí, často si vyrábí nábytek.

Squatteři si pomáhají sami mezi sebou. Buď radou nebo v případě potřeby aktivní účastí na demonstraci, bránění squattu apod.

Squatteři ale nejsou uzavřená komunita, která mezi sebe nechce nikoho pustit. Projevili-li někdo zájem pomoci jim s jejich aktivitami, rádi jej uvítají. Pak už záleží jen a pouze na sympatiích, jestli si se squattery „padnou do oka“. Jak říká squatterka Lenka z okolí lidí z Milady v jednom rozhovoru: „Mezi lidmi asi panuje nedůvěra, že náš kolektiv je uzavřený, ale to není úplně pravda. Nás není nijak moc. Děláme spoustu věcí a je to časově hodně náročný, takže naopak když někdo řekne, že se mu naše činnost líbí a že by nám chtěl s něčím pomoci, uvítáme to. Samozřejmě, že ho neznáme a fungují u nás určitý bezpečnostní pravidla. Takže se s ním většinou sejdeme, pozveme ho na akci a zjistíme, co ho tak asi baví. Ten kolektiv se rozrůstá na základě právě kamarádskejších vazeb.“²⁷⁷

4.2.4 profil – „typický jedinec“

Bezdomovectví

Bezdomovec je většinou starší muž v produktivním věku, bez rodiny nebo bez vazeb na rodinu. Často se jedná o příslušníky romského etnika, ale mezi bezdomovci je také hodně Slováků, Poláků a samozřejmě českých občanů.

Spousta lidí na ulici má zkušenost s vězením nebo zkušenost s krádeží. U zjevných bezdomovců se také stěží najde člověk, který by nebyl alespoň mírně závislý na alkoholu.

²⁷⁷Dostupné z <<http://www.studenta.cz/magazin/article/82/z-kolektivu-u-nas-nebere-drogy-nikdo>>.

Mezi bezdomovci převažuje nízká úroveň vzdělání, ale najdou se také výjimky. Tito lidé většinou nepracují a práci nehledají. Buď pracovat nechtějí, nebo na hledání práce po několika neúspěšných pokusech již rezignovali.

Squatterství

Squatteři jsou většinou mladí lidé do 30 let mající vazby na autonomní a anarchistickou scénu. Většinou se jedná o Čechy nebo Slováky.

Mnoho squatterů je vysokoškolsky vzdělaných, nebo mají vyšší vzdělání. „U nás v kolektivu je spousta lidí, kteří studují nebo mají vystudovanou vysokou školu – to je i můj příklad. Většinou taky převládá humanitní zaměření studia.”²⁷⁸ Většina z nich pracuje, i když mají k práci jiný vztah než většina společnosti, často pracují na různých brigádách. „Já třeba neznám squattera nebo squatterku, kteří by vůbec nepracovali. Spíš na tu práci pohlíží jinak. Nechtějí se zaháčekovat do pravidelného režimu a nechat si od někoho poroučet, co mají dělat. Spíš si teda občas najdou nějakou brigádu.”²⁷⁹

Squatteři jsou vyznavači marihuany a ke koncertům patří alkohol, ale samozřejmě se najdou také výjimky, lidé, kteří vůbec nekouří a jsou abstinenti.

4.2.5 volba x důsledek

Poslední a nejzásadnější dvojice, která rozlišuje bezdomovce a squattery.

Bezdomovectví

I když se dá setkat s názorem, že bezdomovec si svůj životní styl vybral, naprostá většina lidí se přikloní k názoru, že nikdo si nevybere život na ulici. Bezdomovci se do své tíživé životní situace dostali buď vlastní vinou nebo nešťastnou shodou okolností, ale skoro nikdy nešlo o dobrovolnou volbu.

Mladí lidé žijící v dětských domovech jsou potenciální bezdomovci, kteří končí často na ulici. Jednak nemají kam jít, často nemají rodiče nebo se jich zřekli, nemají jiné příbuzné nebo o nich nevědí. Nemají peníze na byt. Nevyrůstali v klasické rodině, otec, matka, děti, nemají zažité vzorce chování, neumí si poradit s běžným životem.

Potenciálními bezdomovci jsou také lidé ve výkonu trestu. Po jejich propuštění se může stát, že se jich rodina zřekne. Stydí se za ně, nemůže jim odpustit, že jim ublížili, nedokáže

278Dostupné z <<http://www.studenta.cz/magazin/article/82/z-kolektivu-u-nas-nebere-drogy-nikdo>>.

279Dostupné z <<http://www.studenta.cz/magazin/article/82/z-kolektivu-u-nas-nebere-drogy-nikdo>>.

spolu žít. To se týká hlavně mužů. Žena si spíše najde přechodné ubytování u rodičů nebo přátel než muž. Mužům mnohdy nezbývá jiná možnost než jít spát na ulici.

Bezdomovcem se může stát v podstatě kdokoli. Stačí vzít si vysokou půjčku a ručit bytem. Žít v domě, jehož majitel se rozhodne nájemníky vystěhovat. Nerozvázně podepsat smlouvu. Zadlužit se. V některých případech jsou na vině sami bezdomovci. Ale ani jejich podíl na životě, který nyní vedou, neznamená, že si jej vybrali. Bezdomovství je důsledek nerozvážných činů, špatných skutků, dluhů, ale i nemoci, lidské bezohlednosti, nenávisti... Co člověk na ulici, to vlastní méně či více smutný příběh.

Squatterství

U squatterů je to naopak. Squatteři mají často zázemí. Mají práci nebo brigádu, kterou si mohou vydělat na živobytí. Spousta mladých lidí jen odejde od rodiny, aby si mohla žít po svém, bez rodičovských zákazů a příkazů, ale dveře domů mají vždy otevřené. Někteří squatteři se s rodinou pravidelně vídají a jsou jí podporováni.

Důvodů pro odchod do squattu je celá řada. Snaha žít jinak, snaha žít alternativně, chuť žít se stejně smýšlejícími lidmi. Někdy může být důvodem nedostatek peněz na nájem, případně nechť nájem platit. V bydlení ve squattu je revolta vůči společnosti, revolta vůči konzumu a kapitalismu.

Squatteři chtějí vytvářet prostředí, kde budou moci žít, tvořit, vystavovat, scházet se s lidmi, pořádat koncerty. Chtějí vytvořit místo, v němž nebudou hrát hlavní roli peníze a sponzoři, ale v němž půjde o kulturu.

Motivů je celá řada. Ale všechny se zakládají na dobrovolnosti. Squatteři se dobrovolně rozhodnou, že půjdou žít do squattu. Dobrovolně se vzdají života v luxusu teplé vody a topení. Dobrovolně se rozhodnou porušit zákon a obydlet chátrající budovu. Vše, co se pojí se squatterstvím, je dobrovolné. Těžko může být člověk donucen, aby opustil svůj byt a šel žít do polorozpadlého domu.

Mohou okolnosti donutit člověka stát se squatterem? Těžko, squatting se pojí s ideologií. Když přijde člověk o bydlení, stane se bezdomovcem. Člověk, který přišel o vše, se bude chtít postarat především sám o sebe, nebude mít chuť pořádat workshopy, koncerty nebo manifestace.

Závěr

Před začátkem psaní diplomové práce jsem si vytyčila jako cíl popsat dva alternativní životní styly a najít jejich podobnosti a rozdíly. Jelikož jsem ze začátku ani o jednom moc nevěděla, snažila jsem se dostat k těmto lidem blíž a pomocí rozhovorů je lépe pochopit.

S přiblížením se k bezdomovcům mi pomohla Komunita Sant'Egidio, která pravidelně po celý rok každé pondělí připravuje bezdomovcům večeře. Přidala jsem se k nim a začala jídlo rozdávat s nimi. Po pár měsících jsem se s některými spřátelila a díky tomu jsem od nich získala často velmi cenné názory a rady, které mi pomohly při psaní této práce.

S přiblížením se ke squatterům to bylo složitější. V době, kdy jsem měla načtené základní informace a začala hledat kontakty na bezdomovce a squattery, v Praze žádný squatt nefungoval. Squatteři z Truhlářské se dle jejich vlastních slov stali nomády a rozjeli se po republice po festivalech. Díky Janele, která měla zkušenost s divokým squattem jsem tak získala nějaké praktické zkušenosti o životě divokých squatterů, zbytek jsem musela získat ze squatterských manifestů, webů a dalších materiálů.

I přes tuto komplikaci se mi povedlo splnit svůj cíl a tato práce přináší poměrně komplexní shrnutí životních stylů dvou zajímavých skupin: bezdomovců a squatterů. Srovnávací kapitola pak podává základní podobnosti a odlišnosti obou stylů života.

Jak jsem psala již v úvodu, na začátku jsem k daným tématům přistupovala ovlivněná zažitými stereotypy. S bezdomovci jsem měla zkušenost jen jako s žebrajícími opilými páchnoucími muži, squattery jsem pořádně nedokázala zařadit. Čím hlouběji jsem se do těchto témat dostávala, tím více jsem se od těchto stereotypů distancovala. Bezdomovectví i squatterství jsou dva velmi zajímavé životní styly, které si zaslouží více zájmu.

Oběma skupinám je třeba pomáhat. Bezdomovcům dostat se zpět do společnosti, překonat zkušenost bezdomovectví, squatterům by se mělo pomáhat, pokud mají vyšší, ušlechtilé zájmy. Názor, že je lepší, když budovu obývá parta mladých lidí, která ji udržuje v nějakém stavu, než když tato budova chátrá, je podle mne správný. Samozřejmě je hlavní předcházet vzniku bezdomovectví a snažit se zabránit chátrání kulturních památek, ale i jiných, ne tak významných staveb. Ani jedno však nejde snadno, nedá se nařídit zákonem, nedá se změnit ze dne na den.

Bezdomovcům se snaží pomáhat hodně organizací. Funguje pro ně mobilní zdravotní služba, kam se můžou nechat přijít ošetřit, organizace připravují jídlo zdarma, které jim rozdávají, zdarma mohou získat také oblečení. To vše jsou záslužné činnosti, ale daly by se ještě doplnit. Protože bezdomovci mají často problém, když potřebují jít do nemocnice, mohla by být vytvořena nemocnice speciálně pro tyto pacienty. Kde by ostatním pacientům nepřekáželo, že s nimi na pokoji leží bezdomovec a lékařům by nevadilo se o tyto pacienty postarat.

Častým problémem bezdomovců je chybějící zdravotní pojištění. To pak komplikuje péči o ně, potřebují-li akutní lékařské ošetření. Kdyby se bezdomovcům nabídlo nějaké základní pojištění, které by bylo uzpůsobeno jejich finanční situaci a jež by v případě potřeby pokrylo alespoň částečně péči o ně, mohl by o ně být zájem, jakkoli se zdá, že bezdomovce zrovna tohle netrápí. V Brazílii jedna banka nabízela otevření účtu bezdomovcům (založení účtu bez jakýchkoli dokladů) a o tuto službu byl velký zájem. Když by se lidem na ulici vysvětlily důvody, proč je dobré zdravotní pojištění mít, alespoň někdo by si je určitě začal platit.

S návratem by bezdomovcům do společnosti velmi pomohlo, kdyby měli vlastní zdroj peněz. Problémem je, že pracovních míst vhodných pro bezdomovce, je málo. Lidé se o ně často perou, výdělek 50 korun za hodinu je velmi žádaný. Magistráty měst a také soukromníci by mohli bezdomovcům nabízet jednoduchá pracovní místa typu uklízeč (ka). Pokud by se člověk v práci osvědčil, mohlo by mu být nabídnuto i náročnější místo, například podle jeho kvalifikace. Soukromníci by díky těmto místům mohli mít úlevy na daních, aby je motivovalo tato pracovní místa vytvářet.

Pokud mají bezdomovci práci, jde mnohdy o pracovní místo noční. Z tohoto důvodu by bylo vhodné vybudovat zařízení na principu nocleháren, v nichž by se mohli bezdomovci přes den vyspat, aby byli na noční směnu odpočatí. V klasických noclehárnách platí, že ráno musí klient odejít, nejčastěji se tento čas pohybuje mezi 6 a 7 hodinou ráno. Pokud bezdomovec nemůže bydlet v azylovém domě, nemá možnost se slušně vyspat, pokud nemá svůj úkryt nebo útočiště.

Pomáhat squatterům je složitější, jelikož squatting je už ze své podstaty ilegální. Nejjednodušším řešením by tak asi byla legalizace squattingu. Zde ale vyvstává řada dalších problémů, které by legalizace přinesla. Podmínkou by muselo být legální obsazení neužívaného domu. Jak by se takový dům definoval? Kolik let musí být prázdný, nebo v jakém stavu musí být, aby mohl být nabídnut squatterům? Na jaké objekty by se legalizace

vztahovala? Na státní? Na všechny? Tím by bylo ale porušeno vlastnické právo, což by vyvolalo protesty ze strany většinové společnosti. V západních zemích legální squatting není utopií a sousedi se squattery dobře sžili. Snad i v České republice by za dodržení stanovených pravidel mohl legální squatting fungovat. Otázkou ovšem je, zda by byl legální squatting pro alternativní lidi lákavým. Zda to není právě ta ilegalita, co lidi na squattingu přitahuje.

Úplná legalizace squattingu by alespoň v příštích letech u nás nejspíše možná. Proto by řešením mohla být částečná legalizace. Squatterům by mohla být nabídnuta budova, která se dlouhodobě neužívá, chátrá a není pro ni ani v nejbližší době plánováno jiné využití. V oblasti, kde nejsou žádná kulturní nebo sociální centra by tak byl squatt přínosem.

Oboustranně výhodnou by mohla být smlouva majitele budovy (státu nebo soukromníka) se squattery, kteří by ji měli v nájmu a bydleli by v ní za údržbu budovy a okolí. Například než majitel získá dostatek peněz na její renovaci nebo než pro ni bude mít jiné využití.

Aby se mohlo squatterům pomáhat, musí se nejdříve změnit jejich obraz v médiích. Vyzdvihnout jejich přínos (pro památky a následně pro celou společnost) a ne je popisovat jen jako fetující, znuděnou mládež, co se vloupává slušným lidem do domů a následně v nich bydlí.

Seznam použité literatury

1. Alternativní. In PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J.: Akademický slovník cizích slov : I. A – K. Praha : Academia, 1995. s. 43. ISBN 80-200-0523-4.
2. BEDŘICH, A.: Nový lid popelnicových polí. Sedmá generace. 2009, 1, s. 8-10.
3. BRODILOVÁ, Z., HAVLÍN, T.: Na dlažbě v Praze. Nový Prostor. 2010, č.345, s. 6-8. Dostupný také z WWW: <<http://www.novyprostor.cz/clanky/345/na-dlazbe-v-praze.html>>. ISSN 1213-1911.
4. BUDKA, A...: Vídeň rájem Pražanů. Nový Prostor. 2010, č.345, s. 6-8. Dostupný také z WWW: <<http://www.novyprostor.cz/clanky/345/viden-rajem-prazanu.html>>. ISSN 1213-1911.
5. DANICS, Š.: Extremismus. 1. vydání. Praha : Triton: Existencialia , 2003. 62 s. ISBN 80-7254-454-3.
6. DUFKOVÁ, I., UHL, P., ZLÁMAL, J.: Policie a sociální radikalismus. Praha : Praha : Střední policejní škola MV v Praze, 2005. Krajiní levice, s. 83. Dostupné z WWW: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2004092002>>. ISBN 80-239-5688-4.
7. DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J.: Sociologie životního stylu. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008. 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6.
8. HAVLÍN, T.: Mračna nad Miladou. Nový Prostor. 2009, 324, s. 14-15. ISSN 1213-1911.
9. HORÁKOVÁ, M.: Problém zvaný bezdomovství. Sociální politika : Měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí. 1997, 23, č. 6, s. 5-6. ISSN 0049-0961.
10. HRADECKÝ, I.: Building Capacity of Homeless Services in the Czech Republic. European Journal of Homelessness [online]. 2008, vol.2, [cit. 2010-02-04]. Dostupný z WWW: <<http://eohw.horus.be/files/freshstart/European%20Journal%20of%20Homelessness/Volume%20Two/evaluation-1.pdf>>. ISSN 2030-3106.
11. HRADECKÝ, I. a kol.: Definice a typologie bezdomovství. Praha : Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje, 2007. 50 s. ISBN 978-80-86451-13-8. Dostupné z WWW <<http://nadeje.cz/index.php?q=node/28>>
12. HRADECKÝ, I.: Jak spočítat bezdomovce. Sociální práce. 2004, č.4, s. 103-116. ISSN 1213-624.
13. HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V.: Bezdomovství – extrémní vyloučení. Praha : Naděje, občanské sdružení, 1996. 107 s. ISBN 80-902292-0-4. Dostupné z WWW <<http://nadeje.cz/index.php?q=node/28>>

14. JANATA, Z., KOTÝNKOVÁ, M.: K bezdomovství a možnostem jeho prevence. Sociální politika : Měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí. 2002, 28, č. 11, s. 3-6. ISSN 0049-0962.
15. KOL. AUTORŮ: OBSAĎ A ŽIJ! : Squatterské iniciativy na území bývalého Československa v letech 1993-2003 [online]. 2. vydání. Praha : Obzor, 2005 [cit. 2010-05-07]. Dostupné z WWW: <<http://obzor.euweb.cz/Obsad-a-zij.pdf>>.
16. KOUŘIL, V.: Být freeganem neboli Nevaž se, odvaž se. Sedmá generace. 2009, 1, s. 3-4.
17. KŘÍŽKOVÁ, M.: Doba kamenná. Nový Prostor. 2010, č.345, s. 9. Dostupný také z WWW: <<http://www.novyprostor.cz/clanky/345/doba-kamenna.html>>. ISSN 1213-1911.
18. KŘÍŽKOVÁ, M., KUMERMANN, D.: Novodobá asanace. Nový Prostor. 2010, č.345, s. 10.-11. Dostupný také z WWW: <<http://www.novyprostor.cz/clanky/345/novodoba-asanace.html>>. ISSN 1213-1911.
19. LINEK, J.: Squateři. In LINHART, J.; VODÁKOVÁ, A.; KLENER, P. Velký sociologický slovník : II. P-Ž. 1.vydání. Praha : Karolinum, 1996. s. 1213. ISBN 80-7184-310-5.
20. MASNEROVÁ, J.: Domov. In LINHART, J.; VODÁKOVÁ, A.; KLENER, P. Velký sociologický slovník : I. A-O. 1. vydání. Praha : Karolinum, 1996. s. 219. ISBN 80-7184-164-1.
21. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J.: Sociální praxe v práci. 1. vydání. Praha : Portál s.r.o., 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.
22. MERTO VÁ, Rebeka.: Dobročinný spolek Medáků ve starých Střešovicích. Praha, 2000. 60 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Dostupné z WWW: <<http://www.medaci.cz/>>.
23. PELIKÁN, V.: Jak se žije z českého odpadu?. Sedmá generace. 2009, 1, s. 5-7.
24. PETRUSEK, J.: Sociální exkluze. In LINHART, J.; VODÁKOVÁ, A.; KLENER, P.: Velký sociologický slovník : I. A-O. 1.vydání. Praha : Karolinum, 1996. s. 294-295. ISBN 80-7184-164-1.
25. POLÁČEK, T.: Bezdomovci slaví Vánoce. Magazín Mladé Fronty Dnes. 2009, č.51, s. 12-19. ISSN 1210-1168.
26. PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P.: Bezdomovectví. 1. vydání. Praha : Triton, 2008. 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0.
27. RŮŽIČKA, V.: Squaty a jejich revoluční tendence. Praha : Triton, 2006. 207 s. ISBN 80-7254-859-X.

28. ŠTĚCHOVÁ, M.: Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie. 1. vydání. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 111 s. ISBN 978-80-7338-069-4. Dostupné z WWW <<http://nadeje.cz/index.php?q=node/28>>
29. ŠUPKOVÁ, D. a kol.: Zdravotní péče o bezdomovce. Praha : Naděje, občanské sdružení, 2007. 62 s. ISBN 978-80-247-2245-0. Dostupné z WWW <<http://nadeje.cz/index.php?q=node/28>>
30. TVRDOŇ, M., KASANOVA, A.: Chudoba a bezdomovstvo. Nitra : Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, 2004. 141 s. ISBN 80-8050-776-7.
31. URBÁNEK, V. Praha a squatting. Praha, 2008. 22 s. Seminární práce. Univerzita Karlova.

Elektronické zdroje

Online dokumenty

1. BÁRTOVÁ, Š.: Squatting a pražská municipalita. Praha, 2001. 16 s. Závěrečná zpráva z výzkumu. Univerzita Karlova. Dostupné z WWW: <http://pes.fsv.cuni.cz/projekt_squat.htm>.
2. BLAŽEK, P.: Deník.cz [online]. 20.03.2008 [cit. 28.07.2010]. Zdivočelí psi roztrhali v pražské zoo další ovci. Dostupné z WWW: <http://www.denik.cz/z_domova/zoo_psi20080320.html>.
3. BOHÁČOVÁ, L.: Pražský deník.cz [online]. 27.02.2008 [cit. 28.07.2010]. Psi, kteří plenili v pražské zoo, utekli při venčení. Dostupné z WWW: <http://prazsky.denik.cz/zpravy_region/psiplenili20080227.html>.
4. BOHÁČOVÁ, L.: Deník.cz [online]. 27.02.2008 [cit. 29.07.2010]. Zoo bude žádat od majitelů zdivočelých psů odškodnění. Dostupné z WWW: <http://www.denik.cz/z_domova/psi_venceni20080227.html>.
5. DRÁBEK, M.: Ježek a Čížek [online]. © 2006 [cit. 19.07.2010]. Kdo jsme. Dostupné z WWW: <<http://jezekacizek.cz/content/view/45/92/>>.
6. DVOŘÁK, P.: Národní informační centrum pro mládež [online]. 24.06.2010 [cit. 26.07.2010]. Kvalifikace na Homeless World Cup 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.icm.cz/kvalifikace-na-homeless-world-cup-2010>>.
7. HRADECKÝ, I.: Je tu zima, zmrznou další bezdomovci. Literární noviny [online]. 3.4.2009, 14, [cit. 03.02.2010]. Dostupný z WWW: <http://www.literarky.cz/index_o.php?p=clanek&id=3109>.

8. HRADECKÝ, I. Konflikt, bezdomovci a veřejný prostor [online]. Praha : Naděje, občanské sdružení, 2006 [cit. 10.03.2010]. Dostupné z WWW: <<http://nadeje.cz/index.php?q=node/28>>.
9. HRADECKÝ, I.: Profily bezdomovství v ČR: Proč spí lidé venku a kdo jsou ti lidé. Praha : Naděje, občanské sdružení, 2005. 16 s. Dostupné z WWW <<http://nadeje.cz/index.php?q=node/28>>
10. KODÍČEK, J. Tn.cz [online]. 09.11.2009, 16.11.2009 [cit. 26.07.2010]. Drsný život pražských squatterů ve vile Milada. Dostupné z WWW: <<http://tn.nova.cz/zpravy/regionalni/drsny-zivot-prazskych-squatteru-ve-vile-milada.html>>.
11. PEŇALVER, E. M.: Slate [online]. 2009 [cit. 30.06.2010]. How cities should deal with squatters during the recession?. Dostupné z WWW: <<http://www.slate.com/id/2214544/>>.
12. PLICHTA, F. M.: Česká Federace Potravinových Bank [online]. 2005 [cit. 01.04.2010]. Potravinové banky proti chudobě. Dostupné z WWW: <<http://www.potravinovabanka.cz/default.asp?ids=0&ch=379&typ=1&val=42367>>.
13. PRUIJT, H.: Squatting in Europe. Rotterdam, 2004. 25 s. Oborová práce. Erasmus University, Rotterdam. Dostupné z WWW: <http://www.squatter.org.uk/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=18&limit=5&limitstart=5>.
14. SAMŠUKOVÁ, E.: Studenta.cz [online]. 19.10.2009 [cit. 29.07.2010]. Squatteři se hrabou v koších, ale v koupelně mají vytřeno. Dostupné z WWW: <<http://www.studenta.cz/magazin/article/80/squatter-i-se-hrabou-v-kosich-ale-v-koupelne-maji-vytreno>>.
15. SAMŠUKOVÁ, E.: Studenta.cz [online]. 21.10.2009 [cit. 29.07.2010]. Z kolektivu u nás nebere drogy nikdo!. Dostupné z WWW: <<http://www.studenta.cz/magazin/article/82/z-kolektivu-u-nas-nebere-drogy-nikdo>>.
16. ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B.: Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie : Závěrečná zpráva [online]. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008 [cit. 14.02.2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/344.pdf>>. ISBN 978-80-7338-069-4.
17. ŠTĚCHOVÁ, M.: Bezdomovci a vybrané sociálně patologické jevy. Kriminalistika [online]. 2009, roč.42, 4/2009, [cit. 11.02.2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-bezdomovci-a-vybrane-socialne-patologicke-jevy.aspx>>. ISSN 1210-9150.
18. VESELKOVÁ, I., REJCHOVÁ, Z.: Radio.wave [online]. 28.06.2010 [cit. 26.07.2010]. S mikrofonem na Homeless World Cup 2010. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/radiowave/natocenou/_zprava/752610>.

19. VOKATÝ, P. Lidovky.cz [online]. 04.08.2009 [cit. 14.07.2010]. Ludmila Smejkalová: Žila jsem ve squatu s patnácti kluky a psy. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/ludmila-smejkalova-zila-jsem-ve-squatu-s-patnacti-kluky-a-psy-pt6-/ln_kultura.asp?c=A090804_134622_ln_kultura_jk>. ISSN 1213-1385.

Webové stránky

1. ABC No Rio [online]. 8.3.2007 [cit. 15.05.2010]. ABC No Rio About. Dostupné z WWW: <<http://abcnorio.org/about/about.html>>.
2. ABC No Rio [online]. 8.3.2007 [cit. 15.05.2010]. ABC No Rio Future. Dostupné z WWW: <<http://abcnorio.org/about/future.html>>.
3. ABC No Rio [online]. 8.3.2007 [cit. 15.05.2010]. ABC No Rio Support. Dostupné z WWW: <http://abcnorio.org/support/20_ways.html>.
4. Advisory Service for Squatters [online]. 2005 [cit. 30.06.2010]. Advisory Service for Squatters – Downloads. Squatting v České republice. Dostupné z WWW: <http://www.squatter.org.uk/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=18&limit=5&limitstart=5>.
5. Amnesty.cz [online]. 12.04.2009 [cit. 20.03.2010]. Listina základních práv a svobod. Dostupné z WWW: <www.amnesty.cz/vychova/stazeni/lzps.pdf>.
6. Antifa.cz : proti fašismu všemi prostředky since 1996 [online]. 13.07.2010 [cit. 26.07.2010]. Dokument Squat Wars je stažení. Dostupné z WWW: <<http://www.antifa.cz/content/dokument-squat-wars-ke-stazeni>>.
7. Armáda spásy [online]. © 2006 [cit. 26.07.2010]. Co děláme. Dostupné z WWW: <http://www.armadaspasy.cz/staticke.php?wh=co_delame>.
8. Armáda spásy ČR [online]. © 2006 [cit. 26.07.2010]. Kdo jsme. Dostupné z WWW: <http://www.armadaspasy.cz/staticke.php?wh=kdo_jsme>.
9. At2.indymedia.org [online]. 08.03.2005 [cit. 14.05.2010]. Ikel veröffentlichen andere Medien verlinken Email this article Hausbesetzung : Soziale Kaempfe Observations of the 1st day of the Eviction-Process against the EKH. Dostupné z WWW: <<http://at2.indymedia.org/newswire/display/52396/>>.
10. Brno.tym.sk [online]. 2009-2010 [cit. 07.06.2010]. Úvod. Dostupné z WWW: <<http://brno.tym.sk/>>.
11. Centrum sociálních služeb Praha [online]. © 2008 [cit. 29.03.2010]. Lod' Hermes. Dostupné z WWW: <<http://www.csspraha.cz/lod-hermes>>.

12. Centrum sociálních služeb Praha [online]. © 2008 [cit. 29.03.2010]. O nás. Dostupné z WWW: <<http://www.csspraha.cz/o-nas>>.
13. Centrum sociálních služeb Praha [online]. © 2008 [cit. 29.03.2010]. Ubytovna pro muže bez přístřeší. Dostupné z WWW: <<http://www.csspraha.cz/ubytovna-pro-muze>>.
14. Ct24.cz [online]. 12.09.2009 [cit. 10.07.2010]. Pražští squatteři obsadili opuštěný dům v Apolinářské, policie zasáhla a zatýkala. Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/domaci/66587-prazsti-squatteri-obsadili-opusteny-dum-v-apolinarske-policie-zasahla-a-zatykala/>>.
15. [CZ] SQUAT.NET [online]. 20.4.2005 [cit. 14.05.2010]. EKH bleibt! EKH zůstane!. Dostupné z WWW: <<https://praha.squat.net/?p=233>>.
16. [CZ] SQUAT.NET [online]. 13.6.2010 [cit. 11.07.2010]. Hudební squat na střeše. Dostupné z WWW: <<http://praha.squat.net/?p=1210>>.
17. [CZ] SQUAT.NET [online]. 2010, 14.05.2010 [cit. 28.06.2010]. Infoshop T11. Dostupné z WWW: <<http://squat.net/praha/t11/>>.
18. Diakonie Českobratrské církve evangelické [online]. © 2010 [cit. 26.07.2010]. Azylové domy. Dostupné z WWW: <http://www.diakoniecce.cz/index.php?option=com_content&task=category§ionid=23&id=71&Itemid=177>.
19. Diakonie Českobratrské církve evangelické [online]. © 2010 [cit. 26.07.2010]. Občanská poradna. Dostupné z WWW: <http://www.diakoniecce.cz/index.php?option=com_content&task=category§ionid=23&id=78&Itemid=181>.
20. Diakonie Českobratrské církve evangelické [online]. © 2010 [cit. 26.07.2010]. O nás. Dostupné z WWW: <http://www.diakoniecce.cz/index.php?option=com_content&task=section&id=4&Itemid=113>.
21. European Federation of Food Banks [online]. 2008 [cit. 01.04.2010]. 18 National Federations. Dostupné z WWW: <<http://www.eurofoodbank.org/eng/1d1.php>>.
22. European Federation of Food Banks [online]. 2008 [cit. 01.04.2010]. Our results in 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.eurofoodbank.org/eng/1c1.htm>>.
23. Facebook [online]. 24.06.2010 [cit. 26.07.2010]. Facebook Search. Dostupné z WWW: <<http://www.facebook.com/search/?flt=1&q=homeless%20world%20cup&o=69>>.
24. Fakultní nemocnice Na Bulovce [online]. 2008 [cit. 26.03.2010]. Národní jednotka dohledu nad TBC. Dostupné z WWW: <<http://www.fnb.cz/index.php?zobraz=oddeleni&pg=oddeleni&oid=80>>.
25. Food not Bombs [online]. ©2001 [cit. 29.06.2010]. FNB v České republice. Dostupné z WWW: <<http://food.not.bombs.sweb.cz/fnbincz.html>>.

26. Food not Bombs [online]. ©2001 [cit. 29.06.2010]. FNB – programové prohlášení. Dostupné z WWW: <<http://food.not.bombs.sweb.cz/program.html>>.
27. Freetekno.cz [online]. 2005, 10.11.2007 [cit. 10.07.2010]. Do it yourself. Dostupné z WWW: <<http://diy.freetekno.cz/2005.htm>>.
28. Freetekno.cz [online]. 2006, 29.08.2009 [cit. 10.07.2010]. Do it yourself. Dostupné z WWW: <<http://diy.freetekno.cz/2006.htm>>.
29. Historie squattingu v Česku. A-kontra [online]. 2006, 1/2006, [cit. 15.06.2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.a-kontra.net/historie-squattingu-v-cesku>>.
30. Homeless World Cup [online]. © 2009 [cit. 24.07.2010]. Home. Dostupné z WWW: <<http://www.homelessworldcup.org/>>.
31. Homeless World Cup [online]. ©2009 [cit. 24.07.2010]. About – Homeless World Cup. Dostupné z WWW: <<http://www.homelessworldcup.org/content/about-us>>.
32. Homeless World Cup [online]. ©2009 [cit. 24.07.2010]. Changing Attitudes – Homeless World Cup. Dostupné z WWW: <<http://www.homelessworldcup.org/content/changing-attitudes>>.
33. Homeless World Cup [online]. ©2009 [cit. 24.07.2010]. Impact – Homeless World Cup. Dostupné z WWW: <<http://www.homelessworldcup.org/content/impact>>.
34. Homeless World Cup [online]. ©2009 [cit. 24.07.2010]. Mission – Homeless World Cup. Dostupné z WWW: <<http://www.homelessworldcup.org/content/mission>>.
35. Charita Česká republika [online]. 08.10.2004 [cit. 29.07.2010]. Kdo jsme. Dostupné z WWW: <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=310&nDepartmentID=187&nLanguageID=1>>.
36. Charita Česká republika [online]. 04.03.2005 [cit. 29.07.2010]. Z historie charity. Dostupné z WWW: <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=670&nLanguageID=1>>.
37. Christiania.org [online]. © 2005 [cit. 01.05.2010]. Myter og Fakta om Christiania. Dostupné z WWW: <http://www.christiania.org/modules.php?name=FAQ&myfaq=yes&id_cat=5&categories=#52>.
38. Christiania.org [online]. © 2005 [cit. 01.05.2010]. The Tale of Christiania. Dostupné z WWW: <<http://www.christiania.org/inc/tale/?l=gb>>.
39. iDnes.cz [online]. 02.03.2007 [cit. 19.02.2010]. Bezdomovec umřel na zánět plic, vinu nese lékařka. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/bezdomovec-umrel-na-zanet-plic-vinu-nese-lekarka-fuz-/krimi.asp?c=A070302_205524_domaci_adb>.

40. iHNed.cz [online]. 16.07.2010 [cit. 31.07.2010]. Pražský radní chce vyvézt bezdomovce na skládku. Prý to pro ně bude oáza. Dostupné z WWW: <<http://domaci.ihned.cz/c1-44937710-prazsky-radni-chce-vyvez-t-bezdomovce-na-skladku-pry-to-pro-ne-bude-oaza>>.
41. Infomaden [online]. 2009 [cit. 10.05.2010]. Dieses EKH also! Was?. Dostupné z WWW: <http://www.med-user.net/~infoladen10/il_frameset.htm>.
42. Intersquat Festival Berlin 10.-19. September 2010 [online]. 2010 [cit. 29.06.2010]. English. Dostupné z WWW: <<http://intersquatberlin.blogspot.de/english/>>.
43. Ježek a Čížek [online]. © 2006 [cit. 19.07.2010]. Aktuálně. Dostupné z WWW: <<http://jezekacizek.cz/content/view/45/92/>>.
44. Kajetánka [online]. 2010 [cit. 27.06.2010]. Kajetánka. Dostupné z WWW: <<http://kajetanka.eu/index.php?doc=top-nav/novinky>>.
45. Komunita Sant'Egidio [online]. © 1998 – 2010 [cit. 29.07.2010]. Komunita bez hranic a bez zdí. Dostupné z WWW: <<http://www.santegidio.org/index.php?pageID=181&idLng=1078&res=1>>.
46. Kormidlo.cz [online]. ©2003 [cit. 14.02.2010]. Alternativní životní styl. Dostupné z WWW: <<http://www.kormidlo.cz/index.shtml?cat=1308>>.
47. Ladronka [online]. © 2008 – 2010 [cit. 28.06.2010]. Usedlost Ladronka. Dostupné z WWW: <<http://www.ladronka.com/cs/>>.
48. Les Tanneries [online]. 2009 [cit. 09.05.2010]. Historique. Dostupné z WWW: <<http://tanneries.squat.net/histoire.shtml>>.
49. Les Tanneries [online]. 2009 [cit. 09.05.2010]. Présentation. Dostupné z WWW: <<http://tanneries.squat.net/presentation.shtml>>.
50. Lidovky.cz [online]. 16.10.2008 [cit. 28.06.2010]. Squatterři: Chtěli vyklidit Miladu. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/squatterri-chteli-vyklidit-miladu-dle-/ln_domov.asp?c=A081016_123909_ln_praha_mtr>. ISSN 1213-1385.
51. Lidovky.cz [online]. 30.06.2009 [cit. 28.06.2010]. Nezabíjejte Miladu, volají squatterři zabarikádovaní na střeše vily. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/ln_domov.asp?c=A090630_101550_ln_praha_mtr>. ISSN 1213-1385.
52. Lidovky.cz [online]. 30.06.2009 [cit. 28.06.2010]. Poslední squatterři opustili Miladu. Přesvědčil je Kocáb. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/posledni-squatterri-opustili-miladu-presvedcil-je-kocab-pja-/ln_domov.asp?c=A090630_170428_ln_domov_val>. ISSN 1213-1385.

53. Lidovky.cz [online]. 07.07.2009 [cit. 28.06.2010]. Squateři dnes krátce obsadili vilu Milada, dva byli zadrženi. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/squateri-dnes-kratce-obsadili-vilu-milada-dva-byli-zadrzeni-p4x-/ln_domov.asp?c=A090707_103235_ln_domov_pks>. ISSN 1213-1385.
54. Měšec.cz [online]. 01.12.2006 [cit. 27.02.2010]. Trvalé bydliště vám právo na bydlení nezaručí. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2#nd>>. ISSN 1213-4414.
55. Milada : kolektiv squatu Milada [online]. 26.08.2009 [cit. 25.06.2010]. Historie. Dostupné z WWW: <<http://milada.org/zpravodajstvi/category/historie>>.
56. Milada : kolektiv squatu Milada [online]. 26.8.2009 [cit. 28.06.2010]. Squat Milada History. Dostupné z WWW: <<http://milada.org/zpravodajstvi/?s=history+of+milada&x=0&y=0>>.
57. Milada: kolektiv squatu Milada [online]. 2010 [cit. 06.06.2010]. Zpravodajství. Dostupné z WWW: <<http://milada.org/zpravodajstvi/>>.
58. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2007, 10.07.2010 [cit. 18.02.2010]. Příjmy a životní úroveň. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/3213>>.
59. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2007, 10.07.2010 [cit. 25.03.2010]. Státní sociální podpora. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2#nd>>.
60. Naděje [online]. © 2010 [cit. 20.06.2010]. Integrovaný program. Dostupné z WWW: <<http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/127>>.
61. Naděje [online]. © 2010 [cit. 20.06.2010]. O nás. Dostupné z WWW: <<http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/5>>.
62. Naděje [online]. © 2010 [cit. 25.02.2010]. Ordinace praktického lékaře. Dostupné z WWW: <<http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/54>>.
63. Naděje [online]. © 2010 [cit. 20.06.2010]. Vznik Naděje. Dostupné z WWW: <<http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/84>>.
64. Neprizpusobivi.fnf.cz [online]. 23.09.2009, 18.11.2009 [cit. 10.07.2010]. Týden nepřizpůsobivosti 12.-19.9.2009. Dostupné z WWW: <<http://neprizpusobivi.fnf.cz/index.html>>.
65. Neprizpusobivi.fnf.cz [online]. 2009, 18.11.2009 [cit. 10.07.2010]. Týden nepřizpůsobivosti 12.-19.9.2009 Program. Dostupné z WWW: <<http://neprizpusobivi.fnf.cz/index.html>>.
66. Novinky.cz [online]. 17.02.2010 [cit. 08.03.2010]. Praha 1 loni zaměstnala téměř 600 bezdomovců. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/kariera/192338-praha-1-loni-zamestnala-temer-600-bezdomovcu.html>>.

67. Nový Prostor [online]. 2007 [cit. 26.07.2010]. Nový Prostor – Historie Nového Prostoru. Dostupné z WWW: <<http://www.novyprostor.cz/historie-np.html>>.
68. Nový Prostor [online]. 2007 [cit. 26.07.2010]. Nový Prostor – O nás. Dostupné z WWW: <<http://www.novyprostor.cz/o-nas.html>>.
69. Nový Prostor [online]. 2007 [cit. 26.07.2010]. Nový Prostor – Poslání. Dostupné z WWW: <<http://www.novyprostor.cz/poslani.html>>.
70. Pardubický deník.cz [online]. 19.06.2010, 20.06.2010 [cit. 11.07.2010]. Týden neHudební squat na divadle. Na náměstí se také tančilo!přizpůsobivosti 12.-19.9.2009 Program. Dostupné z WWW: <http://pardubicky.denik.cz/zpravy_region/hudebni-squat-na-divadle-na-namesti-se-take-tancil.html>.
71. Praha 11 [online]. © 2000-2010 [cit. 04.03.2010]. Akční plán by měl pomoci řešit problematiku bezdomovectví v Praze. Dostupné z WWW: <<http://www.praha11.cz/cs/jizni-mesto/aktualne-z-jizniho-mesta/akcni-plan-by-mel-pomoci-resit-problematiku-bezdomovectvi-v-praze.html>>.
72. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [online]. 18.6.1965 [cit. 02.02.2010]. NS RČS 1964-1968, 6. schůze, část 31/33 (18. 6. 1965). Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/006schuz/s006031.htm>>.
73. Squatekk [online]. ©2004 [cit. 29.06.2010]. SquattekkText. Dostupné z WWW: <<http://squatek.sweb.cz/zaklad.htm>>.
74. Squatekk [online]. ©2004 [cit. 29.06.2010]. Ladrotext. Dostupné z WWW: <<http://squatek.sweb.cz/zaklad.htm>>.
75. Squatterská realitka : squatt the world! [online]. 2009 [cit. 07.06.2010]. Novinky. Dostupné z WWW: <<http://realitka.squat.net/>>
76. Squatterská realitka : squatt the world! [online]. 2009 [cit. 07.06.2010]. O projektu. Dostupné z WWW: <http://realitka.squat.net/?page_id=170>.
77. Stemmark [online]. 2006, 6.9.2007 [cit. 15.02.2010]. Tisková konference "Alternativní životní styl". Dostupné z WWW: <http://www.stemmark.cz/press/press_27_01_2006.htm>.
78. Stemmark [online]. 2006, 6.9.2007 [cit. 15.02.2010]. Download. Dostupné z WWW: <http://www.stemmark.cz/download/prezentace_alternivni_zivotni_styl.pdf>.
79. Sodexo [online]. © 2008 [cit. 01.04.2010]. Stop Hunger – Psalo se o nás. Dostupné z WWW: <<http://www.stop hunger.cz/psalo-se-o-nas.asp?c=t&p=2-rocnik-souteze-cena-francouzsko-ceska-obchodni-komory>>.

80. Utopiske Horisonter [online]. 2006 [cit. 01.05.2010]. The Complementary Currency of Christiania. Dostupné z WWW:
<<http://www.utopiskehorisonter.dk/engelsk/comcur.htm>>.

PŘÍLOHY

Příloha č.1 (Belmondo)

Přepis poznámek:

- táta pracoval na podnikovém ředitelství balíren, jezdil po celé republice
- strýc byl obchodní ředitel, teta přednostka plicní kliniky v Anenské ulici v Praze
- bratranec je umělecký truhlář, chtěl jít na umprum, ale šel na policii, je „šéf pražské mordparty”
- s rodinou se nestýká, jediní příbuzní, které vídá: bývalá žena a syn
- syn Lukáš má skoro 18 let, pracuje v McDonald's

- 1975 chtěl utéct do Německa, ale měl tady peníze i za komunistů, tak zůstal (dnes lituje, že neodešel)
- **B:** „Já jsem žil, měl jsem úplně normální život, měl jsem hodně peněz, vždycky, i za komunistů, vlastně díky tomu jsem neemigroval, protože když to vezmu, já jsem vyrůstal v těžce protikomunistický rodině. Měli jsme byt na Vinohradský. To byla luxusní čtvrť i za první republiky. Tam bydleli takový ty vyšší úředníci, vlastně vrstva lidí, která tehdy volila tu skutečnou sociální demokracii a ne dnešní paskvil, jo. Ale v podstatě navíc se to motalo, protože z otcovy strany tam jsou německý předci a z matčiny strany můj děda byl Sudetský Němec. Tam je taky paradox, protože když se zavíraly Sudety, tak děda byl v té době kousek od Domažlic správce na statku baronky. A když se zabraly Sudety, tak babička s dětma jako Češka byla bez problémů. Děda v dvaadvacátém roce zemřel na rakovinu a to vlastně byl důvod proč nebyla babička vodsunutá, protože byla Češka, čehož naše rodina strašně litovala. No ale tak jak nemusela v tomu osmatřicátém utéct před Němcema, tak musela v pětadvacátém jako Češka utéct před Čechama, když tam přišli ty zlatokopové. Utekla do Prahy, tady vlastně se seznámila s tátou, což byla ne ta místní honorace, ale ta lepší vyšší vrstva střední. Vod komunistů vlastně měli pokoj jedině díky tomu, že v podstatě všechno byli účtaři. Táta vlastně až někdy do roku padesát, to se nepamatuju, to jsem slyšel, vlastně až někdy do roku padesát dělal prokuristu v nějakým družstvě cementářů, jo. Ne družstvě, ale v nějaký malý cementárně, pak

se to přejmenovala na družstvo cementářů, když to znárodnili, po osmačtyřicátém roce, no a protože to byli všichni účtaři a vyloženě se nehrabali do politiky, tak komunisti věděli, že ty účtaře potřebujou taky, tak prostě je relativně nechali, jo.”

- měl milenku (asi rok), dala mu ultimátum, že buď bude s ní, nebo si něco udělá – rozhodl se, že žena rozchod zvládne lépe než labilní milenka, rozvedl se
- měl práci, snažil se pořád víc vydělávat, měl dvě práce – milenka ho po čase vyhodila (listopad 1998)
- pracoval pro Tuzex, po pádu komunistického režimu se z něj odvážely písemnosti za Prahu a tam se páliily. Možná tam skončily i Belmondovy doklady. Má zápočtový list, ale nemá na něm uvedený průměrný plat → při vypočítávání důchodu mu tak uznali odpracované roky, ale nic mu nepočítali → je odhodlaný kvůli tomu podat trestní oznámení na neznámého pachatele a klidně se jít soudit i do Štrasburku
- leden 99 dostal střešní chřipku, 3 měsíce byl nemocný (průjem) – psychosomatický projev těžké deprese
- měl psychiatrický posudek (těžká deprese) – dostal výpověď – z minuty na minutu se rozhodl – odešel na ulici
- potřeboval se dostat někam do tepla, tak vzal kámen a rozbil výlohu. Byl to jeho první delikt, soudkyně proti němu zastavila trestní stíhání. Pustili jej a on to udělal druhý den znovu, zase ho pustila. Udělal to potřetí. To už ho dala do vazby.
- Během pobytu na ulici nevyužíval služeb žádné organizace pracující s bezdomovci, nechodil nikam na jídlo. Vážil v té době 38 kilo.
- Za rozbití výloh byl odsouzen na 9 měsíců za nedbalostní trestné činy.
- po propuštění nešel za rodinou, ani za svým synem
- byl předvolaný před soud Prahy 1 kvůli neplacení alimentů. Manželka se za něj zaručila, napsala soudu dopis, že vždy platil, když mohl a že mu zbytek trestu odpouští.
- Soudy všechny předchozí tresty zrušily a dostal podmínku.

- Hned v ten den, kdy byl propuštěn, si sehnal práci (dělal brigádníka ve skladu).
- 11. den po propuštění se mu stala nehoda s autem:
- **B:** „Já jsem tam vběh a když se na mě ta dodávka řídila, tak jsem si uvědomil, že za prvé nemám šanci už někam uhnout, protože všude fičely auta. Když zůstanu stát, tak mě smete, dostane pod sebe, takže jsem volil vlastně zdánlivou blbost, ale jedinou možnou věc. Když to bylo přede mnou, tak jsem proti tomu autu skočil. Prachsprostě jsem proti němu skočil a vlastně pravým ramenem ho nabral. To mi zachránilo život, protože von mě odhodil, já letěl skoro nějakých deset metrů, takže on stačil strhnout volant, dobrzdit, pak mě zachránilo to, že jsem si dokázal udržet hlavu nad vozovkou, že jsem neprásk hlavou, ale bohužel, jednak jsem si to koleno blbě složil pod sebe a vlastně jsem si to zlámal vlastní vahou, jak jsem na to naleh. A nejlepší na tom bylo, že když mě na Františku přišla taková mladounká sestra a ta mi říká: „Vy jste mi dal. A to vás ještě povezu na sál.“ Vona totiž se tam ke mně přiřítla nějaká mladounká dívčina s přítelem a prej co vám je a já říká nic.”
- J:** „Ty jsi dokázal mluvit?”
- B:** „Já jsem dokázal mluvit, já byl naprosto při vědomí, já říkám nic, jsem se zapřel a říkám nic mi není, mám něco s nohou, koleno bude v háji. A požádal jsem ji, takže mě s tím přítelem zvedli, pomohli mi odskákat na lavičku a pak když přijížděla sanitka, tak ta holka zdrhla, protože to byla zdravotní sestřička z traumatologie. Tak právě mi říkala, že když slyšela sanitku, tak si uvědomila tu hrůzu, že tam může přijet nějaký saniták, který ji zná a že mě nechala zvednout, že mi ještě pomáhala, což by pro ni byl obrovskéj průser. Tak zdrhla, ale nejlepší na tom bylo, že ještě než tam přijela ta sanitka, tak já jsem vyškral těch pár drobáků, co jsem měl u sebe, dal jsem je tomu klukovi a poslal jsem ho do mekáče, aby mi koupil kafe. Přijela sanitka, doktorka hledala zmasakrovanýho chlapa a já seděl na lavičce a pil kafe a kouřil.”
- protože byl předtím ve vězení a pracoval tam, měla za něj platit vězeňská služba nemocenskou. Nedělo se tak, protože čekali na potvrzení, že během nehody nebyl pod vlivem alkoholu. To potvrzení leželo na magistrátu 5 měsíců.

- Byl tedy aspoň požádat o dávky sociální nouze, ty mu nedali, dostal pouze jednorázovou pomoc 500 Kč na hygienu. Platit za něj ubytování v Armádě spásy také odmítli, nějakou dobu žil na dluh.
- Vloni byl okraden kapsáři, přišel o veškerou hotovost (12 tisíc). Požádal o vyplacení hotovosti v nouzi (2 100 Kč). Ta mu byla vyplacena okamžitě (na magistrátu seděla jiná úřednice)
- téma Nový Prostor
- původně to byl dobrý nápad, ale dnes je to spíš byznys. Někteří lidé si prodáváním vydělají i 16 tisíc měsíčně.
- téma exekuce
- soudy berou bezdomovcům všechno
- bezdomovec z Václavského náměstí, co tam postává s cedulí „okradli mě“ žije díky exekucím z 900 Kč na měsíc.
- ježek a čížek
- od roku 2004
- nejdříve hrál na Malé Straně s partou bezdomovců
- nejprve se jen chodil dívat na zkoušky. Jednou mu nabídli, jestli si s nimi nechce zahrát a nechali ho číst hlavní roli. Týden před premiérou původní představitel odjel na Šumavu na faru, nabídli mu tam práci a už tam teda zůstal. Belmondovi byla hlavní role nabídnuta. Celou dobu se ji nedokázal naučit, pletla se mu slova. Poslední den si řekl, že „přece není tak blbej, aby se to nenaučil“ a text se naučil celý za jedno odpoledne. Hra měla poměrně úspěch a Belmondo s nimi nějaký čas hrál.
- na faře kostela Panny Marie Sněžné na Jungmannově náměstí dávali bezdomovcům jídlo. Pracovala tam Danuška (tak jí říkali), která si řekla, že tito lidé potřebují víc než jen jídlo a vymyslela si projekt. Věděla, že jsou tam lidé, kteří něco umí → rozhodla se uspořádat jim výstavu
- Belmondo nafotil nějaké fotky, jeho kamarád Karel dělal kostýmy

- všichni se jí smáli, že je to hloupost → po roce byla úspěšná výstava, letos v únoru byla další. Jednalo se o prodejní výstavy, peníze, které se z prodeje získaly, byly předány autorům.
- Belmondo nafotil kalendář ve Fata Morganě kalendář na příští rok
- díky hraní divadla a těmto výstavám měl pocit, že je už psychicky v dobrém stavu a přestal chodit na kontroly k psychiatrice a brát antidepresiva
- nějakou dobu to bylo v pohodě, ale pak se mu deprese znovu vrátily, jednoho rána se nedokázal ani zvednout z postele, donutila ho až potřeba zajít si na záchod → to ho vyděsilo, šel k lékařce na psychiatrii → dostal léky
- dnes už na kontroly chodí, i když léky nebere, nevyhazuje je, ale schovává si je pro případ, že by se deprese dostavila
- o bezdomovectví
B: „Má to něco do sebe, je to obrovská volnost.“
- až bude normálně žít, nepřestane se s bezdomovci stýkat
- bude žít stejně jako teď, jen bude bydlet v bytě
- přátelé
- 90% přátel a známých má z uměleckých oborů
- hrál ve studentském filmu otce dcery (film byl o násilí v rodině s prvky incestu)
- bydlí s kamarádem a jeho přítelkyní v pronajaté chatce za Prahou (za hlídání a údržbu)
- kamarád si tenhle životní styl vybral, jeho přítelkyně v podstatě taky
- veškeré jídlo platí Belmondo
- má e-mail i facebook
- do této situace se dostal kvůli exekuci (140 tisíc dluh u dopravního podniku)

Příloha č. 2 (Jakub Balabán)

Já: Byl jste se dnes podívat na představení?

J.B.: *Bohužel vyřizuju ještě nějaký klientský kauzy do toho, takže jsem se sem nedostal. Já už jsem to představení viděl hodněkrát a věřil jsem, že se povede a jak jsem slyšel, tak se povedlo i beze mě. Já jsem rád, když věci fungují beze mě.*

Já: Já jsem byla překvapená, protože jsem nevěděla, co od tohoto představení čekat. Byl i velký potlesk v publiku, takže se představení opravdu líbilo. Jak dlouho s těmito lidmi pracujete? Jste tady od začátku?

J.B.: *Od začátku a teď to je... 9 let. Přes 9 let.*

Já: Dnes tady hráli 4 herci. To je celý váš soubor, nebo je herců víc?

J.B.: *Ono se to vždycky v čase mění, že jo. Nás je obvykle od 5 do 20 třeba.*

Já: Jak dlouho trvá natrénovat jednu takovou hru?

J.B.: *Dokud se hraje. Vy myslíte jak dlouho trvá nazkoušet hru? Tak nejmíň se to zvládlo asi za tejdén a nejdýl to může trvat asi tak celý život. Některý hry se nehrály, jako nikdy se nedotáhly do konce. A jinak většinou ty, co se hrajou dýl, tak se přezkušují, dozkušují, lidi se měňej, takže to se vlastně zkouší dál a dál.*

Já: Marlen říkala, že tohle byla snad vaše první autorská hra. Kdo je jejím autorem?

J.B.: *Tohle nebyla zdaleka první autorská hra. Autorem je Petr Mančal, teď tady před chvílkou byl. Jako režisér to poskládal z příběhů našich a vyprávění našich herců.*

Já: Takže jsme viděli opravdu zážitky ze života vašich klientů, bylo to inspirované skutečností.

J.B.: *Tu hlavní část si připravují ti, kdo zrovna vystupují podle sebe, podle svého naturelu, osudu.*

Já: Takže vy nefungujete tak, že herci dostanou předem daný scénář a ten se naučí?

J.B.: *Někdy fungujeme i takhle.*

Já: A tuhle hru hrají jen tito 4 herci?

J.B.: *Jo, tak někdy jich tam bejvá 6, 7. Někteří naši herci jsou v nějaké mizerné sociální a životní situaci, což je ten hlavní problém, ve kterém jim divadlo v mnohém může pomoci. Pomáhá jim zastavit se a rozhlídnout a na platformě toho kterého představení se i dobrat toho kdo jsem a kam jako jít dál a pak tam vyrazej. Většinou to je tak, že hlavní problém, který řeší, je jednak živobytí, jakože práce a nějaká střecha nad hlavou a pak nějaký místo*

soukromí, bezpečí, toho domova. Ten hlavní problém, kterej tyhle lidé mají, je podstatně víc absence domova, nějakého místa kam patřím než sucho teplo. A to divadlo jim právě může ten domov lokálně, v jejich životní pouti dát. Takže to si myslím, že je hlavní motivace, proč to dělají, ale hlavně málokdo má jako hlavní svoji životní misi stát se jako hercem, co si budem povídat. To velmi rychle i ti kteří takovýhle nápad chvilku mají zjistí že za tejdén nebo za měsíc se hercem nestane nikdo. I lidi s talentem na to léta dřou než se věci naučí. My nemáme ambici stát se výrobnou nových herců, takže v průběhu té inscenace jenom někteří zůstanou přešlapovat na místě. Dost často bud' jdou nahoru, což je lepší a najdou si práci. Málokterý zaměstnavatel má pochopení pro sdílený zkoušky a ježdění na představení. Zejména to nejsou tak úplně svobodná povolání, kde si může ten který zaměstnanec diktovat podmínky, takže ač to třeba ještě nějakou dobu zkoušej třeba jako přijít se podávat tak tam je tendence spíš se osvobodit od toho divadla než se vázat dalšími sliby jakože přijdou určitě zkoušet a hrát. Některý samozřejmě občas někde zakopnou a propadnou se, ztratí se do vězení, na protialkoholní léčbu, do nemocnice.

Já: Jak dlouho s vámi v průměru herci zůstávají?

J.B.: To je samozřejmě úplně individuální. V téhle cílové skupině je strašně málo věcí, o kterých by se dalo říct, že je u nich něco, co platí obecně. Je charakterizována nějakým vnějším znakem aktuální sociální situace, ale ty příčiny proč se do takovýhle situace dostali jsou rozpražené od úsvitu do setmění. Ať už je to dětskej domov, nebo nějaká tragédie, která se jim stala, ať už ji způsobili, nebo byli její obětí, dále zdravotní stav, na ulici je docela dost psychiatrických pacientů, kteří na tom nejsou tak špatně, aby se nechali chytit a zavřít v nějaké psychiatrické léčebně, pak lidé s lehkou schizofrenií, poruchy osobnosti samozřejmě, poruchy sociální empatie, chování, vnímání dění okolo. To znamená, že ten sociální kapitál, kterým ten daný člověk disponuje, je velmi malej. Když je někdo na vozečku, tak to každě na první pohled vidí a nese to s sebou nějaký problémy pohybový ale většinou ne v tom sociálním kontaktu a přístupu k jakýmkoliv službám, zatímco s takovouhle poruchou jsou tyhle služby většinou nedostupné, protože ti lidé je neznají úplně přesně a nedokážou si je vymocit. Když s někým obtížně hovoří, tak to znamená, že ho nikdo neposlouchá, že ho okamžitě pošle někam do pryč a nikdo ho nezaměstná, životního partnera shání povětšinou dost obtížně, že by mu nějaký nájemce chtěl pronajmout byt, tak si to představte. Tak to je třeba kategorie poruch, které velmi snadno člověka přivedou na ulici a velmi obtížně ho odtamtud zvedají, i když třeba intelektuálně i zdravotním stavem je na tom dobře, není tam vidět důvod, proč by nemohli fungovat.

Já: Myslíte si, že zrovna tomuhle problému může to divadelní prostředí nějakým způsobem pomáhat? Ona je to trochu překážka, ne?

J.B.: Samozřejmě že to je překážka, ale rozhodně divadlo jakožto kreativní skupinová aktivita z těch artterapií hlavně pomáhá k zlepšení nějakých sociálních a komunikačních dovedností. To je týmová věc. V tomhle to funguje jak skautskej oddíl. Je tam společenství lidí, který něco dělají a vzájemně na sobě závisí, takže je tam rozhodně se co naučit. Závisí to jednak na možnostech a schopnostech toho kterého herce a jednak na jeho možnostech a motivaci. A samozřejmě na okolí jak moc je ochotno mu vycházet v čem vstříc. Ale neznám asi nic moc jinýho, co by takhle fungovalo. Samozřejmě existují jiné druhy skupinové terapie, které jsou zaměřeny tímhle tím směrem, ale to vyžaduje ten základní krok, a to že účastník takovéto terapie se pro to musí rozhodnout a už předem si ujasnit, co od toho chce, nastoupit a začít tam na sobě pracovat. Naši herci nevstupují do terapie a jsou na to docela citliví a ani my

v divadle cíleně terapii neprovádíme, ačkoliv jsou určité terapeutické výstupy pro toho kterého účastníka nezpochybnitelné, to vidíte na těch hercích po nějaký době co tam jsou. To divadlo je obohacuje a koneckonců i nás. Není to drama terapie.

Já: Když zmiňujete ty různé terapie, tak se zeptám: na vašem webu jsem četla, že nabízíte i různé poradenské a psychologické služby. To přímo u vás v divadle, nebo klienty odkazujete na jiné organizace?

J.B.: *Od samého počátku tohotohle projektu jsme rozkročení mezi psychosociální stránkou a mezi tou uměleckou, divadelní a to nám zůstalo do dneška. Různé se to mění, občas jedna z těch sil získá navrch. V současné době psychologické služby jako takové my přímo neposkytujeme. Máme sociální pracovníky, takže určitě nabízíme nějakou krizovou intervenci a sociální podporu, ale psychoterapii jako takovou jsme nedělali nikdy, i když jsme měli psychoterapeutů přehršel, protože klienti to ve své zakázce nemají, jako dlouhodobou intenzivní psychoterapii. A myslím si že to tak zůstane i nadále, protože když se někdo takový najde, je pro nás a pro něj výhodnější ho odeslat do nějakého partnerského zařízení, kde má zajištěno to, na čem psychoterapie taky zčásti stojí, to znamená nějakou anonymitu, že když na sebe vypoví všechny ty věci, tak že pak nepotkáváte ty lidi v každodenním životě. Vzhledem k tomu, že je pro ně to divadlo jakoby takovej domov, tak ze svých sourozenců a spolubydlících si taky psychoterapeuty neuděláte. Je to dost patologický a nezdravý, když se to stává, protože takovej důvod, proč se do toho člověk pustí kromě sebe je, aby pak mohl podstatně čistějc fungovat se svýma blízkýma.*

Já: Četla jsem, že spolupracujete s Novým prostorem. Máte ještě jiné partnerské neziskovky?

J.B.: *S Novým prostorem spolupracujeme, my jsme společně vznikli, my jsme dlouho byli jedna organizace, takže jsme si pořád blízko v mnoha východiscích naší práce. Neklademe žádný důraz na naplňování základních životních potřeb, stanovování humanitární pomoci, protože pro lidi na ulici je to doplňková aktivita, ale těžiště toho je pomoci lidem naučit ryby chytat, aby se mohli odrazit a fungovat sami než vyvářet polívky a rozdávat tohle a támhleto. My bysme toho mohli rozdávat zadarmo kvanta, tahle společnost je jedna z nejbohatších na světě, ale k čemu by to bylo dobrý? Věci zdarma nemají hodnotu, nikdo si jich neváží, k ničemu to moc není. Máme nějaké doplňkové možnosti, jak dávat jídlo, ale to vede k takové zvrácenosti, my už půl roku teď dostáváme luxusní čokolády jako Ferrero Rocher, Mon chérie a všechny možný kinder čokolády, co si normální lidi ani nekoupěj, tak my rozdáváme, protože těch dostáváme haldy, takže naši bezdomovci jsou přejedený Ferrero rocher. A kromě toho, že je to nevhodný, tak je to nezdravý, protože když má někdo hlad, tak je lepší rozdávat suchej chleba a čaj než tohle. Ale není to těžiště naší práce, Nového prostoru taky ne. Další partneři, tak teďka tady hraje Divadlo Rozkoš, které pracuje terénním způsobem na ulicích. Jejich klientkami jsou ženy ale mnohé z nich jsou ve stejné sociální situaci, takže jsou to i stejní klienti. La Strada.*

Já: Spolupracujete s Nadějí? My jsme spolu mluvili o panu Hradeckém.

J.B.: *Samozřejmě, to jsem myslel, že je v základu, že všechny bezdomovecké organizace pražské jsou partnery Naděje. Mezi našimi partnery jsou Armáda spásy, Farní charita Praha 1, Centrum sociálních služeb Praha, Emauzy.*

Já: Děláte i představení pro bezdomovce? Naděje pořádá vánoční besedy, jestli tam třeba vystupujete...

J.B.: *Hráváme, na Naději jsme hráli, na Armádě spásy jsme hráli, hláváme na Hlaváku v Sherwoodu, to zase letos budem. Teď jsme hráli na narozeninách Nového prostoru pro klienty. Ještě k těm partnerům, abych to dopověděl, tak třeba spolupracujeme s La Stradou. S tou se potkáme na úrovni obchodovanejších a komerčně zneužívanějších zejména mužů, na úrovni nerovné až otrocké práce. Jsou případy kdy nějaký stavební dělník potřebuje bydlet a pracovat a dostane maximálně nějakou zálohu na sváču a pak nedostane nikdy zaplacen. Mnohé bezpečnostní agentury mají silný propracovaný systém jak těm lidem nikdy nezaplatit.*

Já: Je to spojené i s prací načerno? Kdy bezdomovci často pracují načerno, nemají žádné zastání a jejich zaměstnavatelé je můžou vydírat tím, že jim nezaplatí.

J.B.: *Není to vždycky načerno, je to nějaká šedá ekonomika, nějaké smlouvy tam jsou. Ale ty bezpečnostní agentury mají nějaký interní ceník pokut, kterej vede k tomu, že za 5tminutový pozdní příchod mu seberou 40 odpracovaných hodin, tak to je nepoměr, ze kterýho ten člověk potom dělá 250 hodin za měsíc a dostane stěží minimální mzdu.*

Já: Myslíte si, že se proti tomu dá nějak bojovat, nebo se to nedá podchytit?

J.B.: *Samozřejmě že dá, ale když není žalobce, není soudce. A to je dost časté, klienti to nechťejí oznamovat, se bojí úřadů nebo policie, toho procesu, navíc to v Čechách trvá dlouhé roky jakékoliv řízení. Chce-li alespoň jedna strana, tak se dá ten proces pěkně protahovat. Naši klienti žijí v perspektivě dne, maximálně týdne a dá se vsadit na to, že takovéhle řízení nedotáhnou do konce. Není ani tak problém s tím, JAK soudy rozhodují, že by Česká republika byla nějakým způsobem nerovná země v tomhle, ale spíš jde o to JAK DLOUHO ty soudy trvají a eventuelně šance přijít k nějakému právnímu zastoupení, ale samozřejmě jsou tady organizace, které se tomuhle věnují. Principiálně se tím zabývá Helsinský výbor. Dnes můžete z vězení poslat anonymní dopis, jakože zalepenou obálku, která se nečte, než odejde. Takhle můžete psát svému právníkovi, soudu, prezidentovi a Helsinskému výboru. S tím soudem si nejsem jistej, ale prezidentovi, když žádáte o milost a Helsinskému výboru.*

Já: Když se bavíme o vězení, tak se zeptám: jakou má souvislost vystupování Ježka a čížka tady na Festivalu kriminál? Jde o tem stereotyp, že hodně lidí na ulici má nějakou kriminální zkušenost, nebo je to jenom využitá nabídka?

J.B.: *Občanské sdružení Ježek a čížek je jedním ze zakladatelů Asociace poskytovatelů penitenciárních a postpenitenciárních služeb, což je pořadatel tohoto festivalu. To je náš festival, proto tady vystupujeme.*

Já: Takže tam není ten zažitý stereotyp, že každý bezdomovec je kriminálník a vyvrhel společnosti, jak to vidí spousta lidí.

J.B.: *Rozhodně není, stejně jako každý kriminálník není bezdomovec. Ale samozřejmě mnoho našich klientů nějaké problémy se zákonem řeší a ty jim ještě víc znesnadňují návrat do společnosti. Povětšinou jde o nějakou drobnou majetkovou trestnou činnost. Svým vlastním světem jsou nedbalostní trestný činy nebo ublížení na zdraví. Sám jsem se setkal s mnoha bývalými profesionálními řidiči, kteří někoho srazili nebo jim vběhlo pod kola dítě, tragédie,*

teré se nedají nijak odestát a tam je zákonný postih jen malou částí toho, s čím potýkají nejen pozůstalí a oběti, ale i ti samotní viníci. Kromě toho že v ten moment přijdou o práci a o celou kvalifikaci, kterou měli, i o řidičský průkaz, tak to je případ spíš pro nějakou psychoterapii než jen pro sociální práci. Ještě k partnerům, abych to dopověděl, je tady ještě mezinárodní pole, nás zajímají hlavně ty bezdomovecký divadla. To se děje v takových slupkách, podle toho jak jsou ty který divadla daleko. V tom bližším kruhu různě vystupujeme a vzájemně se navštěvujeme a v tom vzdálenějším kruhu si píšeme, což je pochopitelné vzhledem k tomu, jaké má náklady to nějak doputovat.

Já: Mluvíte o nákladech, vy jste sami výdělečně činní, nebo jste závislí na sponzorech?

J.B.: *Na sponzorech závislí nejsme, my jakožto organizace jsme ale samozřejmě závislí na tom, že nám platí ti, kteří objednávají veřejné služby pro klienty, což znamená město, ministerstvo, Evropský sociální fond. Každý z těchto zakzvaně dárců má nějaké své problémy a priority a tím pádem vyhlašuje nějaké grantové výzvy, což je v podstatě veřejné výběrové řízení, do kterého my vstupujeme s našimi projekty a zároveň tam hledáme prostor jak tam umístit ty věci, co děláme a dělat chceme. Některé naše aktivity nemají žádného dárce, takže je dotujeme, protože pro nás mají smysl. Co je ještě zásadní rozměr; kromě peněz je nějaké dobrovolnictví, kdy darují lidé kus svý práce nebo pozornosti, času a bez tohohle sociálního pole, které nás obklopuje, bez našich přátel, kamarádů, fanoušků, bysme tohle určitě nemohli dělat.*

Já: Setkáváte se s nějakými problémy ze strany společnosti? Jestli vám někdo stěžuje práci, něco v tomhle smyslu?

J.B.: *Tipněte si u téhle cílové skupiny. Stěžovat práci vám můžou i ti, kteří to, jak se říká, mýslěj dobře, ale ..*

Já: Já myslím opravdu ve špatném smyslu, něco jako „vy jste ti, co dělají s bezdřákama.

J.B.: *Jako že by někdo vyloženě z vědomé zlé vůle? To si myslím, že se nachází ve světě v minimu s tím, že většina pochází z nějaké lhostejnosti a nepochopení. Spousta předsudků a automatismů všude okolo je. Zejména u těchto klientů a ty nám stěžují práci. Základní je, že téměř všichni, abych nepoužíval ty velký kvantifikátory, by si představovali že budeme jako Popelka, co oddělí hrách od máku a že rozdělíme bezdomovce na hodný, který nepřizní osudu a zlejma vnějšíma silama se ocitli na ulici a na ty, který si za to můžou sami. Těm hodnejm samozřejmě všichni pomůžou a těm zlým ještě nařezou. Ale já na možnost takového rozdělení vůbec nevěřím, možná jsem na to kdysi taky věřil, ale s přibývajícimi lety čím dál míň, protože oddělit toho klienta, jestli za to může společnost, která ho šoupla do dětskýho domova a jeho rodiče a učitelé, který stáli s největší pravděpodobností za pendrek, a že třeba skončil v děcáku, kterej stál taky za pendrek, že ho to vůbec nevybavilo, takže jediný, co mu v 18 zbylo bylo jít dělat práci, která ho vůbec nebavila, takže nejspíš už ve 20 začal mít první problémy s policií a dneska už má v rejstříku několik výtržností a už to není roztomilý děcko, kterému nosí do děcáku mončičáky, jako kdyby jedinej problém děcáků byl, že mají málo plyšáků, tak nosí ještě další a další, takže dnes už není ani malej ani roztomilej a se svým vzděláním a rejstříkem ani zaměstnatelnej, takže z tohohle pohledu za to může společnost, která mu moc jiného nenabídla, ale z tohohle se dospělej člověk nemůže vyllhat, že to měl v dětství těžký. Často na začátku těchto příběhů zní nějaká hrdost jako „tak jsem si sbalil batoh a řek jsem, ať si to všechno nechaj a šel jsem.“ to je spousty osudů a my potkáváme samozřejmě jen ty,*

kterým se to nepovedlo. Všichni ty, kterým se to povedlo, se nikdy do těchhle služeb nedostali, sami sebe jako bezdomovce nechápali a měli pevný přesvědčení a hrdost, že se o sebe dokážou postarat sami a já myslím, že jich bylo spousta. Někdo bojuje měsíc, někdo rok, ale v jednu chvíli se adaptujete, to je základní lidská vlastnost, přizpůsobit se podmínkám, který nemůže člověk změnit. Po nějaký době ztratí veškerý dovednosti, co měl, tam jsou chlapíci, co působili v nějakých kvalifikovaných pozicích, jako třeba stavbyvedoucí a až na starý kolena ztratili práci, ale dneska už ne že by nemohli dělat stavbyvedoucího, ale získat zpátky ten rytmus... Rytmus a prostor, ve kterém funguje společnost, je úplně jiné, než v jakém funguje ta ulice. Ulice je podobná, když jste třeba na dovolené, nebo na cestě, moc neřešíte to předtím a potom, to jedete. Tak to je ulice.

Já: Na vašem webu píšete o festivalu Hic sunt leones. Můžete mi o něm říct něco bliž?

J.B.: *Hic sunt leones.. My když jsme začali, tak jsme byli sami, neměli jsme žádnou informaci o tom, že by někde jinde bylo nějaké jiné bezdomovecké divadlo. Pak jsme se setkali s naší v té době kolegyní Birgite Kenne z Hamburku, která nás našla někde na webu a v rámci studií dokonce usilovala o to jít k nám na nějakou stáž, což jí nepovolili, tak dělala v nějaké jiné serióznější organizaci tady v Praze a k nám chodila dobrovolně. A ta přinesla zprávu o bezdomoveckém divadle, které je v Hamburku Obdach-Fertig-Los a takovém skoro už profesionálním orchestru Menschensymfonie Orchester v Kolíně nad Rýnem. A tak jsme přehodli naše plány a rozhodli se, že uděláme takovýhle festival a že je sem pozveme, abysme se seznámili. Sehnali jsme na to nějaký peníze z různých nadací a Menschensymfonie Orchester přijeli už na první Hic sunt leones a ještě Brigit říkala, že v Berlíně by mělo bejt divadlo Ratten 07, o kterém slyšela, že existují, ale že vůbec netuší, kde by mohli bejt, takže jsem skočil na stopa, dojel jsem do Berlína a první pankáč, kterého jsem se v Kreuzbergu ptal na to, jestli neví, kde je nějaká budka, abych si zavolal svému kamarádovi, u kterého jsem měl přespat, což byl kluk, muzikant, kterého jsem potkal, když jsem jel stopem po Skandinávii, takže někde za Polárním kruhem na finsko-norskejch hranicích jsem ho potkal no a jak to v tom životě často bejvá synchronizovaný, tak nejenom že ten pankáč, kterého jsem se ptal na ten telefon byl členem tohoto divadla, ale když jsem došel k tomu kamarádovi domů, tak jsem zjistil, že to divadlo tam až do minulýho tejdne zkoušelo, ten tejdne se přestěhovali, ale jenom o stanici dál. Tak jsme je rychle připsali ještě na Hic sunt leones tehdejší. To byly tehdy časy větší improvizace, tehdy se ty věci rodily a vznikaly, dneska už je to takový klidnější. Ty další partneři na Hic sunt leones, Obdach-Fertig-Los přijeli myslím nějak na druhej ročník, i my jsme projeli to Německo. Slovenský divadlo Bez domova vlastně vzniklo náma inspirováno, AHA Színpad z Maďarska, ti si pak našli nás a ozvali se, jestli můžou přijet, že jedou někam do Vatikánu zahrát, ty fungujou pod Červeným křížem. Každé divadlo je jiné a hraje jinak a má jiné východiska.*

Já: Připravujete už letošní ročník? Ví se místo nebo čas, kde a kdy se bude konat?

J.B.: *Poslední roky jsme odešli z centra a ve spolupráci se sdružením Unijazz jsme spojili festival Hic sunt leones s festivalem Babí léto v Bohnický léčebně, ale to byl loni poslední ročník, takže oto ještě pořád čeká na tu správnou vlaštovku, která řekne kudy a jak dál. Máme nějaké plány s Bohnickou léčebnou a s Bohnickou divadelní společností, máme několik dalších nabídek nových partnerů dělat festival s nima, ale ještě to úplně jisté není. Dneska už máme v portfoliu těch divadel z okolí podstatně víc, i když jsme se naživo ještě neviděli, protože třeba Streets light theatre z Londýna měli přijet, ale zjistili, že nemaj občanky až někdy před odjezdem, takže neodjeli, Angličani no, ještě furt nemaj občanky a do dalšího*

roku nějak zhynuli a zastavili činnost, takže teď konáme tam vlastně v kontaktu s Cardboard Citizens, což je divadlo, které kromě vedlejších ctí ruské tradice, ještě nese tu aktivistickou interaktivní větev původně brazilskou Theatre of the Oppressed, divadlo utlačovaných. To divadlo stojí přímo u veřejných prostor. Hlavní je tam role šaška, který do toho vstupuje a říká: „Vážně se vám líbí, jak to dopadlo? Nemělo by to být jinak? Co byste s tím udělali? Co by se mělo udělat, aby to dopadlo líp?“

Příloha č. 3 (Aleš Strnad, DiS.)

Přepis poznámek

– **integrační program pro sociálně vyloučené osoby**

– sestává z několika stupňů, navazují na sebe

1. street

- pěší
 - kontaktují lidi, nabízí jim služby (málokdy se stane, že někdo odmítne pomoc)
 - chodí se vždy po dvojicích, zájem má hodně holek
 - je to někdo, kdo již je delší čas v Naději
 - podmínkou: starší 18 let, zdravotní průkaz a očkování proti žloutence
 - někdy chodí terénní pracovník, který přímo v terénu ošetřuje lidi
- mobilní služba
 - ve spolupráci s Prahou 1, pokrývá i území Prahy 4 a Prahy 5
 - od r. 1997
 - přímo z terénu je možné někoho ubytovat, podmínkou je dodatečná návštěva lékaře
- doplňkové služby
 - návštěvy ve zdravotnických zařízeních (nosí oblečení, hygienické potřeby)
 - snaha udržet kontakt, navštěvují pacienty propuštěné na doléčení
 - doprovod na úřady

2. denní centra

- největší příjemce klientů, prvotní kontakt
- Bolzanova (18 až 26 let, od pohledu musí být klient upravený, čistý)
- Severojižní magistrála (26 a více let)
- poskytují ambulantní sociální služby (strava, jídlo, hygiena, psychologické a sociální poradenství)
- zdravotní služba – je tam praktický lékař
- užívají je spíše ***zjevní bezdomovci***
- denně sem přijde okolo 300 lidí
- granty
 - 2x týdně možnost nechat se vyfotit na občanku, dostanou jízdenku do trvalého bydliště a 3 fotky
 - o focení je velký zájem (kromě Naděje to poskytují i jiné organizace)
- Národní dohled nad TBC ČR
 - 1x za rok se provádí rentgen plic zdarma, bezdomovci za to dostanou stokoronovou stravenku na jídlo
 - provádí FN Na Bulovce

3. noclehárna, azylový dům

- noclehárna
 - klient je nadále i klientem denního centra
 - až na 14 dní, poté se prodlouží, nebo ne (prodloužit jde až na 3 měsíce, je to individuální)
 - poté může jít do azylového domu, nebo klient sám odchází
 - ve většině jsou **skrytí bezdomovci** (podmínkou je pracovat)
- azylový dům
 - klient už není klientem denního centra
 - sepisuje se smlouva o ubytování, až na 1 rok

4. výcvikový byt

- pro někoho mladého
 - sociální pracovník za ním 1x měsíčně zajde
 - člověk si sám platí nájem a poplatky
-
- Naděje spolupracuje s dalšími poskytovateli: Arcidiecézní charita, Armáda spásy)
 - s Novým Prostorem moc nespolupracují, ale klientům o něm poví
 - Ježek a Čížek (také provádí terénní práce)
-
- se složitějšími zdravotními problémy chodí bezdomovci do mobilní ordinace nebo jiných zdravotních zařízení
 - drobné šrámy si ošetřují sami
-
- často se přesouvají, odejdou, po čase se vrátí – chybí zpětná vazba
-
- časté je násilí vůči nim, ale bijí se i sami mezi sebou
-
- na ulici je každý sám za sebe, neslučují se
 - občas vznikají partnerské vztahy
 - na ulici mají lidé často psa, kvůli bezpečnosti
 - ti co chtějí situaci řešit, zvíře nemají
-
- v Praze je pro bezdomovce asi 800 až 850 míst
 - bezdomovců je v Praze přes 3000 (některé údaje udávají až 5000)
 - každý rok lidi přibývají
 - Naděje poskytuje služby i pro cizince (dokud se s nimi dá pracovat)
-
- **ZIMA**
 - nechávají se otevřená denní centra, lidé spí na zemi (je to nedůstojné, ale pořád lepší možnost než být v zimě v noci venku)
 - občas se postaví velké stany pro bezdomovce (na Praze 10, lidé v nich nemuseli za nic platit)
-
- trvalé bydliště
 - často fiktivní adresa

- všichni ho mají, ale nejsou na ně vázání
- vystěhovaní lidé mají trvalé bydliště na radnici
- **Policie**
 - bezdomovci si často na policii stěžují
 - problém hlavně s městskou policií, polévání vodou v noci, ničení příbytků, rozřezávání stanů...
 - případy se často odkládají pro nedostatek důkazů
 - lidé žebrající nebo jen přebývající v centru dostávají blokové pokuty → vedou se s nimi správní řízení → stávají se dlužníky (například pokuta za alkohol v místě, kde se pít nesmí nebo pokuty za znečištění veřejného prostranství)
- někteří bezdomovci přebývají v zahrádkářských koloniích (jsou tam nevyjasněné vztahy pozemků) → nabourají se do chatek, někdy se domluví s majitelem na bydlení v ní za hlídání
- práce
 - lidé postávají s igelitkama před Spartou a čekají na (nelegální) práci
 - smlouva s úřadem práce
 - veřejně prospěšné práce za minimální mzdu
 - pak jsou schopní jít do normální práce
 - jobkluby
 - vzdělávání bezdomovců (jak napsat CV, jak mluvit, jak si říct o práci)
 - základy práce na PC, trénink komunikačních dovedností, tréninková pracoviště (uklízeč, hlídač...)
 - pracoviště u klasických firem nebo soukromníků (např. Pražské služby)
 - řada lidí u nich zůstane nastálo, když se osvědčí

Příloha č. 4 (Janele z Liků)

Janele: *Mně přijde zvláštní, že srovnáváš dohromady bezdomovce a squatterry. Bezdomovec je na ulici sám za sebe, je tam boj. Squatterři, anarchisti, to je komunita.*

Já: Ano, každý žije jiný život, ale společné mají to, že jsou alternativou k majoritnímu životnímu stylu, nebo konzumnímu, chceš-li. Alternativa je zde myšlena jako možnost, ne ve smyslu kladná možnost, jak to občas vyznívá.

Janele: *Aha, jasně, tak to je možné, to máš pravdu.*

Já: Jaký byl důvod, že jsi šla bydlet do squattu?

Janele: *Já spíš než že bych tam bydlela, jsem tam docházela. To byl v Kojetíně takový dům dvoupatrový a já jsem chodila do hudebky a ten pan učitel bydlel nahoře a byl tak jako alternativní a měl tam nahrávací studio. A on měl ideu že v tom spodním patře budou bydlet lidé, kteří jsou pankáči nebo třeba i berou drogy, anebo prostě takové různé existence a že tam budou bydlet. Ten učitel měl industriální filharmonii, to bylo takové těleso, že tam hraješ třeba na skleničky nebo já jsem tam hrála autíčkem na parkety. A bylo to alternativní v tom, že jsi neměla noty, ale byly tam třeba různé vlnovky a to něco znamenalo, třeba škrabání nebo cinkání.*

Ti, co bydleli v tom spodním patře měli třeba injekční stříkačky v PET lahvích, to bylo zvláštní. Takže já jsem se pohybovala mezi lidma, kteří třeba čichali toluen. To bylo tenkrát velmi oblíbené mezi těma pankáčema v Kojetíně, v Kroměříži, vlastně Zlínský kraj. A oni to čichali a to jsi prostě cítila třeba v té lokálce. A já jsem se mezi nimi pohybovala, protože jsem chodila do té hudebky. A ti pankáči byli alternativní, stříkali si boty sprejem na auto, měli potkany, pili čaj ze zavařovacích sklínek

Byl to takový barák trochu zdemolovaný, i jimi postupně. Psi tam běhali, kosti se tam válely a mně přišlo že je to taková zástěrka, že tam nebyla žádná idea. To byli takoví alko-pankáči.

Já: Takže to byl spíš divoký squatt.

Janele: *On byl nesystematický. Oni tam třeba rozmlátili okno. Byly tam drogy. Ten toluen, někteří si píchali, hodně tam kouřili, i trávu, tu si dokonce pěstovali. Teď ti psi, to tam lítalo. Teď tam ještě chodili, to bylo zvláštní, tam chodili takoví šmelináři romští a jako „Chceš koupit křeslo?“ jo a to se tam tak míchalo. Takže vyloženě anarchosquatt jsem nezažila. Že by tam byli anarchisti, kteří mají program, že budou třídit odpad a chodit k supermarketům tady jako ti freegani, co se potápějí pro ty odpadky, třeba s minimální prošlou lhůtou.*

Já: Ano, oni se třeba se supermarkety domlouvají, že jim tyhle výrobky nechají, že je nevyhodí.

Janele: *Ale tady to většinou moc nefunguje, jakože oni se ty supermarkety to snaží prodat, jakože deset i dvacet dnů, nebo se to snaží poškodit, aby to ti lidi nemohli jíst třeba barvivem anebo zavřou kontejnery, dají tam zámek. Protože se jim to nelíbí, kazí to profil toho obchodu, když se jim někdo hrabe v odpadcích.*

Ale ten squatt... To bylo takové.. Právě že tam nebyl řád, tak tam byly krádeže. Oni si třeba kradli mezi sebou navzájem. Třeba ten nejstarší, to byl takový guru, fousatý, dlouhé vlasy... oni si třeba ředili šampony. Vzal šampon ten mladej kluk tomu staršímu a dolil to vodou. Takže v podstatě už pal měl jen vodu. Nebo si kradli jídlo, třeba „Kdo mi zas ukradl chleba?“ A vařili pořád takové jídla jako cibule, vajíčko, chleba na tisíc způsobů. Nebo bylo taky zvláštní, oni žili většinou z podpor a koupili si třeba krabici těstovin za 3,90Kč a jedli měsíc těstoviny. Dali do nich pepř, druhej den papriku a takhle žili. A bylo to takový... i ta volná láska tam byla. Neměli tam ani postel, spali jen na nějakých matracích.

Bylo to prostě divoké, takový ten alkopunk. Žebrat, ti psi.. třeba „Tady pro malýho, pro Míšu, dejte mi granule.“

A tam i v Kroměříži někde v poli je nějaký vybydlený dům jo, ale je to spíš takový druh bezdomovectví, že ti kluci třeba nevyhodili vůbec učňák a rodiče byli nějakí alkoholici, že to byla většinou taková ta mládež z ulice. A to mi přišlo strašně zvláštní, když jsem zpětně přemýšlela, kolik těm klukům bylo, že ten kluk byl třeba od 14, od 15 na ulici, totálně zfetovanej. A někteří jsou dnes už mrtví.

Já: Byl ten squatt přístupný každému? Když bych do něj chtěla jít bydlet, pustili by mě tam?

Janele: *Ne, to bylo vyloženě dělané pro ty kluky, jakože známé toho pana učitele. Jako přítelkyni osazenstva by Tě tam možná pustili, to tam chodily holky. To bylo zajímavý, ty holky třeba pracovaly, nebo byly na učňáku, normální holky a měly takový kluky... se staraly o ně.*

A druhá zkušenost... To je takový hodně zvláštní. Já jsem pracovala v Kappě jako dobrovolnice, jako streetworker a kontaktní pracovník. Já jsem tam dělala hygienický servis a já jsem tam hodně lidí znala. A hodně těch lidí, co tady chodí do Kappy tak mělo návaznost na lidi z toho squattu.

A pak jsem zažila druhou zkušenost, to bylo právě v Olomouci. To jsem se bavila s jedním chlapcem a já jsem vůbec nevěděla, že žebrol. To bylo v Olomouci kousek od Envelopy a ten kluk žil v takové jakoby továrně. Rozmlácené sklo tam všude bylo a já jsem tam přespala. My jsme si rozuměli a já jsem chtěla vědět, kde bydlí. Jsem poznala, že něco není úplně v pořádku, že má ty kalhoty jako takový špinavý, zašedlý a brával si do velkých PET lahví dvoulitrových vodu, protože tam vlastně v té továrně nebyla voda. Tam byly akorát starý kachličky, kde oni bydleli a tam vlastně taky bral pervitin. Se tam všude válely sáčky, takové ty sady... vyděsilo mě to. Tak se různě scházeli, ze supermarketů brali různé jogurty.

Já: Proč jsi do toho squattu pak přestala chodit?

Janele: *Pak jsme se s tím panem učitelem neshodli. On mě hrozně oblivnil kulturně, ale lidsky jsme si pak nasedli. A když jsem přestala chodit do hudebky, přestala jsem chodit i do toho squattu.*